DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

HECE
AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ
ISSN 1301-210X

YIL: 3 SAYI: 35
KASIM 1999
(Her ayın birinde yayımlanır.)

Fiyatı: 700.000 TL. (KDV dahil)

Hece Yayıncılık Ltd.Şti.
Adına Sahibi
Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü
Faruk Koca

Yayın Yönetmeni
İbrahim Çelik

Yönetim Yeri
Konur Sk. No:39/1
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K.79
Yenişehir/Ankara

Tel: (312) 4196913
Fax: (312) 4196914

E-mail: heceyayin@hotmail.com
hecedergi@yahoo.com

Dizgi/Düzelti: HECE
Murat Çınar

Teknik Hazırlık:
UYUM AJANS-Ankara
Tel: 229 39 72 Fax: 229 31 07

Baskı:
Nurol Matbaası

Abone:
Yıllık: 7.000.000 TL.
Öğrenci/Öğretmen:
6.000.000 TL.
Yurt Dışı: 100 $/150 DM

Posta Çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd.Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da yayınlanmasa da geri verilmez. İlkelerimize uymayan ilânlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31.10.1999

HECE' DEKİLER

Hasan Aycın/*Çizgi* 2
Erdal Çakır/*Deprem Ama Ne!* 3
Ömer Erinç/*Seferî Yazılar* 7
Abdurrahim Karadeniz/*Bakmak ve Dinlemek* 10
Mustafa Muharrem/*İçrek Çeri-III* 12
Osman Özbahçe/*Issız Takvim* 14
Güray Süngü/*Tiyatro* 17
George Steiner/*Talî Şehir* 22
Mürsel Sönmez/*Dirim* 25
İsmail Karakurt/*Son Kare / Dar Parantez* 26
Ali Göçer/*Öteyi Gördüm* 27
Haşim Işık/*Bir Ayağı Yere Basmayan Hikâye* 34
Ferhan Sungur/*Birey ve Toplumsal Roller* 37
Selim Erdoğan/*Fotoğraflar* 40
Laurent Mignon/*Gürcistan Şiiristan* 42
Mustafa Ünal/*Düş Yorgunu* 49
Ertuğrul Aydın/*Tanpınar'da Hayat ve Şiir* 50
Taceddin Şimşek/*Kırılan Gitar* 52
Esver Ölüç/*Siyanür ve Cenk* 62
Mevlüt Ceylan/*Meydan Dayağı / Gönül / Devlet* 63
Nazir Akalın/*Bir Bardak Suda Boğulan Şiir* 64
Ahmet Sait Akçay/*Yaşamak Gibi* 71
Mesut Güzelce/*Unutuşa* 74
Eda Aslan/*Güneşin Sorgucu / Turnalar* 76
Ali Çınar/*Güvercin Kanadıyla* 77

KUM SAATİ
Kemal Karabulut/*Kime Ne Söyleyesin* 79
Osman Özbahçe/*Mehmet Erdoğan'ın Şiddeti Giderek Artıyor* 81
Mustafa Orcan/*Galata'nın Semâzenleri / İstanbul'da Postmodern Bir Köy Kurmak* 83

KİTAPLIK
Korkut Soylu/*"Bindörtyüzondokuz"* 87
Numan Efkâr/*"Bıldır '99"* 88
Cemile Sümeyra Çelik/*"Hikâye ve Romanlarıyla Mehmet Rauf"* 89
Köksal Alver/*"Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür: Millî Edebiyatın İcra Edilişi"* 91
Zeki Bulduk/*"Tavşanın Randevusu"* 93

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÇİZGİ

HASAN AYCIN

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ERDAL ÇAKIR

DEPREM AMA NE!

Rahmet-gazap, lütuf-kahır gibi kavramların insan zihninin kavrama gücünü aştığını, kimi zaman da felç ettiğini söyleyebiliriz. Çünkü insan, kavramak için sınırlandırmak zorundadır. Sınırlarını çizemediği şeyler karşısında kuşkucu, ürkek, güvensiz hatta inkarcıdır. Ama tüm bunlar, aynı zamanda kayıtsız şartsız bir teslimiyete kapı aralama ihtimalini de içermektedir. Düz bir çizgiden bakıldığında, inkârla teslimiyetin ortak bir kaderde buluştukları, kategorik bir ön-kabuller alanını paylaşarak orada hayat buldukları düşünülebilir. Ancak inkârla teslimiyet kesin çizgilerle birbirinden ayrılmaktadır: İnkârın istinatgâhı kendisidir; teslimiyette ise, aşkın bir gücün varlığı sözkonusudur. İnkâr, teslimiyetin aşkın gücünü yok sayan argümanları bulmak ve bunları geliştirmek zorundayken, teslimiyetin var sayma ya da yok kabul etme gibi bir problemi olamaz. Çünkü teslimiyet, keyfiyeti itibariyle varsayıllığı kabul etmez. Belki inkâr da yok saymaz, yok der ama, teslimiyetin "var"ını problematiğinin eksenine oturttuğu için, bu bir "yok" değil, yok saymadır. Toparlayacak olursak insan, derinine bir türlü inemediği, kavrama noktasında tüm uğraşısına karşın acze düştüğü varoluşsal durumlar karşısında iki net tavır ortaya koymuştur: İnkâr etmek ya da teslim olmak. İnkârın kolaycılığına ve rahatlığına sığınanların, dışardan bakıldığında, bir sükûnet dağı gibi duran (durması gereken) bu tercihlerinin altında onları sürekli rahatsız eden ve patlamalar yapan bir mağma vardır: Birilerinin "var"ı ya varsa. Bunun için o var' ı yok etmek gerekir. Bunun da en emin yolu "var" diyenlerin bu iddialarından, daha yerinde bir deyişle, duruşlarından vazgeçmeleri/vazgeçirilmeleridir. Çünkü, yok üzerinde sağlanan ittifak sarsılmaz bir güven doğuracak kuşkuya/kuşkuculuğa açılan atar damarların önünü tıkayacaktır. Böylesi bir ittifak gerçekleştirilemese dahi, inkârın kendi içindeki ittifakından kaçınılmaz bir biçimde tezahür edecek karakteristik bir iman vardır ki, o da insanî donanımın var ettiği değerlere tanrısal bazda kutsallık atfeden bir imandır. Bu bir bakıma perde gerisinden kendisinin suflörlük ettiği bir tanrılaştırmadır. Kimi zaman da, kendisinin bir tanrı olduğunu söyler hatta deklare eder. Fakat çok ilginçtir, neden insan olduğunu değil de tanrı olduğunu iddia eder.. Acaba birilerinin "var"ından mülhem rahatsızlığın güdülediği atraksiyonel bir duygunun kendisi midir onun tanrılığı? Bu soru ve bu sorunun varyasyonel açılımları tarihin inşasını da doğrudan etkilemiştir.

Üzerinde asıl durulması gereken nokta, "var"sız insanın akıl ve zekâsıyla ulaştığı şeyler karşısında kendini unutması ve o şeyleri yücelterek kendi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

varlık değerini adam akıllı bir kayba uğratmasıdır. Bugün sıklıkla duyageldiğimiz ya da bir çırpıda sarf ettiğimiz şu basit nitelemeler bile söz konusu yüceltme ve değer kaybına ilişkin tipik birer örnek teşkil etmektedir: "Bilimin başarısı", "bilgisayarın yarattığı yeni mucize". Bu iki spot içinde, insan öznesinin saklı durduğu aşikârdır şeklinde bir itiraz mümkündür ama, bilim ve bilgisayar özneleri öne çıkarılmak suretiyle bilimin aşkınlığı çok çarpıcı bir biçimde hissettirilmek istenmekte ve bu hissin refleksif bir karakter kazanmış olduğu da inkâr edilemezdir. Çünkü insan, ezici bir çoğunlukla bilimin ulaştığı seviyeye bir katkı ve emek sunma noktasında kesinlikle işlevsel değildir. O hâlde az sayıda beynin işlevsel olduğu ve sonuçlarıyla her bir insanın muhatap kılındığı bu alanın, bizatihi kendisinin bir dogma olarak sunulması ve bu sunum neticesinde de aşkın bir kimlikle karşımıza çıkmış olmasından daha doğal ne olabilir ki. Oysa bilim ve bilimsellik, yaratışın, yaradılışa kodladığı yasaların keşfedilerek bilinmesi; rasyonel ve pratik bir kıvama ulaştırılmasının ötesinde herhangi bir olağan üstünlüğe sahip değildir. Gelinen noktada insanın, bilimsel bilme alanının genişlemesine ters orantılı olarak, tanrısal alanın daraldığı/daraltıldığı hatta tabir yerindeyse, tanrının giderek köşeye sıkıştırıldığına dair üstü örtülü veya açık bir bilim imanı telkin edilmekte, kullarından da huşu, itaat ve teslimiyet istenmektedir.

Tanrı-insan-tabiat ilişkisini canlı bir biçimde gündeme taşıyan, insan zihninin hararetlenmesine yol açan mükerrer nedenlerden biri de uğranılan afetlerdir. Doğal afet genellemesinin vurgulu bir biçimde kullanıldığı bu afetler, gerçekten salt bir doğa afeti midir? Doğa, varlığımıza kasteden bu yıkıcı yaklaşımıyla insana hangi çağrışımları yaptırmayı istemektedir? Doğa, bunu iradî olarak mı yapmaktadır yoksa hep boyun eğmek zorunda kaldığı aşkın yasaların şaşmazlığı karşısında sadece emredileni yaparım gibi bir tezahür beyanında mı bulunmaktadır? Son derece masum gibi gözüken doğal afet tabirinin, insan bilincini işgal etmesi arzulanan tasarımından (evet tasarımından) ve çağrışımlarından tanrısal boyut her nedense özenle kovulmaya çalışılmaktadır. Son Marmara depremiyle ilgili olarak bir televizyon programında bilim adamı sıfatıyla yeralan konuklardan birinin, muhtemel bir İstanbul depreminin nelere mal olacağına ilişkin sözleri şöyle bir temenniyi de tırnak içine alıyordu: "Doğa yardım ederse". "Doğa yardım ederse" zaman kazanır ve tedbir alırız diyordu. Yani doğanın muhtemel bir takdirine karşı tedbir almak. Sözkonusu temenninin Tanrı mevkiine koyduğu doğa, ol derse olur, öl derse ölürüz. Böylesi traji-komik bir yaklaşımın neresine tutunulabilir. İnsan mantığı, bir takım takıntılarından dolayı, niçin bilimsel olmak isterken bilimi, düşünce üretmeye çalışırken düşünceyi, inanç üretmeye çalışırken de inancı iptal etmektedir? Uzayı fethe hazırlanan insanın, üzerinde

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yürüdüğü gezegenin tehditlerine yeterli çözümler üretip karşı koyamıyor olması, ona bilim tanrısına kul olmaktan başka seçenek bırakmamaktadır. Hâlbu ki, var olanı keşfetmekten öte meziyeti olmayan bilimin ontolojik bağlamda var olan mertebesine bile erişme şansının bulunmadığı açıktır. Marmara depreminin, aynı zamanda ilahî ikaz içeren bir ceza olduğuna ilişkin değerlendirmeler, yine ekranlardan farklı ağızlarda yankılanan şöyle bir soruyla reddedilmeye çalışıldı: İnsanın yeryüzündeki varoluşundan önce yeryüzü vardı ve o zamanlar da deprem oluyordu; peki bu depremler kimi cezalandırmaya yönelikti? Kimi soru sahipleri, depremin ilahî bir ceza olduğu yaklaşımlarının kendilerini çok da sinirlendirdiğini söylüyorlardı. Marmara depreminin en kayda değer sonuçlarından biri, depremin yıkan, can alan, çaresizliğe sürükleyen şiddetinin, yıktığı, tahrip ettiği binalarla birlikte beyinleri de aynı oranda, içine girilemez biçimde tahrip etmiş olduğudur. Öyle ki bu, afetin salt tanrısal cezalandırma olduğu tezini ileri süren ve bu tezin karşısında duran hemen herkesi içine alan bir tahriptir.

İnsan, kendi gücünü aşan, önlenemez olduğunu bildiği ve önleyemediği tabiat olaylarını iki temel argümana yükleme eğilimi gütmüştür hep: Ceza ve ödül. Örneğin, çisil çisil yağan yağmur bir rahmet bir ödül olarak değerlendirilirken, şiddetli yağmur bir cezalandırma ve gazaba matuf kabul edilmiştir. Tabii ki insan, bu anlamlandırmalarını mesnetsiz yapmamaktadır. Kutsal metinler, aşkın bir güce karşı duyulan doğal korku, anlamlandırılmaya çalışılan bir tabiat ve gözlemlerinden elde ettiği sonuçlar v.s. Ancak tabiî bir afet sonrası afeti yaşayan insanların çoğunda cezalandırıldıklarına ilişkin söze dökülen bir duygunun, adeta refleksif biçimde açığa çıkıyor olmasını da basit bir tepki şeklinde yargılamamak gerekiyor. Çünkü böylesi bir ürperti ve irkilme fonunu binlerce yıllık bir bilgi ve deneysel birikimin oluşturduğu kesin. Burada, varoluşumuzdan önce yeryüzünde meydana gelen depremlerin kimi cezalandırmaya yönelik olduğu sorusuna rahmet yağmurlarının kimin için yağdığı sorusunu eklemek ve bu iki soruyu birlikte sormak gerekmektedir.

Depremi, yaratanı (Tanrısı) olmayan bir doğanın son derece olağan bir fiili olarak niteleyenlere sorulacak herhangi bir soru olamaz. Ancak bir yaratıcının varlığını kabul ettiği hâlde, depremi ve diğer tabiat olaylarını, korkutan, can sıkan ama tanrısal boyuttan bağımsız oldukları kanaatini serdedenlere şunları sorabiliriz: Tanrı evreni yarattıktan sonra nereye gitti? Şayet evreni başıboş bırakıp da bir yere gitmedi ve her an onun üzerinde yegâne nazar sahibiyse, Tanrı iradesi dışında evrende bir şeyin kendi başına olabilirliği mümkün müdür? İpin ucunu elinden kaçırmış bir Tanrı düşünülebilir mi?

Sonsuz kudret sahibi olan Tanrı, evrene koyduğu ve özellikle de insan ha-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yatını doğrudan ilgilendiren yasaların tecellileriyle tüm insanlara neyi ihsas etmektedir: Rahmetini mi, gazabını mı; paradoxal bir biçimde her ikisini de içeren bir şeyi mi, yoksa bütün bunların dışında başka bir şeyi mi?

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ÖMER ERİNÇ

SEFERÎ YAZILAR

MENKÎBESİNİ OKUYAN DAĞLARIN TÜRKÜSÜ

/İçimizdeki deprem
dışımızı da vurdu./

Kâlbiyle barışık olmamayı seçti, günümüz insanı. Başkalarınca tasarlanan oyunları oynamak tutkusunu geliştirdi sürekli. Kendisi kalarak bir değer koyamadı ortaya. Günübirlik pazarlanan tutkularıyla hayatını çölleştirdi. İnsansız bir dizgenin figüranlığına soyundu. Ellerini kullanmanın bir gereklilik olduğunu unuttu. Ateşlerden ateşlere savrulan hâliyle dilinin ormanlarına yangınlar çağırdı hep. Gönlüyle dalaşan serüvenlerin maceracısı kalmayı ilkeleştirdi. Kurumlaşan yalanların salgınlarıyla beslemeye başladı içini.

Komitacı gürûhunun baskınlarından aşırdığı yaşamak tarzını, kendi gerçekliğine tercih etti. Yukarıdan aşağıya düzenlenen formüllere sığındı. Günü kotarmak adına giriştiği çözümlemelerden uzaklaşmadı bir türlü. Hizalara gelmenin içsel bir buyruk durumuna getirilmesini önemsedi. İçtenliksizliğini sergilediğini var saydığı durumlardan doğrular çıkaramadı. Bayağılıklardan sarih doğrular çoğaltması beklenemezdi elbette. Ancak korkunun türevlerini saklamayı başarması umulabilirdi. Çeşitli renkler taşıyan yüzlerinden anlaşılıyordu ürkünçlüğün boyutu. Gelişigüzel boyanmış hırçınlıklarının sonunu getiremiyordu. Bütün dünyada insanın kendi gerçekliğine yabancılaştırılmasının işaretleri görülüyordu. Çılgınlık boyutuna varan yağmaların gelişmesi, vaziyetin âşikar hâl kazanmasından başka bir şey değildi. Hücumlar, hırsızları korumak kollamak içindi.Biraz derinlere inilebilse anlaşılabilirdi, salvoların hangi anlamlar içerdiği.

Sorun menkîbesiz insan oluşturmaktı. Kişinin kâlbiyle bedeni arasındaki mesafeyi açmaktı. Aşksız, tutkusuz bir Âdemoğlu varetmekti. Cinayetler karşısında iştahı parlayan topluluklar meydana getirmekti. Gerçekliğinden koparılmış, gerçekliğine karşı savaşımını sürdüren kitleler örgütlemekti. Bir yapay dünyada açmazlara çare bulunması vehmini taşıyordu herkes. Ne ki oyunun sahneleyicileri fırsat tanımak istemiyordu kimseye. Yeminler ve şeytânîliklerle geçiştiriliyordu beklentiler.

Ruh iskelesini çökertmek önemliydi cadılar için. Gerisini yapmak kolaydı. Tinsel yanını yakanlarla dostluklar, arkadaşlıklar kurulabilirdi. Kâğıtlara

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kulluk kolaylaştırılabilirdi böylece. Manevî dinamiğini kurşunlayanlardan başkasına ubûdiyet beklemek olanaksızlaşırdı. Saldırıların içe yöneltilmesindeki temel neden buydu.

Tesadüflerin batağına saplamak içindi insanı. Vahyin öte boyutlu yorumunu silmek adına girişiliyordu bunca çalışmaya. Aşkın olanla bağlantısını hiçleyen kişiyi avlamak daha bir kolaylaşırdı. Kutsalı tek seçenek görenlerin kapana kıstırılması imkânsızdı onlara göre. Bu nedenle gelişmeler karşısında rahat haretek edebiliyorlardı. Beklenmedik olaylar, olgulara karşılık 'doğal âfet' deyip geçiyorlardı hemen. Bir başka izaha gerek de yoktu kendilerince.

Gece birdenbire saatlerin duruşu şaşkınlıklarını arttırsa da olabilirlikleri girdiriveriyorlardı devreye. Zamanın duruşunu bir ikâz olarak algılamak ters düşüyordu kabullerine. Çokkatlı yapıların kâğıt parçaları gibi birbirine yaklaşması doğaldı, olabilirdi. Bundan ayrı anlamlar üretmek gereksizdi. İlkellikti, örümceklerin dünyasına kaçıştı. Telâşlanmak gerekmiyordu. Kısa zamanda yaralar sarılacaktı. Hırsızlar hinliklerini sokacaklardı araya. Hayat güzelleşecek, yalanlar çiçeklenecekti yeryüzünde.

Artçı şokların birbirini izlemesi de beklenen durumdu zaten!

'Yaşamak güzel şey be kardeşim.'

/Aç göğsünü aç ki,
deli taylar kişnesin,
sesine tutundukça,
geceler çözülsün,
çözülsün akşamın dili,
yol alsın,
kâlbin bahîrinden geçen ırmak./

Zaman adına, yenilenen gün adına! Sükûtunu boz artık. Kâlbin dağlarından besle hepimizi.

İtiraflara duralım birlikte. Fiziğe sığınışın yasalarından âyetlerin ışıltısına varalım. Kuralım, içimizin soylu cümlesini.

/Yaşadık bunca zaman,
saatler sustu,
yediondadört şiddetinde,
enkâzlar sardı her yanı,
şiir sustu,
dağlar türküsünü söyleyince./

Evetleyişimizi anımsamaya çağrıldık. Zikri hür zamanların toprağıyla yoğrulmaya. Anladık. İçimizde koparılan fırtınaların kıyametiyle ihanet etmişliğimizi.

Her şey söylendi. Konuşmayan bir sen kaldın.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

/Kâlbim,
gereğince bakamadık,
ihanet ettik,
biyoloji ve fizik dersinden,
alışkanlıklar derdik boyuna,
zaman durdu sonunda,
toprak dansına başlayınca,
dil sustu,
bir sen kaldın,
Rabbim,
İlticâgâhımız./

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ABDURRAHİM KARADENİZ

BAKMAK VE DİNLEMEK

Ali Ekber Çiçek'in yıllar önce yorumladığı *"El vurup yaremi incitme tabib"* diye başlayan deyişi, ilk dinlediğim andan itibaren gözdem olmayı sürdürmüştür. Fakat şimdilerde bu deyişin daha farklı çağrışım ve yansımaları oluştu/oluşuyor. Sanki durmadan kendini yeniliyor, zamanı, güzelliğini arttıra arttıra aşıyor bu türkü.

Ali Ekber Çiçek, deyişin nakaratı olan *"Vay dünya, dünya, yalansın dünya"* dizesini son tekrarda *"Vay dünya, dünya, kaimsin dünya"* şeklinde seslendiriyor. Ve şimdilerde *"yalan/kaim"* değişikliği bana çok daha vurucu gelmeye başladı. *"Yalan/kaim"* sözcüklerinde yanılsamamızın dillendiriliyor oluşu açıkça görülüyor zaten. Ama beni ilgilendiren, yalan olduğu açıkça bilinenin nasıl olup da bu kadar 'kaim' imiş gibi yaşanmaya, donatılmaya çalışıldığı. Bu iki kelimeden şuralara gidiyorum sevgili Hece okurları.

Biz şimdi, verilmiş ve bağışlanmış hak ve özgürlükleri, alınmış ve hak edilmiş olanlarıyla nasıl karıştırıyorsak, verilmiş ve bağışlanmış bir yaşamı da öylesine karıştırıyoruz. Birincisinde, *güç*'le başımız derde giriyor. İkincisinde ise, dünyadaki konumumuzu büsbütün yitiriyoruz. Birinci karışıklık yerel, ikincisi evrensel bir boşluğa bırakıyor bizi.

Ancak anlaşılan o ki, her iki karışıklık da *ben*'le ilintili. Çünkü *ben*, deyişte de ifade edildiği gibi *"derd ehli"* değil ise dermanını bulamıyor.

Şu cihanda verilmiş ve bağışlanmış bir yaşam sürdürüp de vazgeçilemeyecek denli kıymetli hiçbir şey olamayacağını bile bile, alışıp gidiyoruz hiçbir şeyden vazgeçmemeye. Hem yaşamın bize bağışlandığını, hem de tiryakiliğin us dışı, bilinç dışı olduğunu bilerek tiryakisi oluyoruz yaşamın. Gün ve güncel, yaşamda boş bıraktığımız kareleri kolluyor ve bulduğu boş karelerden sızarak ta içimize yerleşip kendine bağımlı kılıyor hepimizi. Böylece gün, kanıksayanların günü oluyor; biz ise, alışıp aşınanlar…

Bugün için gün, kanıksayanların günü olabilir; ama unutmayalım ki kanıksamak, cüsseden çok zamanla, alışık ve yerleşik bakma biçimleriyle ilgilidir. İşte bunun için bugün, dündür; yarın ise bugünün alışık ve yerleşik bakma biçimleriyle karşılaşınca yine kanıksayanların günü olacaktır.

Aslında hepimiz, yerleşik ve alışık bakma eğilimlerini kuvvetle içimizde taşıdığımızdan potansiyel tiryakileriz. Bildik ve kanıksamayla bakmaya öylesine yatkınız ki, bakışlarımız her yerde aynı renk tonlarını görmeye, aynı ses frekanslarını algılamaya zorluyor hepimizi. Tiryakilik her an kapımızda bekleyip duruyor.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Alışkanlığın bakışları ve bilinci bağlayıp bağdaştıran, derleyip tekdüzeleştiren zehrini içmemek için bitmeyen bir direnç gerekiyor. Gün, güvenlik, rahatlık gibi ılıman oda sıcaklıklarıyla kurup sürdürdüğü kendi vazgeçilmezliğini kaim sanıp güvenli bir ortam bulduğunu düşünen *ben*'i, savurup ta ortayerine düşürüyor yaşamın. İşte o zaman yaşam, alıp kendi bildiği kıyılara sürüklüyor hepimizi. Böylece kendimize yabancılaşarak, tiryakisi oluyoruz yaşamanın. Gün, yine bizim olmaya/dünya yine, kaim olmaya devam ediyor!

"Aşk ile pervane dönensin dünya."

Oysa Âdemoğulları O'nun evinin önünden geçerken gözünü kaydırıp; evin, kiremitlerini ve onların rengini; duvarlarını, kapısını, penceresini ve onların rengini; bahçedeki ağaçları, çiçekleri ve onların rengini; kokusunu ve seslerini duyarak ya da duymayarak her adımda yıkılıp her adımda yeniden kurulmakta olan bu evin kimyasını tadarak ya da tatmayarak yaşamın tiryakisi oluyor ya da olmuyor…

Biz Âdemoğulları, yaşamın tiryakileri, sanki kısa mesafe atletleri gibi olsa olsa en fazla yüz metre olabilecek koşu pistini hiç bitmeyecekmiş gibi tüm hızımızla koşarız.

Ve bir gün, ev sallanınca…
O'nun evinden gayri koşacak yer nere?
Nere O'nun evi?
Kaçacak yer nere?

"Helbette arayan dermanını bulur"

Yoğun ve yoğrulmuş bir yaşamın tüm yükünü *ben*, çekebilmelidir. Bile isteye yaşamın kıyısında kalan ben, oda sıcaklığında güvenlik aramayan ben, kendi sıcaklığında kendini yakıp kavurunca bulur…

Kaçacak yer nere?

Sevgilinin evi nere?

Biz Âdemoğulları, yaşamın tiryakileri, sadece bakabilmek gerekli; sadece bakabilmek…

Tüm öncüllerden, belirlenmişlerden, gösterilmiş, çıkarsanıp hesaplanmışlardan ya da tiryakiliklerden önce sadece bakmak… Sadece bakmak!

O zaman, *"bak birden bire bir dünya nasıl bozulur/nasıl atar bir başka dünyanın temelini."*

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MUSTAFA MUHARREM

İÇREK ÇERİ

III

c
“hünkârsız cumânın uyluğu”

bir bulansam aklı başında şarkılara
kral ölür
kör olur şarapnel
lâl ulak çakır fitne kadavra
fal gibi açıyorlar ya saçlarımızı
ne köle yapraklarda suç
ne bir albatros
kanatlanmış kuyular kadar daralır
söylemeliyiz artık hünkârım
sündükçe gece
kapatıyor marşların vurduğu cilâ
kaburgamı pekiyi
kabarmasını kalbimden aparan ırmak
kopartıyor masum
herşeyden habersiz ekmeğimden
ekmeğimizden bu parodiyi

halkınsa
kasketleri altında güleç bir kasvet
entarilerinde eriye eriye çatkılı
göyneğe karışarak eprimiş
ütü izlerinde çitlere bitişen gövde
çisentiye en çok afyona klarnete
muttasıl yanık muttasıl şakrak
ur diyorlar meselâ
göğe kuşlar gibi dökülmenin
yasalarını sayan gölgeme

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

dalaşmak için hünkârım bize izin
düşmek için yıldırım
etimde gürbüz kıymıklar hünkârım
etimizde
kısa çöplere lirik koku
hünkârım
sanrı bastonlarına deliksiz uyku

bir bulansam aklı başında şarkılara
bir bulansak
yüzümüz doğrular çarpıntımızı
efsûnun süngüsü yamulur
korsan şarkıları gibi
basar yıldızlar çatımızı
bize temren hünkârım
kargımıza bağır
goncamıza göğüs
ya gülün istifasına gerekçe kıl atımızı
ya bizim
ipe cilvelenen boynumuza küs

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

OSMAN ÖZBAHÇE

ISSIZ TAKVİM

13
Gürültülü bayrak
Aşkının adını bilmez bayrak
Kullarımı dizip nehirler boyunca bayrak bayrak
Olta atar
Adını adıma atar

Ben sıyrılıp bir nehrin
Deli akan her yerinden
Şehre dönerim
Kanımda nehrin iri köpüğü
Kanımda kullarım
Kullarım hiç susmaz bayraklarım
Geçerler bir bir iri bir köpüğü kuşanarak

14
Şehir
Beyaz maşrapada buzla kaplı göl
İçinde upuzun nehirlerin kısacık yüreği
Balıkların gezdirdiği
Kayıp gemi
Mevsimlerin kopmuş eli

Ben aşkımıza ordular atan
Damarlarımızı yarıp şehre akıtan
Uğursuz komutan
İçimde uzun bir nehrin
Gittikçe kısalan yüreği
Mevsimlerin kopmuş eli

15
Ben bir elimle göğü kapattım
Kendi göğünü açan
Göğünü göğüme vuran
Bir aşkı kapattım
Adını öğrendim

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Çiçeklerin orda uyuyan
Kızının yaptığı güneş
Resmini kesip göğüne yapıştıran
Bir babanın
Üzerinden korka korka geçtiği elimin
Üzerinden korka korka geçen bir nehrin
Kısacık yüreğine sinip
Adını öğrendim göğüme vuran
Bir aşkı kapattım çiçeklerin orda uyuyan

16
Şimdi uyanıyor kullarım
İçimde uyuyan hayvanlarım
Uzun siyah bir koridor
Soludukça bileklerinde
Ben uyanıyorum
Herbirinin kanlı ağzında
Sanılmış bir şehir
Sanılmış bir doğa kaldırıyorum

Ben soludukça kullarımın ağzından
Uyanıyorum kanlı ağzından
Adını öğreniyorum ağzından
Uyanıp bir şehirde ağzından
Kaldırıyorum soludukça bir şehir
İnce bir nehir bir şehri gözleyen bir şehir
Sanılmış ağzından

Sanılmış ağzından
Oğullarını öldürmüş bir babanın
Yüreğinden itiliyorum
Ben kullarımın ağzından
İnip soludukça bir hayvan
Soludukça bir şehir
Doğaya dönsem, şehir
Şehre dönsem doğa
Bulur beni sanılmış ağzından
Yaratılmış ince bir zehir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ö Y K Ü

GÜRAY SÜNGÜ

TİYATRO

Işıklar söndü. Perde açıldı ve sahne göründü. Aydınlık bir yuvarlak, sahnenin sol kenarında ayakta duran, ortayaşlı bir adamı gösteriyordu. Adam, kolları kısa ceketi ve buruşuk pantolonuyla esas oğlan olduğunu kimseye inandıramayacağının bilincinde ama yine de mağrurdu. İleriye doğru bir adım attı ve aydınlık yuvarlak büyüyerek her yeri kapladı, sahne aydınlandı. Adam durakladığı yerden bir adım daha attı ileriye doğru ve başını yavaşça çevirerek etrafına bakındı. Kimseyi göremeyince -ki senaryo gereği bu durumda kimseyi görememesi gerekiyordu- çöktü olduğu yere ve başını eğdi.

"Uzaktan olduğu yere çökmüş, başını omuzlarının arasına gömmüş, oldukça düşünceli ya da üzgün veya o ruh hâliyle bir geleni bekleyen, ama bu bekleyişi, insan doğasında kendi sınırları dahilinde yer alan paylaşımın güç desteğiyle süsleyen ve sahte tavrının -oyunun-rolünün- rollüğünün kendisi bile farkında olmayan bir adam görünüyordu."

Sessizlik on saniye kadar sürdü ve ardından sahneye çok temiz kıyafetli yakışıklı bir genç girdi. Ortada yere çökmüş adamı farkedince durdu ve telâşlı yüzüyle ona bakmaya başladı. Adam, aldırmamış ya da görmemiş gibi hareketsiz duruyordu olduğu yerde. Temiz kıyafetli genç bir iki usul adımla yerdeki adama yaklaşıp, uzattığı sağlıklı eliyle başına dokundu onun. Adam, dağınık saçlarında hissettiği elin etkisiyle gözlerini sıkı sıkıya kapatıp, başını yukarıya doğru kaldırdı. Adamın ne yaptığına mânâ veremeyen genç, bir daha dürttü adamı başından ama aslında kendi yaptığının da tam farkında sayılmazdı. Orta yaşlı adam şaşkınlıkla açtı gözlerini. Kendisine telâşla bakan genci görünce gülümsedi:

-Afedersin genç adam, yağmur sanmıştım.

Gencin havada asılı kolunun uzantısı olan parmaklarına bakıp ekledi:

-İri bir yağmur.

Genç yine telâşla elini çekti, kollarını indirdi ya da ellerini cebine soktu. Yani ellerinin rolü şimdilik sona ermişti. Sordu;

-Yeni gelen adam sen misin?

-Evet ama acılara tanım getirmekten usandım.

Genç, neden böyle yanıtlandığını düşündü kısa bir süre. Ardından iki adım gerileyip yerdeki adama seslendi;

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

-İsmini biraz önce yanından ayrıldığım arkadaşımdan aldım. Söylediğine göre bazen insan zorda kalınca zihninde kendine dair oluşumlara başvururmuş. O yüzden buradayım. Adım Beril ve bana birşeyler söylemeni rica ediyorum.

Adam hareket etmeden yanıt verdi. Beril isimli gence,

-Ayakta olan ve rica eden sizsiniz ama yere çömelmiş zavallı benim. O hâlde; Hatırlama karıncalanan alçak uçuşlarını
Sen kırlangıçsın yüksekler döndürür başını
Ama bil ki dünya yuvarlak
Ayrı taraflarında yerin, aşağı bak
Göreceksin yükseğin alçaklığını.

Ardından gülmeye başladı ve komik bir yüz ifadesiyle ekledi;

-Yeterli mi?

-Dalga geçiyorsunuz. Daha fazlasını umuyordum, diyerek, şaşkınlığını gizlemeden kaşlarını çattı Beril.

-O hâlde ben ayağa kalkayım sen söyle, dedi adam ve kalktı.

Yine de Beril'den kısaydı, bunu farkedince gülümseyip;

-Kader, diye söylendi. Rolünü ben bile değiştiremiyorum.

Sahnenin arkalarından yavaş adımlarla yürüyen ve kahramanlara yaklaşan başka bir adam belirdi bu esnada. Elinin yerdeki gölgesi silinince, gölgenin silindiği yerde ortaya çıkıveren tahta bir sandalyeye oturdu ve söylendi;

-Birşeyler duymak için isim önem taşıyor mu?

Beril bu sorunun kendisine yöneltildiğini düşünmesine rağmen, yine de;

-Bana mı sordunuz? diyerek baktı yeni gelen adamın yüzüne.

-Evet, dedi yeni gelen adam. İhtiyacınız birilerinin size birşeyler söylemesi ve bu söylenenlere inanmak. Ama insanı en iyi kandıracak kişi, kendisidir diye düşündüğünüz için mi bu şartı isimle özdeşleştiriyorsunuz?

-Ya da ismin, karşınızdaki varoluş şekliyle, diye orta yaşlı adam ekledi. Yeni gelen adam, desteklendiğini düşünerek orta yaşlı adama bakıp tebessüm etti. Genç ise hiçbir şey anlayamamıştı.

-Ben, bilmiyorum. Yani… Sadece…

Gencin kesik kesik konuştuğunu gören orta yaşlı adam sözü devraldı tekrar;

-Sen! diye bağırdı. İhtiyacın olan -şey-den haberdarsın ama nedenlerin yoksa o -şey- ne kadar değerli olabilir ki senin için?

-Yo yo, diyerek kesti yeni gelen adam. Bir şey, nedensizliği ölçüsünde değer kazanır. Buğulu bir sesi vardı yeni gelen adamın ve oldukça sakindi. Ve oldukça mutsuz sanki.

-Sanıyorum bir romantik, diyerek sahnenin bitimine doğru yürüdü orta

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

yaşlı adam. Kolları kısa ceketinin omuzlarını silkip başını dikti göğe doğru. Işıklar gözünü aldı ama rolünü iyi yapmalı, yaşı gereği düşüncesi ile kendini kandırmalıydı. Birden döndü yeni gelen adama. Yeni gelen adam sandalyesinde bacak bacak üzerine atarak oturmuş, kendisini izliyordu.

-Romantiksiniz değil mi? diye yineledi orta yaşlı adam. Elleri, kolları konuşurken hareket ediyor ve yüzü hep gülümseyen bir tablo çiziyordu. Ve bu da karşısındaki insanı bazen sinirlendiriyor ve sinirli insanlar daha çok hata yapıyordu. Hatalı insanın ise ikna edilmesi kolaylaşıyordu.

Ama yeni gelen adam tepki vermedi.

-Nedensizliği ölçüsünde değer kazanmak, güzel, diye söylendi orta yaşlı adam. Aslında kendi kedineymiş gibi ama diğerlerine de duyurmak isteyerek.

-Sanıyorum farklı şeylerden bahsediyoruz, diye sakin bir sesle konuştu yeni gelen adam, oturduğu sandalyeden.

-Tabii, diyerek ellerini açtı orta yaşlı adam. Karşısındakini hafife alıyor gibiydi.

"İki bilge, bir bilgiyi paylaşamazlarsa, ya da iki bilgiyi çarpıştırıp aynı koltuğa sığdıramazlarsa tek çıkar yol kalır. Sanırım farklı şeylerden bahsediyoruz. Değil bay romantik, aynı şeyden bahsediyoruz, çünkü başka bir şey yok." Ardından genç Beril'e bakıp ekledi;

-Yanılıyor muyum genç dostum?

-Bakın bunlar beni ilgilendirmiyor. Ben acı çekiyorum.

Beril'in titreyen ve telâşlı sesiydi bu duyulan.

Acının olduğu her yer kutsaldır, dedi yeni gelen adam. Orta yaşlı adam duymamazlıktan gelip Beril'e hitaben söylendi;

-Acılara tanım getirmekten usandığımı söylemiştim sana. Hem benim adım yeni gelen adam da değil.

Beril'in gözleri büyüdü ve çöktü dizlerinin üzerine. Ümitsizliğe kapılmıştı.

-Yeni gelen adam, benim, genç adam ve buradayım meraklanma, dedi yeni gelen adam.

Beril sandalyeye doğru sürüklendi duydukları üzerine. Bu sırada orta yaşlı adam sahnenin kenarındaki sokak lâmbası direğine yaslanmış güleç bir yüzle onları izliyordu.

-Birşeyler söyle, dedi Beril. Öyle şeyler olsun ki, her duyan birşeyler ekleyebilsin, hem üzerine hem, kendine ve içinde eksilerek beni bütünleyen herşeyin sebebi kalksın ortadan. Öyle şeyler olsun ki yorumlayıp kefelere hapsetmek de, yorumlama yeterliliğinden uzak olup körü körüne çekmek de

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kaybolsun varlığından. Ve nefes aldığımda aldığım soluk beni düne değil, yarına götürsün. Birşeyler söyle, dedi Beril..

Yeni gelen adam sandalyesinden ezik bir bakış fırlattı sokak lâmbasının ışığına.

-Hadi söyle bay romantik, diye bağırdı orta yaşlı adam, gülerek. Henüz, harcanmışken içindeki değerlerin ve bunun acısını onurunla övünerek kendi kendine de olsa tamir ederken, söyleyebilirsin. Ya söylemlerin zamana hapsedilmezliği, bir sanatçı için. Değişmezliği ... Söylesene bu ne olacak? Arkasında durabilecek misin bu söylediklerinin? Acıyı kabullenmekten bıkmayacağını mı sanıyorsun?

Aldırmadı yeni gelen adam ve Beril'e döndü tekrar.

-İlerleyememeyi göze alarak, dahası kabullenerek adım at. Ve vazgeçme, ilerleyemesen de yürümekten.

-Neden, neden, neden? diye bağırdı orta yaşlı adam. Kime neyi ispatlamaya çalıştığını iyi düşün genç adam. Kendinden başkasına ispatlayamazsın. Neye yarar? İnanma ona sakın, çünkü olmayacaksın. İspatı benim.

Tam bu esnada sahnenin sağ tarafından bir tutam saç süzüldü ortaya doğru. Duruldu ve altında bir kadın oluştu.

Orta yaşlı adama bakıyordu ama Beril'e konuştu.

-Olacak Beril, görmüyor musun buradayım ben, saçlarım uçuşuyor. Duymuyor musun kokusu varlığını eritiyor.

Beril dizlerinin üzerinde doğruldu sandalyeye tutunarak.Elini kadına uzattı.

-Tensel arzulayış zayıflıktır Beril, diye bağırdı yeni gelen adam.

-Ruhsal kavuşma yoktur Beril, diye bağırdı orta yaşlı adam.

-Utanıyorum ama elim soğuk, senin elin sıcak mı? diye fısıldadı kadın.

-Aykırılıkların çekiciliğine kapılıp acıyı aşk sanma Beril, diye seslendi orta yaşlı adam.

-Aşk sebepsizdir Beril. O kendiliğinden vardır. Ne aykırılığı, ne acısı? diye seslendi yeni gelen adam.

-Gitmeliyim, en çok da seninle, diye tebessüm etti kadın.

Beril yürüdü. Her şeyi görecekti. Orta yaşlı adam çöktü direğin altına, söylendi;

-Yanılgı ... Sadece kangren hayallere açılacak bir kapının anahtarı kılığındasın şimdi, sevi.

Yeni gelen adam ayağa kalkıp elinin gölgesinde yok etti sandalyesini ve söylendi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

-Bunlarla yüklenip ben olacaksın ve savunacaksın her şeyin ertesinde farkına varılmamış bir yüreğin yanılgısıyla, yanılgıların kattıklarını.

-Evet bay romantik ama sen de bunları görmüşlüğünle ben olup, farkında bir tebessümle alay edeceksin, uğrunda ölebileceğin değerlerle, diye bağırdı orta yaşlı adam. Bu sırada Beril kadının ardında kaybolmuştu bilincinin içersine doğru ve başlamıştı varoluş sorgusu. Aynı esnada sahneyi aydınlatan ışık daraldı ve sahnenin tam ortasında yaşlı bir adam yüzüyle belirdi.

-Ama sen de her şeyi tatmış ve her şeye gülmüşlüğünün ardından ben olup, huzura ağlayacaksın, dedi orta yaşlı adama.

Beril, yeni gelen adam ve orta yaşlı adam sordular bir ağızdan;

-Ya sonra?

-Perde kapanacak Beril, diye yanıtladı yaşlı Beril, gençlik çağlarını.

"Yüzleşmen, hayatla gerçeklenecek, yani perde kapanacak."

Kahramanlar gölgelerin içinde yitip gittiler, sahne boşaldı ve perde kapandı. Seyirciler her şeyi -iyi biliyor- ama alkışlamıyorlardı. Bu oyunu hâlâ gerçek sanıyorlardı.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

GEORGE STEINER

Türkçesi:
SÜLEYMAN SAHRA

TALÎ ŞEHİR

1

Biz hâlâ 'gündoğumu' ve 'günbatımı' hakkında konuşuyoruz. Sanki, Copernic'in güneş sistemi modeli, silinemezcesine, Batlamyus'unkinin yerine geçmemiş gibi bunu yapıyoruz. Boş mecazlar, aşınmış konuşma usulleri sözdağarımıza ve gramerimize yerleşmiş. Bizim ortak deyişlerimizin iskelesi ve sığınaklarında inatla tutunuyorlar. Orada, çatı katındaki döküntüler ve hayaletler gibi tıkırdayıp duruyorlar.

Bu, Batı'nın özellikle bilimsel ve teknolojik gerçekliklerinde, rasyonel erkek ve kadınların niçin hâlâ 'Tanrı'ya atıf yaptıklarının gerekçesidir. Bu, Tanrı'nın varlığı mevzuasının hiç değerlendirilmemiş pek çok üslûp ve ima içinde süregitmesinin nedenidir. Hiçbir uygun düşünüş ya da inanç O'nun varolmasını kendi imzasıyla üstlenmez. Ne de herhangi bir düşünülebilir kanıt. Tanrı'nın kültürümüze, söylem alışkanlıklarımıza yapıştığı yerde O bir gramer heyulası, rasyonel konuşmanın çocukluğuna gömülmüş bir fosildir. İşte Nietzsche (ve sonrakilerden çoğu).

Bu deneme tersini savunuyor.

Dilin ne olduğununa dair kapsamlı bir anlamanın ve dilin nasıl işlediğinin, insan konuşmasının anlam ve duygu iletme yeterliğine dair kapsamlı bir anlatımın son kertede Tanrı'nın varlığının kabullenilmesiyle temin edildiğini öneriyor. Müziğin biçiminin, sanatların, edebiyatın ve özellikle estetik anlamın tecrübe edilmesinin bu 'gerçek var'ın zorunlu mümkünlüğünü gerektirdiği savunusunu öne koyacağım. Bir 'zorunlu mümkünlük'ün görünür paradoksu, çok açıktır ki, şiirin, resimin, müzik bestesinin serbestce ortaya çıkarıp canlandırmakta özgür olduğu şeydir.

Bu çalışma anlamın anlamı üzerine, bir insan sesi diğerine yöneldiği, metin ve sanat eseri ya da müzik ile yüz yüze geldiğimiz yani, öteki ile onun özgürlük konumu içinde karşılaştığımız zamanki içgörü ve karşılığın potansiyeli üzerine bir bahisin aşkın üzerine bahis olduğunu iddia edecektir.

Bu bahis -Descartes'ın, Kant'ın ve açık kayıtlarımızın olduğu her şairin, sanatçının, bestecinin bahsidir- dil ve biçim içindeki bir gerçekoluşun, bir

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

'gerçekvarlığın'ın (bu sözcüğün teolojik erimi açık) varlığını yüklenir. Kurgusal ya da katıksız pragmatik olanın ötesinde anlamdan anlamlılığa bir geçit tasarlar. Bu tasarım 'Tanrı vardır'dır , gramerimiz yıpratıldığı için değil; fakat Tanrı üzerine bu bahisin varlığı yüzünden gramer dünyaları yaşayıp çoğalttığı için.

Böyle bir tasarı, her nerede öne konulmuş ya da konulursa, büsbütün yanlış olabilir. Eğer mahçup ise, besbelli ki, öyle olacaktır.

2

Yaygın düşüncedeki radikal soluklardan biri bu kasvet çağının ödevi "insan olmayı yeniden öğrenmek" olarak tanımladı. Daha sınırlı bir ölçekte, bizler, sanırım, şiirde, resimde, müzik anlatımında duyulabilirleştirildiği üzere yaratma muammasının, yaratılmış duyunun tam bir tecrübesi içinde oluşan şeyi yeniden öğrenmeliyiz.

Bunu yapmak için bir mesel ya da rasyonel kurgu ile başlamak istiyorum.

Sanatlar, müzik ve edebiyat hakkında her konuşmanın yasaklandığı bir toplum düşleyin. Bu toplumda, ciddi kitaplar ya da resimler ya da müzik parçaları hakkındaki her söyleme, sözlü ya da yazılı, yasak gevezelik olarak davranılacaktır.

Bu düşsel toplulukta tek kitap incelemesi onsekizinci yüzyılın felsefi gazeteleri ve ondokuzuncu yüzyılın çeyrekyıllıklarında bulduklarımız olacaktır: yeni yayınların, temsil edici seçmeler ve alıntılar ile birlikte tutkusuz özetleri. Ne edebî eleştiri günlükleri; ne akademik seminerler, dersler ya da bu ya da şu şairin, oyun yazarının, romancının üzerine kolokyumlar; ne 'James Joyce çeyrekyıllıkları' ya da 'Faulkner cerideleri'; ne Keats duyarlığı ya da Fielding dinçliği hakkında yorumlar ne de üzerine görüş denemeleri olurdu.

Metinlerin, gerekli yerlerde, en katı, açık biçim içinde kurulup basılması sürerdi. Bu biçim filolojik'tir; bu denemede dillendirmek istediğim canalıcı bir terim ve kavram. Yasaklanan şey Hamlet'in doğru anlamları ve üzerine bininci makale ya da kitaptır ve bunları çürütmek için hemen arkadan gelen makalelerdir, nitelendirme ya da çoklaştırmadır. İncelemeci ve eleştirmenin sürgün edildiği bir karşı-Plaoncu cumhuriyet düşlüyorum; yazarlar ve okurlar cumhuriyeti.

Buna karşılık, bir sanatçının oeuvre'u, sanat sergileri, müzeler, kamusal ve özel koleksiyonlar hakkında akıllıca ve özenli kataloglar olurdu. En iyi kaliteden tıpkı-basımlar kolayca bulunabilirdi. Ancak sanat eleştirisi üzerine, ressamlar, heykeltraşlar ve mimarlar hakkındaki gazeteci işi incelemeler üze-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

rine bir kısıtlılık olacaktır. Giorgione sembolizmi üzerine artık koca ciltler; Goya'nın ruh hâli üzerine denemeler ya da bu denemeler üzerine denemeler olmazdı. Yineleyerek, izin verilen yorum düzeni 'filolojik' olurdu, yani açıklayıcı ve tarihî bir bağlamsal yorum türü. Her açıklamanın bir ölçüde değer biçici ve eleştirel oluşu olgusundan çıkan sorun kesinkes bir meydan okumadır.

Bu engellemelerin kalbi müzik besteleri hakkındaki incelemeler, eleştiriler, çıkarsamacı yorumlar (irdelemelere karşıt olarak) üzerinde atardı. Müzik konusunun insanın anlamları, insanın metafizik tecrübeye geçişi ya da ondan yoksunluğu konusu için merkezde olduğuna inanıyorum. Müzik biçimi ve duyusunu düzenleme ve doğrudan karşılık verme yeterliğimiz insan konumunun gizemine ilişiktir. 'Müzik nedir' diye sormak 'insan nedir'i sormanın bir yolu olabilir pekalâ. Bu terimlerden ve bunlardan çıkabilecek temel semantic uygunsuzluklardan ürkmelisiniz de. Konuşmanın, sormanın bu kaypak fakat doğrudan kategorilerinin kendi buyurganlıkları ve açıklayıcılıkları vardır. Konu bu kategorilerin dile getirilebilmekten önce yaşatılmaya gerek duymasıdır.

Böylece, bizim kurgumuzda bir nota kayıtları ve icra ile dinleti savurganlığı olacaktır. Yeni eserler üzerine gecelik ya da haftalık yargılar da, Beethoven'daki tanrısılığın ya da Schubert'deki ölüm arzularının sözel tanımlanmaları da olmayacaktır. Tahlil gerektiren durumlarda pragmatik, imzasız türden bir tahlil olacaktır. Bir kez daha, mümkün biçim 'filolojik' olarak tanımlamayı ve nitelemeyi deneyeceğim şey olacaktır.

Kısaca, bir toplum, bir aslî politika anlamını çıkarıyorum; metinler, sanat eserleri ve müzik bestelerine ilişik doğrudanlıklardan. Hedef bir eğitim kipidir, mümkün en büyük düzleme dek 'öte-metinler'den -demem o ki, metinler (ya da resimler ya da müzik) hakkındaki metinlerden, estetik hakkındaki akademik, gazeteci ve akademik-gazeteci ((bugün, baskın biçimlenme bu) konuşmadan- yoksun bir değerler tanımıdır. Ya pazar-yerindeki ya akademyadaki, sanat, edebiyat, müzik ya da bale eleştirmenleri ve incelemecileri için bir şehir olmaktan çok ressamlar, şairler, besteciler, koreograflar için bir şehir.

Bu düşsel toplumda edebiyat, müzik ve sanatlar yorumlama enerjileri ve anlama disiplinlerinden alıkonulmadan, değerlendirilmeden, sınanmadan varolup evrilebilir mi? Yüksek dedikodu (Almanca Gerede sözcüğü meşgul boş-oluşun tam karşılığını taşır) sürgüncülüğü hayatın yaratıcı imgelemi çevresinde yoksun ve edilgen bir sessizliğe neden olur mu?

Hayır, hiçbir biçimde.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MÜRSEL SÖNMEZ

DİRİM

doluyor boşalıyor
uğultulu çarşılarca
karanlık gece
yıpratan rüzgâr
ortasında gönül

keşke gül bıraksaydınız
ezik ve kan sızan
yangınlarla yanmış
ölümlerle ölmüş
yürek yerine

kuruyunca şadırvan
kapaklanır kubbe
durduk yerde çatlayan mermer
mahçup sarı musluklar
ve kırılganlık üstüne

artık her gün
yıkılıyor güncel alışkanlık
adımlar ilk adım selâmlaşmalar ilk
gökyüzü yeni baştan taze derisiyle
çıkıyor bungunluktan yaralardan taze bahar

sürekli
devinmede
fıkır fıkır hayat
iç evde sabun kokusu
gam evinde matem

yeni çıkardılar beni kınımdan pırıl pırılım
taze giyindim aynalar kırılmadan

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

İSMAİL KARAKURT

SON KARE

Ne var sonunda muamma olmayan
Ah, bir bilseydim, yol elçim, can gözüm.
Paylaşmadıkça örtüye sarınan
Sözler gibi, dipsiz kuyum, can özüm.

Bir komplodur her filmin sonu
Bir tuhaf yazgı, siyahtır makamı.
Biter yollarda fani kuş uykusu
Tarkovski mühürlemiştir zamanı.

DAR PARANTEZ

Bir gün ırmaklar konuşacak sizi -efsâne efsâne
Hayatın tüten gözü yeniden güzelleşecektir.

'Seni ilk tanıdığım yaştadır' çocukluğun saflığı
Gül yaprağına çiğ düşmüş, hazirana ateş
Açılır parantez--yenilgiler, yaslar biter
Gülümsemeler dudağınızın penceresinden
Sabahın ilk ışıkları gibi Necatigil usta dedi ki
Bir gün hâlâ belki akşamüzerleri--kapanır parantez.

Yas tutmaklığım saklı, güzelliğiniz aşikâr zehir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ALİ GÖÇER

ÖTEYİ GÖRDÜM

Toprak mı konuşuyor sen
sus artık. Yalnızca bir
secde kaldırabilir o yükü.

Öyle oldu, acımasız bir çağa geldik.

Gökyüzünün mavilerini yırtarak kirlettik onu.

Yerin böğrüne soktuğumuz metal çubuklarla acıttık toprağın canını.

Nazlı nazlı akan kar suyu nehirleri bataklığa dönüştürdük.

Bütün gözalıcı görkemine karşın gele gele bir vahşi çağa geldik.

Kutsal bir emanet olarak koruduğumuz mahremiyetlerimiz yok artık.

Sırlarımız sır olmaktan çıkıp kamuya açıldı.

Köleliği kaldırdık ama insanlığı kendi ellerimizle modern kölelere dönüştürdük.

Yaşamımızdan Tanrıyı çıkardık, sonra da, acıkınca yedikleri cahiliyye insanlarının helvadan putçukları gibi sayısız put ürettik kendimiz için.

Kişiliğimiz, onurumuz ürettiklerimizin baskısı altında öğütülürken gururla yürüdük arzın üstünde.

Bizler modern çağ insanlarıydık. Bilgi toplumu insanlarıydık. Dünyanın birikimini evlerimizdeki küçücük kompütürlere yükleyerek bilgi çöplüğü içinde ne kadar zavallı kaldığımızın farkında olmadan gururla yürümeyi sürdürdük. Yığdığımız bilgiyi yaşama geçiremeyince depodaki mal gibi envanterini çıkardık yalnızca. Sırtına kitap yüklenmiş merkebe dönmedik mi bir bakıma? Buna karşın gururluyduk, ikinci bin yılın sonuna gelmiştik.

Bizler yeni bir millennyumun çocuklarıydık. Hazırdık üçüncü bin yıla.

Daha aydınlık bir yüzyılı karşılama hazırlıkları içindeydik. İki bin, yeni miladımız olacaktı.

Ve ansızın bir gece yarısı gök alevlendi, yer kükredi. Zaman üstümüze yığıldı bütün ağırlığıyla. " Ne oluyor buna" diye haykırdık hepimiz ve şaşakaldık.

Ne kadar aciz olduğumuzu, yeri göğü delen teknolojimizin ne kadar yetersiz olduğunu kavrayıvermenin şokunu yaşadık. Kırk beş saniyelik bir kıyamet provası burnunuzun sürtülmesine yetmişti. Gururla yürüdüğümüz arzın üstünde bacakları titreyen aciz birer varlık olarak kalakaldık.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

O gece, göz ucunda yanıveren ışık gibi bir öte tablosu açıldı ve kapandı.
Gece üstümüze akan ağır bir sıvıydı.
Toprağın sıkıntısı sinmişti sanki havaya.

ÖYKÜ

Adam uykusuzdu bir gece önceden, erken yatmak istiyordu. Çocuklarıyla ilgilendi bir süre. Küçükle kudurma oynadı. Sonra üç çocuğuna iyi geceler dileyerek odasına gitti. Saat 23 sularıydı. Hemen uyudu ama, o denli uykusuz olmasına karşın ne kadar sonraydı bilmiyor, köpek havlamalarıyla uyandı. Erken yattığı zamanlar 24-01 saatlerinde uyanırdı genelde.

Bunu da öyle belleyip uykuya daldı yeniden. Sıkıntı dolu uykunun hangi noktasındaydı bilemiyor, eşi kolundan sarsarak 'deprem' diye çığlık atmıştı.

Deprem sözcüğü ansızın kopan bir kasırgaydı.

Deprem, bilinçaltımıza yerleşmiş, ağzından alevler saçan bir ejderha demekti.

Deprem, ölümün dokunması, okşaması değil adamakıllı yakamızdan yapışıp sarsmasıydı.

Bilinçaltımızdan su yüzüne çıkıvermiş bir çığlıktı. Ürpertici, titretici ve tüketiciydi. Başka hiçbir sözcük duyulduğu an insanı, ağır bir kırbaç yemiş gibi böylesine ayağa kaldıramazdı. Uyku, gözlerimizden birden bire akıvermişti yataklarımızın üstüne. O korkunç kelime bilinçaltıyla buluşmuştu. Bilinçten ve beynimizden önce bilinçaltımızla buluşmuştu. Yoksa hiç birimiz henüz hazır değildik sağlıklı düşünmek için. Uyanmıştık ama beynimizden önce gövdemiz ayağa kalkmıştı. Hiç kimse o şok anında tam olarak ayılmadığı halde çocuklarımızın odasına doğru koşmuştuk. Bu sıralar bilincimiz değil ama bilinçaltımız dörtnala çalışıyordu. Adam da, eşinin o insan hayatında belki de bir ya da iki kez duyabileceği, boşlukta başıbozuk dolaşan yankı gibi 'deprem' çığlığı ardından kalkıp çocukların odasına koştu. Çocuklarına sarıldı. O aradaki on metreyi nasıl geçmişti, bilinçli olmamasına karşın neden çocukların odasına koşmuştu hâlâ çözümleyebilmiş değil. Bekledi sarsıntının bitmesini. Ama bitmedi, biter gibi olduğu anda daha şiddetli olarak yeniden başladı. Adam kelime-i şahadet getirmeye başladı. "Buraya kadarmış, yolun sonuna geldik" diye düşündü. İçinden belli belirsiz bir düşünce geçti; hiç olmazsa son anda inancım benim yanımda olsun diye yüksek sesle şahadet getirmeyi sürdürdü. Bitimsiz bir zamanı yaşıyordu sanki. Aşağı yuvarlanacağını, üzerine beton bloklar çökeceğini düşündü adam. Daha bir sıkı sarıldı çocuklarına. Birden çocukluğu aklına geldi. Bölük pörçük kar

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kümelerinin karşısında dağ yamaçlarında kuzuların ardından koştuğunu düşündü. Oralarda olsaydı şimdi daha güvenli olacaktı. Dağlar özgürdü, dünya beton bloklarla sınırlanmamıştı. Çayırlarda yuvarlandığını düşündü. Yeterince hazırlık yapamadığını düşünüp daha bir şiddetli şahadet getirdi. Pişmanlıkların fayda etmediği, geriye bakıp yaşamını telafi edecek eylemlerde bulunabilecek zamanın tükendiği bir âna gelmişti. Bütün bunları düşünecek zamanı nasıl bulmuştu? O hiç bitmeyecek gibi uzayıp giden zaman aralığında daha fazlasını bile düşünmüştü. Beyin inanılmaz bir hızla çalışıyordu.

Sarsıntı birden duruverdi. Yerinden ok gibi fırlayıp çocuklarına hemen aşağı inip açık alanda beklemelerini tembihledi. 'Ben ve anneniz birkaç gerekli şey alıp geleceğiz' deyip çocukları adeta merdivene doğru sürükledi. Onlar önemliydi, önce tehlikeden onlar uzaklaştırılmalıydı. Sonraları uzun uzun düşündü: İşin sonuna geldik düşüncesi imanî bir zaaftı kuşkusuz. Umutsuzluğa kapılmak asla doğru değildi. Yüce iradenin sırrına o panik anında varabilmek olgun ve dingin bir ruhun tefekkür ve tevekkülü ile olasıydı? Bu inanç olgunluğunu gösteremediği için utandı kendinden.

Peki neden refleks halinde çocuklarımıza koşmuştuk? Sanıyorum herkes de aynı duygularla o gece çocuklarına koşmuştu. Tamam, onlar bizim çocuklarımızdı, yardıma muhtaçtı ama insanın kendi canından daha öncelikli ne olabilir yeryüzünde? Bu ancak olsa olsa çocuklarımız olabilirdi. Çünkü onlar şimdi değil, onlar bizim geleceğimizdi. Onlar bizi sonsuzluğa taşıyacak varlıklardı. Ve her insan sonsuz olmak isteğinin önü alınmaz romantizmi içindedir. Sonsuzluğa duyduğumuz özlem ve gereksinme çocuklarımızla somutluk kazanmaktadır. Bizler o gece her birimiz geleceğimizi savunmak ve korumak üzere koşmuştuk onlara.

ÖYKÜLER

Bir adam gördüm 30-35 yaşlarındaydı. Belki de yanılıyorum yaşında.

Çünkü bir süredir yaş kavramı görece bir hâl aldı buralarda. Bakıyorsun bir çocuğun gözleri ancak bir insan ömrüne sığabilecek acılarla dolmuş öylece bakıyor. Bahçeye çıkıp oynamıyor, zaten bahçe yok. Çıkıp oynayacak şevki yok. Bakıyorsun 70'lik bir ihtiyar 18 yaşında bir delikanlı gücüyle çalışıyor o acılı insanların yaralarına merhem olabilmek için. Bir adam gördüm:30-35 yaşlarında gibiydi. İki dizinin üstüne çökmüş bilmem kaç katı yerin altına batmış bir binanın azıcık aralık kalmış köşesine kulağını yaklaştırmış soluk almadan dinliyordu: Bir ses, bir ses, bir fısıltı, ah bir fısıltı, beton blokları aşıp yüreğine yankısı vuracak sıcacık bir kalp atışı. Dinliyor, dinliyor. Biliyor ki

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

kimsesiz, yalnız, ıssız. Beş gün geçmiş, kocaman hantal gövdesiyle ufkumuzu kapatan mekanizma uğramamış daha oralara. Ama yalnız da olsa umut düş görmenin bir ürünüdür.

Ve benim halkım düş görmekten asla vazgeçmeyecek.

Birden aşağılardan bir ses geliyor, sonra kırık tuğlaların arasından bir el sürünerek çıkıyor. Adam bir saniyede tırnaklarıyla elin çevresini kazıyıverip adamı çekip çıkarıyor yıkıntıların arasından. Çıkarıyor mu?

Hayır, kimse çıkmıyor, adam dizlerinin üstünde, uykuyla uyanıklık arasında bir düş mü görüyor yoksa düşlüyor mu bilinmez ama kimse çıkmıyor, kimseden ses gelmiyor. Adam külçe gibi olmuş gövdesiyle değil ancak zihnen yaşıyor ve zihnen bu kurtulma olayını yaşamak istiyordu. Adam birkaç adım geri gidip sonra gitmekten vazgeçip yeniden kulak kabartıyordu.

Aracının bagajına doldurduğu gıda ve ihtiyaç maddeleriyle birlikte acılı yüreklerini yanına almış binlerce insan gördüm TEM'de, deprem bölgelerine akıyorlardı.

Deprem insanlarının, onca yoğun acı atmosferi içinde yine de son derece soğukkanlı ve tevekkül içinde olmaları ilk anda şaşırtıyor insanı. Bu felaket anında organize olarak yanında olması gerekenlerin olmamasına sitemleri vardı insanların. Organize olmamasına karşın tüm bir ulusun yürekleriyle ve dualarıyla yanlarında olduklarını biliyorlardı.

Ulaşabilenlerin de fizikî olarak orda olmalarına duydukları minnet yüzlerinde çağlayıp duran coşkun bir pınardı. O vakur duruşları,inanmış insanın mütevekkil yüz derinliği ve her yanı kaplamış metafizik bir ürperti sözün ötesine geçen bir tabloydu. Öylesine yoğun yaşanan bir ürperti ki bu, bir çizgide gidip geldikten sonra yine de çizginin bu yakasında kalmış olmanın buruk hüznü vardı yüzlerinde. Çünkü herkes birçok yakınını çizginin öte yakasına uğurlamıştı.

Bir adam gördüm, gülümsüyor ve ötelere bakıyordu, geriye neden döndüm sanki öteler daha iyi, tüm ailem de gitti dercesine hüzünleniyordu.

Ve Adapazarı'nın üstüne yağmur yağıyordu.

İnsan iki çizgi arasında hassas bir noktadadır, öyle yaratılmıştır.

Öyle ki, ne zaman bir ayağımız ötede ne zaman beride birbirine karıştırırız.

Ne var ki, sanki hiç öte yokmuş gibi beride kalacağımız duygusu genelde ağır basar yaşamımızda. Yaşamı dengeye oturtacak bilinç iki yakaya da eşit bakabilmektedir oysa. Öteye bakmayı savsakladığımız zamanlarda Tanrı bunu anımsatır bize. Bizim için, bizi sevdiği için. Öte gösterilmeden, görebilecek iç donanıma sahip olan insanlık, gözünü öyle kapamıştı ki çağın en dramatik öte tablosuna tanıklık etti bu yüzyılın sonunda.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Öteyi gördüm.

Bir ince kağıdın ucunda öteyle beri arasında Kırk beş saniye gidip gelişteki sonsuzluğu yaşadım. Bir yanılsama gibi gözlerime serilen bu öte tablosunu insan yaşamı boyunca bu boyutuyla kaç kez yaşayabilir.

Öteyi gördüm.

Sığınmanın ve mutlak teslimiyetin ötesinde hiç bir yol olmadığını algılamanın kesinliğiyle.

İsrafil surunu üfürmüştü ama sonradan anladık ki biraz hafif üfürmüştü. Bir kıyamet provası yapıyordu belki de, kıyametin varlığını unutan hepimize bir uyarı olsun diye.

Yaşamımızda kırk beş saniyenin bu denli önemli olabileceğini hangi ölümlü bu kırk beş saniyeyi yaşadıktan sonraki süreçte olduğu denli net algılayabilir? Kırk beş yıl biriktirdiğimiz mal ve mülkümüzün kırk beş saniye sonra hiç olmamış gibi olmasındaki ilahî derinliği algılayan inanmış yüreklere ne mutlu. Ve insanoğluna yer kendi diliyle kükreyerek haykırdı, ey insanoğlu mal da yalan mülk de yalan ve insanın ancak yapıp ettikleridir kalacak olan ve kendisiyle gidecek olan.

Öte kıyamet diliyle yaklaştı, beri dünya diliyle karşılık verdi. Kırk beş saniyelik bir çatışma, sonra çekip gitti. Bu bir provaydı, çünkü vakit gelmemişti. Toprak konuştu, kıyamet yeryüzüne bir bildiri bırakıp gitti. İbret levhası ufkumuzu kapladı ve figana dönüştü. Öte duygusu kılcal damarlarımıza kadar girdiğinde insanların yüzünde açığa çıkan o metafizik derinlik çözümlenmesi gereken bir şifre değil inananlar için. Hayır şifre değil. Sebebi değil müsebbibi arayan gözler gördü.

Sebebi arayanlar yalnızca görüntüde kaldılar.

Zaman, kırk beş saniyeye odaklanmış bir özgülağırlığa dönüşmüştü. Onun ağırlığı altında hepimiz ezilmedik mi? Evlerimiz çökmemişti, enkaz altında kalıp, tuğlaların, beton blokların altında sıkışmamıştık daha ama zamanın uğultusu ve yoğunluğu yüreğimizin üstüne öyle bir çökmüştü ki başka hangi ağırlık daha ağır olabilirdi bundan?

Artık yapıp ettiklerimiz küçük bir zarfın içine sıkıştırılmış haber gibi gelip kırk beş saniyeye yoğunlaşmıştı. Ahın vahın anlamsız, pişmanlığın karşılıksız kaldığı bir kâbus noktasına gelip dayanmıştık. Zamanın üç boyutu tek boyuta inmişti. O tek boyuta da gücümüz yetmiyordu artık, denetimimiz dışına çıkmıştı zaman. Böyle bir anın altında direnebilmek olası değildi. Bütün kara yüzlerimize karşın yine de ellerimizi gökyüzüne kaldırıp ey zamanın özgülağırlığı, yükünü çek üstümüzden diye haykırdık iri iri açılmış gözlerimizle. Sesimiz çıkmış mıydı yoksa yakarılarımız iç dünyamızın derinliklerinde aczin sonsuz bir yankısı olarak gözlerimize mi vurmuştu? Zaman kat kat,

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

büklüm büklüm üstümüzdeydi.

Çocuklarımızın üstüne kapaklanıp öylece kalakalmıştık.

Sonra, Tanrı şefkatli ellerini zamanın üstüne koydu, zamanın ağırlığı kalktı, yüreklerimiz yeğnileşti. İsrafil surunu dudaklarından çekti ve kıyamet durdu.

İşte o zaman insanlar o sevimli, o koruyucu sığınaklarından birer ok gibi fırladı ve açık alanlara attı kendilerini.

Tanrının eşsiz adaleti bir kez daha tecelli ediyordu. Zengini fakiri, sayrısı sağları ortadan kalkmış herkes eşitlenmişti.

Deprem bir kıyamet cümlesi olarak belgesini sundu ve gitti. Bu cümle kâinat yaratılalıberi sürüp gelen uzun cümlenin bir parçasıydı.

Her insanın kendi dilinde duyduğu, çeviriye gereksinimi olmayan bir cümle olarak geldi ve gitti. Dili mühürlenmiş olanlara ne diyebilirim ki!

Oynayan taşlar değildi, yüzyıllardır zihnimizde yer etmiş yerleşik yargılardı.

İnsanlık bu cümleyi iyi okuyabilirse geleceği için bir lütfa dönüştürebilir.

Madem ki "her canlı ölümü tadacaktır." Ve hepimiz bu gurbette aslî mekanımıza dönüşü beklemekteyiz! Öyleyse, genç, yaşlı ya da çocuk için bu ölümün başka ölümlerden bir farkı olamaz.

Dağlar kum taneleri gibi un ufak olmadı ama çok katlı binalar kum tanelerine döndü. Öyleyse bu kıyamet provası, kıyametin öncü şoku insanlığa gönderilmiş bir ötedünya bildirisi değil de nedir?

Kıyameti yaşamadan gösterisini izlemek ayrıcalığını yaşayanlar bu cümleyi iyi okumalıdırlar. Bu Tanrı'dan insanlığa verilmiş bir avanstı.

Yer kendi diliyle konuştuğunda ve deniz ağzını açıp toprağı ve evleri yuttuğunda 'ne oluyor buna' demedik mi? Yalnızca fiziği görenler taşın içindeki heykeli göremediler.

Lût Kavminin öyküsüne inananlar, Nuh Tufanına inanalar, Firavunun Kızıldeniz'e gömülmesine inanlar, kitaba inananlar bir kıyamet tablosu gördüler ve ürperdiler.

Yalnızca sebebi görenler!

Esbaba tevessül şarttır. Müteahhitlerin hepsi çarkın öteki öğeleri gibi hırsız çıktı. Bu doğru. Hırsızı sokağa itenler, hadi yürü arkandayım diyenler, çürümüş mekanizmayı korumaya çalışanlar… (buraları ima ile geç)!

Kıyamet cümlesi bir gün kor ateşten bir halka gibi boyunlarına geçecek olanlar! Cümle apaçık ortada duruyor.

Hepimiz uyarılıyoruz.

Deprem bir kıyamet bildirisi olarak yüreklerde ürpertiler bırakarak gitti.

Bir kez daha insanlığı uyararak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Kırk beş saniye, yoğunlaştırılmış bir zaman parçasıydı. İçinde bütün bir geçmişi sorgulayabilecek bütün bir gelecekten ürpertebilecek denli özgülağırlığı yüklü cesameti devasa bir zaman parçasıydı. Zaman, gururlanma ey insanoğlu üçüncü bin yıl yıl da Tanrının tasarrufu ve iradesi altında bunu unutma diyordu sanki.

Zaman odaklaşmış ve abanmıştı üstümüze. Zaman intikam alıyordu bizden. Boşa geçirilmişti, değerlendirilmemişti belki.

Pencerelerden ve balkonlardan kendilerini aşağı atanlar zamanın yoğunluğuna direnemeyenler miydi?

Zaman önce mekânı harekete geçirmişti.

Gökyüzü bir kandil gibi yandı, yer kükredi ve zamanın tayfı başladı.

Dediler ki, o gece yıldızlar olağan dışı parlak ve öbek öbekti. Sanki yıldızlar korkmuş gözleri iri iri açılmış ne oluyor diye yeryüzüne bakıyordu. Kim bilir o gün çokça kayan yıldızlar zamanın ağırlığına dayanamayıp da kendilerini mavi göğün boşluğuna bırakıverenler miydi? O gece çok yıldız aktı. O gece bir mühürdü ötedünya patentli. Mühür bir bölgeye vurulmuştu ama mesaj tüm insanlığı kapsıyordu.

Yıkılmış evler gördük.

Sığınak olan evlerimizin tabutlara dönüştüğünü gördük.

Hani sıcacıktı evlerimiz? Duvarların titreten, ürperten soğuk yüzüyle üstümüze üstümüze geldiğini sanmadık mı? Bizim dediğimiz ve badanasının kirlenmesinden bile korktuğumuz evlerimizin bir kum yığınına dönüştüğünü gördük de şaşırıp kalmadık mı? Acı içimize sonsuz bir uçurum olup çöktüğünde "vay be malıma mülküme ne oldu" demedik mi?

İnsanın yapıp ettiklerinden başka hiç bir edimin kalıcı olmadığını algılatacak zihnî depremi yaşayabilmişsek yüreğimizin fay hattı geleceğimizi aydınlatacak bir gökyüzü sofrasıyla donanmış demektir. Bereketini sonra göreceğimiz bir zenginliği bütün malımızı mülkümüzü yakınlarımızı, sevdiklerimizi yitirdiğimiz gün kazanmışız demektir.

Bilime inanırız. Bu depremin bilimsel nedenlerine inanırız. Ancak Tanrı'nın apaçık olan ayetlerine de inanırız. Kâinatta bir karıncanın kıpırdamasının bile Tanrı'nın bilgisi ve iradesi dışında olmadığına da inanırız.

Deprem, yeryüzüne dokunup geçen bir ötedünya konuğu olarak mührünü vurup gitti.

Biz buna inandık.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ö Y K Ü

HAŞİM IŞIK

BİR AYAĞI YERE BASMAYAN HİKÂYE

Bir ilkbahar öğleden öncesinin güneşli havası. Ne üşüten ne de terleten taze bir güneş. Altındaki tüm gizleri ifşa edecek kadar berrak, duru, dingin bir deniz. Gökyüzü ve deniz mavisinin ortasına sınır çizgisi gibi oturmuş bir yeşillik dizesi. Boğazdayım… Boğaz köprüsünün alt katında ("Boğaziçi köprüsünün alt katı yok ki!" demeyin, var işte)… Rakım'ı sıfır olan, denizle olan yekpareliği, beyaz taş zemini yüzünden bozulan katındayım Boğaziçi köprüsünün.

Üstünden binlerce araç, köprünün ayaklarını titreterek geçiyor. Alt kat yayalara ayrılmış. Kenarlarına hiçbir korkuluğun konmamış olduğu ve kıyısını küçük dalgaların ufak ufak ıslattığı, denizle bütünleşmiş gibi görünen bu katta, ben ve yanımdaki küçük çocuktan başka kimse yok. En kıyısından yürüyoruz köprünün. Denize ne kadar yakın olursak o kadar çok mutluluk toplayacağız çünkü (ben de biliyorum denizde mutluluk yetişmediğini ama bu benim "bir ayağı yere basmayan hikâyem", karışmayın)…

Yanımdaki çocuğun saçları, güneşi kıskandıracak kadar sarı… Gözleri denize rengini veren gökmavisi… Teni gün kadar aydınlık bir çocuk, ellerinden tuttuğum/ellerimden tutan bu çocuk… Küçük bir çağlayanı andıran sesiyle durmamacasına birşeyler anlatıyor bana. Benim gözüm bilmediğim uzaklara mıhlı.

Köprüde, bir tek ben/bir tek çocuk/bir tek biz yürüyorum/yürüyor/yürüyoruz. Coşkun bir ırmak gibi akıyor araçlar üst katta. Deniz berrak, güneş taze. Bir tek martı çığlıkları var ses olarak tanımlanabilecek olan. İstabul'dayız: Boğaz'da… Bir ilkbahar pazarının sabahındayız… Ellerimden tutan çocuk benim çocuğum… Hangi zaman ve hangi mekân diliminde, kiminle paylaştığımı bilmediğim bir hatıranın meyvesi O… Değmiyor ayaklarım yere… Güneş tenimi okşamıyor… hava şevişmiyor ciğerlerimle… Ne olduğunu bilmediğim, ne olduğunu tanımlayamadığım bir şey bu -ya da birşeyler- Çocuk ellerimden tutuyor… Yürüyoruz… Durmadan anlatıyor O… Ama hiçbir şey anlamıyorum…

Âniden telefonum çalıyor. Elimi cebime atıyorum, telefon cebimde… Ama çocuk konuşuyor; telefonum O'nun elinde… Yüzünün ifadesi değişiyor

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

çocuğun dinledikçe, gözlerine gölgeler çöküyor… Sonra bana uzatıyor telefonu, yüzünde garip bir ifadeyle: Tedirgin mi? Kuşkulu mu? Hüzünlü mü? Yoksa, yoksa korkuyor mu?… "Alo" diyor telefondaki ses… Boğazım kuruyor. Havanın tazeliği, boğazımı parçalayarak iniyor ciğerlerime… Bütün o berrak denizi içsem bile boğazımdaki bu kuruluk bitmeyecek sanki… Yutkunuyorum… Göğsümde dayanılası zor sancılar. Bir mengene gibi sıktığım dişlerimin kilitlediği çenemi, dilimde zorlayıp açarak "efendim" diyorum belli belirsiz bir sesle. Sonra anlatıyor… Sonra her şeyi, o aynı dingin ses tonuyla fısıldıyor kulaklarıma telefondaki ses. "Evleniyorum" diyor… "Bu akşam, saat 20.00'de" .....
.....
Uzun bir sessizliğin noktaları dolduruyor boşluğu… "Nasıl" diyorum "Nasıl yani, ne zaman, niçin, nerede" .....
.....
cevabını bildiğim sorular, yetmiyor doldurmaya sessizlik noktalarının doldurduğu boşluğu… O cevap vermiyor sorularıma. Ben öfke çığlıkları atıyorum… Boşluk yutuyor çığlıklarımı… Duyulmaz bir iniltiyi koyuveriyorum ortalık yere biçare… Telefon uzaklaşıyor yüzümden. Sağ yanımda deniz. Sağ elimde telefon. Sağ kolum vücuduma dik, denize paralel. Sağa çeviriyorum başımı. Telefon iki parmağımın arasında. Parmaklarım uzaklaşıyor birbirinden. Telefon düşmeye başlıyor. Önce havanın sonra denizin kollarına bırakıyor telefon kendisini. Deniz bütün gizlerini gözler önüne serecek kadar berrak, duru ve dingin. Telefon, dijital ekranındaki saniyeler büyüyerek, inmeye devam ediyor dibe. Telefon hâlâ açık. Hâlâ konuşuyor ya da hâlâ inadına susuyor karşıdaki ses ve inadıma boğuyor deniz bu suskunluğu.

Paçalarımdan çekiştiriyor yanımdaki çocuk. Bakıyorum; gözleri yaşlarla dolu. Matlaşıyor gökmavisi gözleri. Güneşi kıskandıran sarı saçları solgun. Yüzüne yaşanmamış yılların tortusu çökmüş de sanki, hüzün tanıdık bir dost gibi yer etmiş yanaklarında. Ellerimi uzatıyorum O'na. Yüzüne dokunmak… O'nu göğsüme bastırmak… O'nun o bebek kokusundan bir nebze olsun katarak tenime, arınmak istiyorum… Ama O gidiyor, uzaklaşıyor, siliniyor ufukta, kayboluyor… Parmaklarımın ucundan kayıp gidiyor masumiyetimden arta kalan.

Gökyüzünün mavisini gri bulutlar sarmalıyor. Grinin koyuluğu ve yoğunluğu arttıkça, deniz daha bir kararıyor. Güneş görünmez oldu gri bulutların ardında. Gökyüzü ve deniz mavisinin ortasında yer etmiş olan yeşil dize, kana bulanmış dikenli tel sınırı gibi ürkünç bir rolü üstleniyor. Boğaz köprüsünün ayakları, üst kattan geçen arabaların etkisiyle (-mi acaba?) daha bir sallanmaya başlıyor… Ayaklarımın altından kayıyor zemin. Yerle gök

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

birbirine girecek sanki. Kulaklarımda sağır edici bir uğultu.

Kıyamet bu. Ya da uyanamayacağım bir kâbus. Uzaklaşıyor her şey birbiri ardına. Her şey birbirine giriyor… Korkuyor muyum? Kimden/neden korkuyorum? Bir yalan olsun bu, kötü kurgulanmış bir drama. Kocaman bir yalnızlığın ortasında, benden kopan masumiyetimin, çocukluğumun ve senin ardından bakakalıyorum. Gitme(yin)(sinler)… Bir ayağı yere basmayan bir hikâyeydi eskiden, şimdi diğer ayağını ben kırdım diye, tanımlanamaz bir ŞEY oluyor. Beynimin veledi olan bir kurgunun yutup bitirdiği bir zerreyim sadece… Ve korkuyorum… Her şeyden…

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

FERHAN SUNGUR

BİREY VE TOPLUMSAL ROLLER

Her toplum, bireylerine, hayatlarının her dönemine ait olmak üzere, roller biçer ve en iyi şekliyle oynamalarını bekler. Böylece her toplum, kendisine ait olduğunu düşündüğü birey hayatını, onun yaşamının her çağı bir perde olan piyes gibi kurgulamaktadır.

Her toplumda yalnız tek bir piyes sahnelenmektedir. Bu piyeste her bir birey, toplum için, dikkatle izlenen bir baş aktör; diğer bireyler içinse, sahne arkadaşıdır. Evet, iyi ya da kötü yazılmış olsun, oynanan bir piyestir. Kostümleri, yaşam tarzları; diyalogları, kültürler; dekorları, medeniyetler; replikleri, gelenekler; sahnesi, hayat; seyircisi, toplum olan bir piyes… Perdesi, her bir bireyin sadece kendisi için indiği; spotları her bir bireyin sadece kendisi için karardığı; irade kullanımının rolü bozduğu bir piyes… Sahnesi, ancak bilmediğimiz bir günde kararacak olan; seyircinin hiç selâmlanmadığı ve oyuncunun hiç alkışlanmadığı bir piyes…

Peki, ya rol dağılımı nasıl yapılır böylesi bir piyeste?

Bize ait olan piyese baktığımızda; rol dağıtımı, ait olduğu toplumun tüm özelliklerini genetiğinde taşıyan en küçük hücrede, ailede ve henüz rahimde bir varlığa çıkma gayretinin farkedilişiyle başlamaktadır. Hem de, erkek mi, kız mı sorusuyla… Cinsiyetinden ve yaşayacağı hayattan bihaber olan bir varlık üzerine rol dağıtımı başlamıştır. Henüz farkında olmadığı cinsiyeti, kendisini sonradan epeyce ilgilendirecek, toplumsal rolünü şekillendirecektir.

Oyuncaklarıyla, oyun oynama tarzıyla, öğrenimiyle, mesleğiyle, ilişkileriyle, giysileriyle, statüsüyle rolünü oynamaya başlar hayat sahnesinin yeni oyuncusu. Varlığının farkına varamadan, rolünün farkına vardırılmıştır. Ve perde… Peş peşe iner… Sadece kendisi için. Çocukluk, gençlik ve yetişkinlik çağları biter bir süre sonra. Hayatını kendisi için ve istediği şekilde yaşamadan. Yapıp ettiklerinin cezasını en ağır biçimlerde çekerek, fakat hak ettiği mükafata hiç ulaşamadan… Ne de olsa, birey değil oyuncudur; seyirci onun başarısıyla değil, kendi başarısıyla ilgilenmektedir.

Acaba neden, kendi hayatımızı toplumsal rolümüz(d)e feda ederiz?

Bunda, insanın, toplumsal bir varlık oluşunun etkisi vardır. Toplumsal bir hayat uğruna, hayatımızı feda ederiz. Toplumlar da, bireyler gibi canlı organizmalardır. Var kalmak isterler. Ancak, varlığını "birey"in yokluğu üzerine kurmak o toplumun üyelerini, gerçek anlamda var eder mi, mutlu eder

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mi? Etseydi, intiharlar olmazdı. İntihar, kişinin toplumsal hayata, en sert şekilde başkaldırışından başka bir şey değildir. O, varlığı sonlandırmaya değil, hayatı sonlandırmaya atılmış bir adımdır. Sahne'den iniştir. Oyunu terkediştir.

İntihar, yanlızca, kişinin (toplumsal) hayatını sonlandırması değildir. İstenmeyerek yapılan her şey, irade intiharıdır. İrade, mutlu olamayacaksa, hayatta bir şey bulamayacaksa, intihar eder. Bu kez de, intihar, irade için sahneden iniştir. Oyunu terkediştir. Eğer bu doğruysa; insanlara istemediği şeyleri, ikna ederek ya da zorla yaptırmak "irade cinayeti" anlamına gelmekte değil midir? Bireylerin, zor yoluyla yaptırımlarının hukukî karşılığı vardır her toplumda. Ya toplumların varlıklarını sürdürebilmek adına zor ya da ikna yoluyla yaptırmalarının ve işledikleri irade cinayetlerinin karşılığı… Toplumların suç işleyişleri de bireylerinkiyle benzerlik gösterir. Bir ifade olarak: Birey, suçunun cezasını kanunların öngördüğü biçimiyle çeker. Ya toplumlar? Onlar da, ilahî adalete teslimdir. Fakat, bir toplumun ilahî adalet tarafından cezalandırılması aynı zamanda da o toplum içinde yer tutan bireylerin cezalandırılması değil midir? O zaman: Birey, suçlarının cezasını kanunların ve ilahî adaletin öngördüğü şekilde çeker, olmalıdır doğru ifade. Suçlu, toplum; mahkûm, topyekün bireylerdir. Üzen toplum, üzülen bireylerdir. Var eden birey, yok eden toplumdur. Toplum, topyekün bireylerin mutsuzluğunu sağlarken; birey tek başına toplumun mutluluğunu temin edebilir.

O zaman, toplumun varlığının ve mevcudiyetinin gerekliliği anlayışı, neden bireyin varlığının ve mevcudiyetinin gerekliliği anlayışının önüne geçer?

Toplum, bireylerin sosyal varlığını sürdürmesi için gerekli olan "ortak yaşam alanını" doğal bir şekilde oluşturmaktadır. Toplumun varlığı, ancak bireyin varlığını, mutluluğunu, üretkenliğini ve diğerlerine yönelik iyiliğini yükseltebildiği ölçüde değer kazanmalıdır. Toplumun varlığı, ne ölçüde değere sahip olursa olsun toplum vardır ve olacaktır. Önemli olan, o toplumun hangi anlayıştaki bireylerden teşekkül ettiği ya da edeceğidir. Bir toplumu, hayatı sahnelenecek bir piyes olmaktan çok öte gören bireyler oluşturmalıdır ki, o toplum, üyelerine rol dağıtmakla, toplum olma görevini ifa etmesin. Böylelikle de, suç işlemesin.

Toplumlar, suçlarını, bireylere, en zayıf oldukları çocukluk çağında, rol dağıtmakla işlemeye başlarlar. Çocuktan, toplumsal çocuğa ait davranışlar göstermesini beklemektir bu rol. Toplumsal çocuk, ebeveynini mahcup etmeyen, onların istediği kalıplarda davranan, büyüklerine itaat eden, sorgulamayan, söz dinleyen çocuktur. Ebeveynin rolü suflajdır, bu ve sonraki bir kaç perdede. Uyarılar, irade kullanmaya yeltenen toplumsal çocuğu dize getirmek, rolüne döndürmek için yapılır, ona kendisi olmasında yardımcı ol-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

mak için değil.

Eğitim sistemleri kurar toplum, ebeveyn gözetiminin yeterli olmayacağını düşündüğü yaşlar için. Öğrettiği, ancak, eğitemediği sistemler… Bilgi değil , rol' dür öğretilen. Bilgi öğretemeyen ve insan eğitemeyen eğitim sistemi, rolünün hakkını veren bir toplum üyesi üretir. Tolumsallaşma süreçleri hazırlar toplum, bireyin, içlerinde eritildiği.

Bu gerçeklerle yüz yüzeyken, suç işleyen toplumun, suç işlemeyen, var eden, mutlu eden iyi toplum hâline getirilmesi nasıl mümkün olacaktır?

Bir varlık olarak toplum, "edilgen bir etken yapı"ya sahiptir. Yani; bireylerin sahip olduğu toplum anlayışı, kurguladığı toplum, o toplumun birey anlayışını ortaya çıkartır. Bireyler, topyekün hâlde, kurguladıkları toplum şekli ile sorumludurlar. İdeal toplum için, aslında, yapılması gereken pek bir şey yoktur. Zira, bireylerin iyi birey hâline gelişi toplumu da iyi toplum hâline geçirir. Bireyin iyi hâle gelişi, üyesi olduğu topluma suç işletmemekle başlar. En başta engellenecek suç ise, irade cinayetidir. Bunun yolu da bireyin iradesini kullanmaya karar vermesiyle ve diğerinin iradesine de saygı göstermesiyle başlayacaktır.

Fırsat verilmelidir bireylere ve onlardan "rollerinin adları olmaları" beklenmemelidir; olmayı istedikleri şey olmaları sağlanmalıdır. Bilgi üreten bilim adamları; bilgiyi öğrenen talebeler; seven eşler; ebeveynlik yapan annebabalar; hizmet eden kamu görevlileri v.s… Kötülerin kötü olma; iyilerin iyi olma özgürlüğü kısıtlanmamalıdır. Kötülüğü önlemek için, iyilik feda edilmemelidir. Yaratıcının, insana bahşettiği tek mutlaklık olan "mutlak inanış özgürlüğü", yaratıcıyı eksik gören bir yaklaşımla insandan çekilip alınmamalıdır. Toplumsal enerji, iyinin varlığını yükseltmeye harcanmalıdır, zira ortaya konulacak örnek hiçbir zaman: Kötünün nasıl yok edildiğine değil; iyinin nasıl var olacağına işaret etmelidir.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

SELİM ERDOĞAN

FOTOĞRAFLAR

Krizantem.
kapadığım avucumda krizantem kokusu sakladığımı bilmiyor ayça
derin, mavi hatlarını düşündüğüm gökyüzünün gözkapaklarımı indirdiğini de
bir eylül ayına ait seher serinliklerini gözlerimde, krizantemi avuçlarımda gizleyerek
böylece
incelmiş bir kederin beni dizlerimin üzerinde tüketip
çimenlere doğru sürüklemesini hissederek vehmimle buluşuyorum
bunu kimse bilmiyor, annem de.
önce avuçlarımı açıyorum, vehmim beni terkediyor
artık hüznümle uzanıyorum kendi içerime
ellerimi yüzüme sürdüğümde gözkapaklarım açılıyor
bir başka duada buluşmak üzere kalkıyorum bir hercai menekşenin yanıbaşından

başdöndüren bir hızla dönerek incelen bir çizgiye oturan ömrümün
ömrümün akşamı koyu bir düş olarak giriyor koynuma
giriyor sürükleyerek bir efsaneden kocaman denizi
getirip koyuveriyor şu benim yağmur rengi yüreğime
sırılsıklam bir güz yağmurunun
otobüs durağında beklerken ki hüznünün tadını çıkarmayı bilerek
beklenen ve gelmeyen bir kızın camgöbeği dediğimiz o deniz görmüş gözleriyle
koyu kahverengi, tahta çerçeveli pencerenin arkasında karşılaşıyorum
bunu kimse bilmiyor, hiçbiriniz.

böyle işte,
koyu bir düş olarak giriyor koynuma ömrümün akşamı
saat ilerliyor, tik tak, tik tak, tik tak, tik tak
gecenin yarısı olacak neredeyse, akşam yürüyor
gecenin yarısı saat
saat sarı balıkçı kabanına girdiğim saat
sırılsıklam olduğum saat, saat marmara
saat yağmurun hızlandığı, ardından dilek tuttuğum saat
boğazdan fenere taş attığım saat, saat bindokuzyüzseksenbeşin nisanı
saat marmara

bunu hiç kimse bilmiyorsa
sen biliyorsun ayça.
Kır Çiçeği.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ıslak bir dış aynada eski bir sonbahar hüznü aralanıyor
bir yağmurun serinliğinden kalan o burukluk eski bir yol hikâyesine dönüşüyor
orta dalgada sade bir içanadolu türküsü
hafif bir sis ve ıslak kırık gözkapaklarım
yan camların buğusu açılmıyor, sigarama uzanamıyorum
yol haritası kayboluyor dizlerimin üzerinde
bir albüm dolusu fotoğraf kareleniyor gözlerimde
ıslak ve kısık gözlerim.

bıraktın gittin işte
bu yol hikâyesi de taşımadı seni aynalara
taşımadı yaklaşınca kaybolan bir vadi dolusu kırçiçeği
yaklaştıkça kaybolan kamyonlar
yağmurun iyice ıslattığı bir hâle gür türküsü
bıraktın gittin işte.

bu sende kalsın, ben bir başka yağmuru bekliyorum
alıver hüznüme giydir, sana olan hüznümü özlüyorum
sende kalsın yaşamak için kendime alıkoyduğum her şey
sende kalsın kendime ait ne varsa, seni seviyorum
türkülerimi alıver, memleket havalarını
büyüt onları, koynunda bu yağmurla yatır

hiçbir şeyim kalmadı, yüreğimde de asılı bir kuşluk yağmuru sonrası
bir fotoğrafın içinden çıkıyorum yeniden
gözkapaklarımı birleştirerek ıslanıyorum, anlamıyorsun
işte bir sağnağın ortasındayım, camlar kapanıyor
iniyorum aşağı tirrenççkottum ıs-la-nı-yor, şıp şıp şıp
bir şizofrenyanın eşiğinde içim yanıyor, bırakıp gidiyorsun
al bu sende kalsın
seni seviyorum.

derken bütün bunlarla yürüyorum Rabbim, yeniden
yeniden iman ediyorum bağışlayan yanına sığınarak.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Laurent Mignon'u okurlarımızın merak edeceğini düşünerek bize göndermiş olduğu bu mektubu yazısının başında yayınlamayı uygun bulduk.

HECE

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

LAURENT MIGNON

GÜRCİSTAN ŞİİRİSTAN

Londra, 1 Eylül 1999

Sevgili Hece'liler,

Derginizle İstanbul'da kitapçıları gezerken tanıştım.

Londra Üniversitesi'nin Doğu ve Afrika Araştırmaları Fakültesi'nde Çağdaş Türk Şiirinde Aşk İmgesi üzerinde bir doktora tezi hazırlıyorum ve aynı fakültenin Türkoloji bölümünde öğretim görevlisiyim.

Türk edebiyatının yanısıra, postmodern çağımızda aydınların büyük bir bölümünün gülümsemesine sebep olan bir terimle niteleyeceğim *mazlum milletler*in, özellikle Arap, Gürcü ve Roman (Çingene) edebiyat ve kültürleriyle ilgileniyorum.

Derginizde Nizar Kabbani ve François Sanget -Kuo gibi şairlere yer vermenize özellikle sevindim. Ne yazik ki bugünkü Türk edebiyat dünyasında fazlasıyla Batı edebiyatları üzerine çalışmalar yapılıyor ve Asyalı yahut Afrikalı edebiyatçılar pek tanınmıyor.

Ben ise, Nizar Kabbani'nin şu yazıklarını tamamen benimsiyorum:

Bayan Madonna'dan kaçıyorsam hoşgörün beni
Rabiatü'l-Adeviyye'nin omuzunda uyuyayım diyedir bu...
Bay Michael Jackson'dan kaçışım...
Atam Muhyiddin İbn Arabi'nin kubbesi altında oturayım diyedir...

Gürcüstan şiir tarihini konu alan Gürcistan, Şiiristan adlı makalemi gönderiyorum. Uygun bulursanız, derginizde yayınlanmasını rica ederim.

Sevgi ve selamlar

Laurent Mignon.

Ermenistan'ın değil de Gürcistan'ın, Rus şiirini hayali vadedilmiş ülkesi olması şaşırtıcı bir gerçektir. Gürcistan, kendine özgü erotizmi ile, Gürcü milli kimliğine o kadar çok yakışan eşsiz sevgisiyle, hafif, tertemiz sarhoşluk ruhuyla, milli ruhun dalmış olduğu melankolik ve şen mest oluşla Rus şairlerimizi baştan çıkardı.[1]
diye tanıtıyor Osip Mandelştam (1892-1938) Gürcistan'ı.

Tek bir kavgam var benim, altın bir kaygım:

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Zamanın ağırlığını kaldırmak kaygısı…

(Türkçesi: Ataol Behramoğlu[2])

beytinin yazarı tarafından âdeta bir *Şiiristan* olarak okuyucularına sunulan Gürcistan da çok zengin bir edebî geçmişe sahiptir. Şiirinin ilk örnekleri dördüncü yüzyılda bulunabilir. Daha çok dinî bir içeriği olan bu şiirler Yunanca ilâhilerden uyarlamalar ve çevirilerdi. Ancak çok zaman geçmeden tamamen yerli ilâhiler ve dindışı konuları işleyen şiirler yazılmaya başlandı.

İlk ilâhilerden,
Sesimi, soluğumu ve gözlerimi veririm sana
başka da bir şeyim yok ki!
Kâlbimi verecektim sana
muktedirse ellerin
çıplak ateş tutmaya.
Fikrimi verecektim sana
ağır, devasa kanatlar
bedenini yormazsa.

(Türkçesi: Hasan Çelik ile Lia Çlaidze[3])

dizelerini yazan Tamaz Çladze (doğ. 1931) gibi çağdaş şairlere kadar, 1500 senelik bir serüvendir Gürcü şiiri.

12. yüzyılda destansı şiir türü gelişti ve efsânevi Kraliçe Tamar'ın saltanatı sırasında (1184-1213), Çahruhadze, İoane Şavteli ve tabii ki Şota Rustaveli gibi isimlerle bu edebiyat türü doruğuna ulaştı. Bir çok dile çevirilmiş olan Şota Rustaveli'nin başyapıtı *Kaplan Derili Kahraman* Gürcü edebiyatının en önemli eseri olarak kabul edilegelmiştir.

Sen ey koca sanatçı, yaratan evreni özünden,
Canından can katan doğaya ve nefes göklerinden.
Ne güzel eksiksiz bahçende olmak, yaşam ne güzel!
Her şeyden bol bol veren bize sevgi el

(Türkçesi: Ahmet Özkan (?)[4])

diye başlayan, hem Hıristiyan hem de Panteist öğeler içeren bu destan, kahramanlığı, dostluğu ve hükümdara sadakât anlamına gelen bir tür vatanperverliği yüceltiyor. Ne var ki Şota Rustaveli'nin bu 1576 dörtlükteki dil ustalığı ve geleneksel şiir tekniğine yeni yorumlar getirmesi Gürcü şiirini felce uğrattı, çünkü sonraki nesiller onu kopyalamaya çalışmakla yetindiler. Belli bir ölçüde Firdevsî'nin *Şehnâme*si nasıl İran edebiyatı ve dili için mükemmellik modeli oluşturduysa *Kaplan Derili Kahraman* da Gürcü edebiyatı ve dili için benzer bir örnek oluşturdu. Üstelik 13. yüzyılda Moğol istilâsı edebiyat-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ta bir durgunluk devresinin başlamasına neden oldu. İran edebiyatının etkisi de iyice artmaya başladı.

Davit Guramşvili (1705-1791)'ye kadar devam etti bu durum. Davitiani (Davûd'un Destanı) adlı ünlü eserinde şair, belli bir ölçüde özgeçmişsel ögeler kattığı gibi, dinî ve felsefî fikirleri tartışır. Eser dualar, deyişler ve şarkılardan oluşur. Guramşvili kısa şiirlerinde de yeni vezin türleri denemiş ve millî bir şiire doğru önemli bir adım atmıştır. Kral Üçüncü Arçil'in (1647-1713) çizdiği yolda yürüyerek şiiri İran etkisinden arındırmaya çalışmış, özellikle şiir dilini halk diline yakınlaştırmıştır. Şiirin geleneksel âşığı yerine, sıradan insanların, çobanların, toprağı işleyenlerin aşklarını anlatır şiirlerinde.

Aynı yıllarda Besiki mahlası ile yazan Besarion Gabaşvili (1750-1791) İran etkisinde saray şiiri çizgisini devam ettiriyordu. Ancak tıpkı Namıl Kemâl'in bülbülü gibi

Mahv eder kendini bülbül bile hürriyet için[5]

Gürcistan bağlarındaki bülbüller de yeni şarkılar söylemeye başlıyordu.

19. yüzyıl başlarında Rus İmparatorluğu tarafından ilhak edilince, o güne kadar daha çok Osmanlı ve İran etkisi altında yaşamış olan Gürcistan'ın siyasal ve ekinsel konusu değişmeye başladı. Rus şiirinin ve Rus yorumuyla Batı şiirinin etkisi yaygınlaştı. Şiirde Romantizm'in önemli bir sayfası da Gürcistan'da yazılacaktı. Bu akımın Aleksandre Çavçavadze (1768-1848), Grigol Orbaliani (1804-1890), Nikoloz Barataşvili (1817-1845) gibi önemli simaları, eserlerinde gizemselliğe hiç yer vermeyip daha çok Gürcistan'ın tarihi ve yitirilmiş şanı gibi konuları işliyorlardı. Aşk ve dostluk da önemli bir yer alıyordu şiirlerinde. Genel olarak hüzünlü bir atmosferi olan bu eserlerde şair doğaya yakınlığından da bahseder. Ancak burada yurtsever şair aslında saf doğa sevgisinden sözetmez, daha çok işgal edilmiş anavatanı için duyduğu sevgiyi anlatır okuyucusuna.

Ruhumda varsın uykumda bile
Ben uyanınca da gösteriyorsun kendini kirpiklerimde[6]

der Grigol Orbeliani.

Ancak o dönemin en başarılı şairi kuşkusuz *Gürcistan'ın Kaderi* adlı eserin yazarı Nikolos Bataraşvili'dir. Gürcü şiirinde tutkulu aşkı, şiddetli ıstırabı işleyen ilk o olmuştur. Üstelik, yeni vezin türleri geliştirmesinin yanısıra, şiir dilinin demokratikleştirilmesi için eserlerinde halk dilinden örnekler ve halk türküleri kullanarak Gürcü şiirine önemli bir katkıda bulundu.

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha çok Rusya'da eğitim görmüş olan aydınların oluşturduğu Tergdaleulebi adlı bir hareket ortaya çıkmaya başladı. Gürcistan'da feodalizmi eleştiren ve halkı büyük ulusal uyanışa ça-

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ğıran bu topluluğun önderleri,

Duyuyorum, duyuyorum halkımın
Zincirlerini koparma özlemini!
Köleliği ortadan kaldırmak için
Gürlüyor dünyada gerçeğin sesi.

(Türkçesi: Tahsin Saraç ile Hasan Çelik[7])

vezinlerinin yazarı İlia Çavçavidze (1837-1907) ile Akaki Tsereteli (1840-1915) idi. Akak Tsereteli dönemin halkça en çok sevilen şairiydi. Belki de İlya Çavçavadze'nin bazen ağır retorik ve didaktik stiline karşın daha sade, daha hafif bir dil kullandığı için halka daha yakındı. Akaki Tsereteli'nin *Suliko* adlı şiirinden alınan aşağıdaki beyitleri gibi bir çok şiiri bestelendi.

Yârin mezârını arıyordum
Bulamıyordum… Kayıptı!
Ağlayan kalbimde inliyordum:
Neredesin, Suliko'm benim?![8]

Hem İlya Çavçavadze ve Akaki Tsereteli'nin gerçekçilik kuramına uyarak ve hem de sosyal "Tergdaleuli" topluluğunun insancıllığını ve ilericiliğini geliştirerek Gürcü edebiyatında yeni ufuklar açmış olan Vaja-Pşavela (1861-1915), şiirleri ve destanlarında özellikle toplumsal yaşantının ülkülerle çatışmasını inceler.

Sizde köpek gibi yaşamaktansa,
Deneyerek ölmeyi tercih ederim;
İyi bir kulu istemediğine
Asla inandıramazsınız.[9]

Ayrıca kimi şiirlerinde de şair doğadaki şiddet ve acımasızlık karşısında duyduğu derin dehşeti oldukça safyürek bir şekilde yansıtır:

Götürdü şahin civcivi,
"Cik, cik" diye haykırıp duruyordu.
Civcivin beyaz tüylerini
Hafif bir yel tarlalara serpti.[10]

19. yüzyılın başlarında olduğu gibi, 20. yüzyılın ilk başlarında da Batı'dan gelen şiir rüzgârları yeniden esmeye başladı. Aralarında, Giorgi Leonidze (1900-1961) ve Titsian Tabidze (1895-1937)'nin yer aldığı bir grup genç şair Simgeci hareketi kurdular. Amaçları şiirde yeni bir sözcük hazinesi yaratmak ve geleneksel vezin anlayışlarını kırarak Gürcü şiirini Batılı kalıplara sokmaktı. Hem ürünlerini yayımlatmak için uygun bir araç, hem de edebiyatta yeni ufuklar açan bir manifesto niteliğinde olan *Tsisperi Kantsebi* (Mavi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Bardaklar) adlı dergiyi 1916'dan itibaren çıkarmaya başladılar.

Aynı yıllarda Konstantine Gamsahurdia (1893-1975) şiirde modernist akımın en güzel örneklerini yazıyordu. Yine bu yıllarda Nikoloz Şengelaia[11] (1901-1943), Jango Gogoberidze (1905-1937) ve Simon Çikovani (1903-1966) Gürcistan'da gelenekçi edebiyat anlayışını savunuyorlardı.

Tüm bu gelişmeler Gürcü şiirinin temellerini sarsıyordu. Bu dönemde yaşanan belirsizlik (1917 devrimi ve 1918 ve 1921 arasında kısa sürmüş bir bağımsızlık) ekinsel alanda büyük bir yaratıcılığa yol açtı.

Hızla değişen bu manzarada, Gürcü şairlerinin en önemlilerinden biri olarak tanınan Galaktion Tabidze (1891-1959) hiç sarsılmadan yoluna devam ediyordu:

Kar yağıyor lapa lapa, yağmur dolu dizgin,
bulamıyorum seni hiçbir zaman, hiçbir zaman!
Hep benimle birliktedir hayalin
Her zaman, her günde, her yerde, her an!…
Uzak gökyüzü eleğidir dumanlı düşüncelerin…
Rüzgâr esiyor, rüzgâr esiyor, esiyor rüzgâr!

(Türkçesi: Hasan Çelik[12])

Ancak devrimin ilk yıllarındaki sanatsal özgürlük kısa sürdü ve Stalin döneminde devletin yönlendirici sanat politikası ile sansürün yarattığı ağır şartlar bütün yaratıcılar gibi şairleri de etkiledi ve o yıllarda, tıpkı Moğol istilası sırasında olduğu gibi, sanat alanında da her şey durdu.

Ancak Stalin öldükten sonra, yeni bir şair nesli ortaya çıktı.

Öyle derinsin ki Gürcü gökyüzü
Öyle derinsin ki…
Senin altında vatan bulamadı
Düşman olarak gelen hiç kimse…

(Türkçesi: Fahrettin Çiloğlu[13])

beyitlerinin yazarı Ana Kalandadze (doğ. 1924), Muhran maçavariani (doğ. 1929) ve Tamaz Çiladze (doğ. 1931) gibi şairler Gürcü şiirine yeni bir soluk getirdiler.

15 asırlık bir geleneğe dayanan Gürcü şairleri, insanı insan yapan, Gürcistan'ı Gürcü yapan öğeleri araştırmaya devam ediyorlar. Bu kısa makalede Gürcü şiirindeki bütün gelişmeleri yansıtabilmemiz mümkün değildir. Amacımız bu konuda okuyucuya genel bir fikir vermektir.

Görüldüğü gibi, Gürcü şiirinde 18. yüzyıl sonlarında çağdaşlığa doğru ilk adımlar atıldı. Şiiri İran etkisinden arındırılmaya çalışıldı. Şiirin dili ile halkın dili arasında köprüler kuruldu. Halk şiiri de bir ilham kaynağı oldu. Şiir halka yaklaşınca halk da şiirin içine girmeye başladı, yani sıradan insan da

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

şiir de anlatılmaya başlandı.

Dil ve içerik olarak bu gelişmelerin yanısıra, şekil değişiklikleri oldu ve halk şiirinin kalıpları yaygınlaştı. 20. yüzyılın başlarında da serbest nazım kendini yavaş yavaş kabul ettirdi.

Bugünkü Gürcü şiiri iki ana dala ayrılır: Bir tarafa Manana Çitişvili (doğ. 1954) gibi geleneksel şiir anlayışına bağlı kalıp onun olanakları içinde çağdaş yaşamın getirdiği sorunları işleyen şairler; diğer tarafta ise geleneksel vezin türlerini tamamen terk edip serbest nazımı seçen Besik Haranauli (doğ. 1939) gibi şairler vardır.

İki yüzyıl önce doğan Aleksander Sergeyeviç Puşkin (1799-1837) şu dizeleri yazıyordu:

Yanımda söyleme ey güzelim
Hüzünlü Gürcistan'ın türkülerini.
Hatırlatıyorlar bana
başka bir hayatın uzak sahilini.[14]

O türküleri söylemeye, o uzak sahili anlatmaya çalıştık. Kafdağı'nın arkası her dönemin ve her milletin şairlerini acâyip bir şekilde büyülemiş olmalı ki, ondan esinlenen sayısız eserler ortaya çıktı. Ama unutmayalım ki, ilk esinlenenler o topraklarda yaşayanlardır. Abdülhak Hamid'in *Validem* şiirinden alınan şu dizesi de bize tam bunu anlatıyor.

Ya nasıl şâir olmasın Çerkes?

Başka bir şekilde belirtilmediyse bu makaledeki çeviriler yazara aittir.

1. Mandelştam, Osip; *Gürcü Sanatı Üzerine Birkaç Söz* (Türkçe'ye aktaran Laurent Mignon); Çveneburi (Ocak-Mart 1999) sayı 31; s. 29.

2. *Ağırlık ve Tatlılık Kızkardeştir* adlı şiirden. Behramoğlu, A. ile Özdemir, İ.; Dünya Şiiri Antolojisi (4. cilt); İstanbul ?; s. 1521.

3. *Kitap Üzerine Yazılı Bir Not* adlı şiirden. *Çveneburi* sayı 30 Ekim-Aralık 1998; s. 26.

4. Özkan, Ahmet; Gürcüstan; İstanbul 1968; s. 144.

5. *Murabba* adlı şiirden.

6. *Muhambazi* adlı şiirden. "Muhambazi" Romantizm devrinde çok kullanılan bir şiir türüdür.

7. *Duyuyorum* adlı şiirden. *Çveneburi* sayı 28 Nisan-Haziran 1998; s. 24.

8. *Suliko* adlı şiirden. "Suliko" küçük can anlamına gelir.

9. *Ziyâfet* adlı şiirden.

10. *Şahin ile Civciv* adlı şiirden.

11. Nikoloz Şengelaia daha çok Gürcü sinemasının kurucusu olarak tanınıyor.

12. *Rüzgâr esiyor* adlı şiirden. Çveneburi, sayı 27, Ocak--Mart 1998, s. 27.

13. Adsız bir şiirden. Çiloğlu, Fahrettin (haz.) Sıcak Hüzün (Şiirler); İstanbul 1998.

14. *Söyleme, ey Güzelim* adlı şiirden.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

MUSTAFA ÜNAL

DÜŞ YORGUNU

Kanatlarında akrep taşıyor kelimeler
hüzne ulaşır yelkovan hemen şimdi
bileğime bakın geri sayılmakta zaman
mor sümbüller büyüyor düş bahçemde
akıl tetikte namlusu yüreğime çevrili
ağzımda donmuş eriyince mavi kan

hüznün gönderine çekilince bayrağım
nazlı yürek çattı çehresini göğsümde
çocuk olmak var bilmem ki nasıl olmalı
zaman çember döndükçe ben de dönerim
dallarını eğmiş üstüme bir salkım söğüt
gölgesinde yırttım larvamın ince zarını
bileğime bakın yıkanmakta kanımda benlik

bin mızrak sapladı bin süvari buram ırmak
uzanıp yattım kucağına kızıl karanfilin
hazza açılmış dudağımdan kan damlarken
serdim çöle düş yorgunu kanatlarımı
çürüyen sesimin yankısı taş devrinde
eğilip öptüm yüreğimi bin gün ağladım
boşuna ağladım doğuramaz beni hiç kimse

ben çoktan astım silâhımı söğüt dalına
gövdeme örtüp utangaç bir yaprağı
çekip gittim zamanın tam ortasında
aradım kendimi buradan başka yerde
her nereye varmışsam işte oradayım
çözülür düğüm saçlarıma bir dokunursam

gövdemde buharlaşınca sıkılgan yağmur
kuşlara okşattım yanaklarımı gebe kaldım
ben yönümü şaştım her nereye döndüysem
kaldırdım ellerimi Sana daha da
gözlerimin pınarında gemiler yüzüyor
çözüver gitsin örgülü saçlarımı
inkâr edeceğim kendimi az bir şey kaldı

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

ERTUĞRUL AYDIN

TANPINAR'DA HAYAT VE ŞİİR

Türk Edebiyatı'nın Cumhuriyet döneminde öne çıkan isimlerinin başında gelen Tanpınar, reel hayatı, yazı ve şiirlerine yansıtır. Tanpınar, şiirlerinde kullandığı sembol ve niteliklere ait ipuçlarını romanlarına taşır. Okuyucu, onun bu tutumunu farkettiği noktadan itibaren yazarı daha iyi kavrar ve çözümler.

Eserleri arasında, bütünlük kadar şiirin imkânları dışına taşan özellikleri roman türüyle açığa kavuşturan Tanpınar, bir yandan da okuyucunun işini kolaylaştırmış olur. Yazarın şiir anlayışının büyük bir bölümünü ortaya koyan Antalyalı Genç kıza Mektup'ta hayata oldukça yakın durduğunun işaretlerini verir. "*Sizin sahillerinizde, o denize bakarak, o lodos dalgalarını seyrederek, benim gençliğimde şimdikinden çok az verimli olan meyva bahçelerinde dolaşırken yavaş yavaş bir hülya adamı oldum.*" diyen şair, gençlik, şimdiki vakit, hülya adamı ifadelerinde reel hayatı özümseyerek yaşadığını hissettirir.

Şair, şiir ile rüya arasında bağ kurar. Freud, Jung ve Bachelard'ı dikkatlice okuyan Tanpınar, rüya unsurunu şiirleriyle nesirleri arasında bir kesişim noktası olarak kullanır, dilin aracı olduğu bir rüya hâli meydana getirir.

Öte yandan şair, gündelik hayatın endişelerinden uzak durmayı başarır. Sonra, şiirin pratik ve sosyal amacını reddeder. Şiirin daima saf sanat olarak kalmasına çalışan şair, bu alanı günlük hayat ve toplumsal problemlerden uzak tutar. Ancak günlük dilden aldığı kelimelere bakarak anlam ve düzen kurar.

Tanpınar'ı diğer şairlerden farklı kılan bir okuyucuya takındığı tavır farkıdır. O, okuyucuyu, sürekli düşündürmeye çalışarak; fikirlerini, "bence şöyle olmalıdır, fakat olmayabilir de" şeklinde biraz da çekimser ama saygılı bir teorisyen tavrı ile söyler.

Antalyalı Genç Kıza Mektup'ta hayatın dikkate değer yanlarını, sanat anlayışında etkisinde kaldığı insanları anlatır. Şairde, sanatkâr ruh ve çocukluğuna dönüşün izleri hemen kendini ele verir. Açıklamalarının bir bölümünde, gençliğinde, edebiyattan başka bir şey yapamayacağını, o zamanların verimli meyva bahçelerinde dolaşırken anladığını itiraf eder.

Tanpınar, dış dünyaya derin bir hayranlıkla bakar. Çocukluğunda, Sinop'ta dalgaları seyredişini, Siirt'te, dağlara karşı duyduğu özel ilgi ve yakınlığı anlatır. Böylece şairin eşyaya ve tabiata bakış şekline ait ipuçları ortaya çıkar.

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - https://rantey.org

Şaire, Ahmet Haşim, Yahya Kemâl ve Paul Valéry'nin büyük etkisi olur. Her üç kaynaktan da hayata ve geçmişe dair pek çok şey alır. Klâsik şiirin tadını Yahya Kemâl'de bulduğu ise açıkça gözlenir. Mektubunda, şiirin, söylemekten çok bir susma işi olduğunu, söylerken sanat adına ince bir ayrıntıyı yakalar. Şiirlerindeki susma eylemini hikâye ve romanlarında anlattığını belirten şair, türler arasındaki hayata bakışı da açıkça vurgular. Ona kendisinin kapalı olmasını istediği şeyleri hikâye ve romanları vermektedir. Böylelikle şiire özel bir konum sağlamış olur.

Şairin, "Ne İçindeyim Zamanın" şiiri, şiir hâlinin kozmosla insanın birleşimini ele alır. Bu şiirde bir çeşit dalma ve rüya hâli vardır. Şiirde gerçek rüyanın tesadüfler ve tuhaflıklarla ilgisi yoktur. Şair için rüyanın kendisinden çok, bazı rüyalara içinde refakat eden duygu önemlidir. Esas olan da bu duygudur. Sözü edilen şiirde ritmi olan bir mekânla, eşya ile içten kaynaşan bir zaman yan yana gelmiştir.

Şair, sanat anlayışında, estetik kadar hayatı algılama biçimini de ortaya koyar. Hatta her ikisini aynı pota etrafında birleştirir. Bütün bunların oluşumunda, etkilendiği sembolist şairler, empresyonist ressamlar, Doğulu ve Batılı bazı sanatçılar ile Bergson, Schopenhauer ve Nictzsche'nin rolü vardır. Hayat içerisinde duran rüya meselelerinde ise Freud ve bazı psikanalistlere müracaat eder.

Tanpınar, nesrin pek çok açıklama gücünün olduğunu ancak şiirin yetersiz bir çerçeve içinde kaldığını söyler. Bundan dolayı, romanlarında ve denemelerinde sosyal problemleri derinliğine ve genişliğine ele alan yazar, şiirlerinden toplumu çıkarır. Sosyalin yerinin şiir olamayacağından hareketle şiirlerine toplumu almayan şairde bir kabuğuna çekilme ve kendi kendisiyle baş başa kalma havası vardır. Rahatça söyleyebiliriz ki Tanpınar'ın şiiri toplumsal değil ferdîdir. Dolayısıyla, metafizik karakter taşır. Konularını hayat, tabiat, ölüm, aşk ve sanat oluşturur. Bunlar da din, felsefe ve sanatın ortak paydasında birleşir.

Şairin, "Şiir" adlı manzumesinde geçen;

"Yıldızların altın bahçesindeyiz
Ebediyetinle geldik diz dize"

mısralarında ise fizik ve metafizik dünya bir arada yer alır.

Gerek şiirlerinden ve gerekse şiir hakkında söylediklerinden hareket ederek; Tanpınar'ın, Ahmet Haşim, Yahya Kemâl ve Paul Valéry'ye yakınlığına rağmen kendi şiir kimliğinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Ö Y K Ü

TACEDDİN ŞİMŞEK

KIRILAN GİTAR

1

Ahh siz, siz!
Söylenecek çok sözünüz vardır
Bütün sükûtlar
sizin konuşma hakkınızı
uzatır gibidir
Konuşur ve yargılarsınız
Bu, sizin
'kerâmeti kendinden menkul'
imtiyazınızdır

Alo! Ben Burcu. Sen misin Nermin? Merhaba. Ne var ne yok? Tatille aran nasıl?.. Sağ ol. Fena sayılmaz… nasıl?.. Ciddi misin?.. Bak sen. Anlatsana kız! Benim de sana anlatacaklarım var… Yok, önce sen…

Hı-hı… Yaa! Beğendiler mi bari?.. Eee? Güldün mü sadece?.. Şansa bak! Hırtın teki ha!.. Yaa! Aynen öyle mi dedin kız? "Yaylanın başka kapıya" ha! Üff! Aşkolsun kız! İyi etmişsin ama… bu kadar mı?.. Hadi canım sen de… Peki. Ayrıntıları da isterim ama…

Benimki mi? Ovv, neler oldu bilsen… Bak dinle. Sözümü kesme ama…

Rodin'in Düşünen Adam heykeli var ya! Onu ayağa kaldır ve omzuna bir gitar as! Tamam'mı? Düşünebiliyor musun?.. Hah, işte öyle biriyle tanıştım… Evet ya, ciddiyim. Görmeliydin canım… Tabii haklısın. Öyle denebilir tabii. Yeni bir çılgınlık deneyi. Yazık ki yarım kaldı ama… Yaa, ne demezsin. Bulunmaz bir kobaydı. Toprağı bol olsun… Yok canım ne ölmesi? İzini kaybetim… Temiz niyetimin kokusunu aldı galiba… Nerde mi? Hani sözümü kesmeyecektin?

Kulübe çoktandır gitmemiştim… Teyzemlerdeydim… Çarşamba günü geldim… Hı-hı. Bu çarşamba günü.

Akşam gittim. Hoş beş, selâm falan, oturduk. Çocuklar orkestraya yeni bir gitarist bulmuşlar. Tanıştırdılar. Tabi buna tanışma denibilirse. İki metre uzaktan, yarımağız, öyle bir "memnun oldum" dedi ki, kuzey kutbundayım sandım… Yaa, hem de yüzüme bakmadan… Natalie Wood'unuz ne hâllere düştü bak da gör!

"Nerden buldunuz bu eskimoyu Allahaşkına?" dedim arkadaşlara. "Ön-

yargılı olma" dediler… Tabii ya! Hem de nasıl? Anlatamam.

Neyse, uzatmayayım. Program başladı. Aman Tanrım! Seninki çakıldı mı sahnenin ortasına! Dikti mi gözlerini ayak uçlarına! Fıttırdım…

Gerçi ne yalan söyleyeyim, çocuk tam bir gitar virtüözü… Evet ya! Üstelik Rock'n Roll çalıyorsun canım. Cenaze marşı değil ki bu. Elvis'in kemikleri sızladı valla.

Program dağıldı. Seninki, buzdolabından çıkardığı bir "eyvallah"la çekip gitti.

Arkadaşlara çıkıştım. Bu çocuk malın teki be, dedim. Hangi sivri buldu bunu?

Necmi var ya? Onun liseden arkadaşıymış. Tesadüfen karşılaşmışlar. Alıp getirmiş kulübe… Ne bileyim, problemleri varmış… Efendim?… Haklısın. Hangimizin yok ki?

Derken Nerminciğim, ertesi gün seninkiyle… Aman canım sözgelişi işte… ne diyordum?.. Ha seninkiyle konuşmayı denedim… Niye mi? Cins biriydi çünkü. Uzaydan gelmiş gibi. Nasıl derler, ruh gibi. Bakmıyor, baktığı zamanda görmüyor sanki… Acaip ya! Bir ara korktum da. Bazen bakıyor ama, ne bileyim, şey yani, bakma denemez ona. İnsanın ruhunu görmeye çalışıyor gibi… Saçma mı? Şey, belki haklısın. Yoo gerçekten haklısın… Ama başka türlü nasıl anlatılır ki? Başka türlü anlatamam ki…

O akşam, seninkinin tam bir klinik vaka olduğuna… Yoo hayır, tam bir poliklinik vaka olduğuna hükmettim. Haksız mıyım ama?.. Sağ ol!

Efendim?.. Anlatmadım mı?.. Peki. İşte sana bir portre: İnce uzun bir surat, mumya gibi. Çipil, mavi gözler. Sarı, biraz uzunca, pırasa saçlar. Ve upuzun bir boy. Fransız Filolojisindeki uzun boylu çocuk var ya!.. Aratmaz onu. Üstelik oldukça da zayıf. Nüans Farkı Ferit Bey'in sık kulandığı bir deyim vardı ya! Neydi o?.. Ha, evet, hilkat garibesi… Aynen öyle. Evet aynen.

Etkilemiş mi? Şey bak bu doğru galiba. Çok doğru. Hatırladıkça sinirlerim ayağa kalkıyor…

Yine de böyle garip biriyle çıkmak bayağı eğlenceli olacaktı… Evet deliyim. Biliyorsun… Dinle bak! İşin komik yanını dinle!

İkna etmek kolay olmadı… Çocuk buz dağı be!.. Uzatmayayım yemeği kabul etti… Farkındayım canım. O terslik bir yana, bir "peki" deyişi vardı ki, Kaf Dağı'ndan kar bağışlıyor sanırsın…

Sonra mı? Sonrası yemeğe çıktık işte… Neyse canım, ayrıntılar bende kalsın, olmaz mı?.. Peki peki, geldiğinde…

Nerde kalmıştım?..

Hah, yemekten sonra konuşmaya başladık. Önce havadan sudan biraz. Dinledi.

Bir ara, "Sever misin" diye sordum.

"Bilmem" dedi.

Şaşırdım.

"Yani hayatta hiç kimseyi sevmez misin sen?"

Durdu durdu.

"Biraz dedemi." dedi.

Hı-hı.. Evet, dedesini. Dedesini severmiş çocuk. Zor tuttum kendimi valla. Ama bir ucundan yakalamışken bırakamazdım.

"Ya çocuklar?" dedim.

"Rol yapmayı öğreninceye kadar" deyiverdi.

"Nasıl yani?"diye sordum.

"Büyüklere benzemeye başlamadan önce" dedi.

Galiba farklı diller konuşuyorduk.

"Biraz açıklar mısın?" dedim.

Canı sıkıldı.

"Kapalı değil ki!" diye çıkıştı. "Yalanı öğrenmeye başlamadan önce… Parayı tanımadan önce…"

Evet öyle…

"Peki ya kızlar?" dedim.

Sustu bir süre. İşte dedim içimden, sevimsiz gitaristimizin bam teline basmayı başardım galiba. Ama nerdee? Yanıldığımı göstermekte fazla gecikmedi.

"Et-kemik çoğu." dedi.

Evet ya. Gitgide öfkeleniyordum. "Çoğu" genellemesinin "azı" istisnasına sığabilirim diye düşündüm.

"Ya ben?" diye sordum.

Ne dese beğenirsin?

"Sen" dedi, "farklı bir cins misin?"

"Küstah!" diye bağırdım. "Kendimi ne sanıyorsun aptal?" dedim. Ağzıma geleni söyledim… Ne mi yaptı? Güldü be! Alt dudağını kıvırıp güldü. Sonra da oldukça sakin, "Niye kızdın, anlamadım." dedi.

Felç oldum kız. Çıldırdım valla. Kalkıp uzaklaşmak istedim, ama nasıl oldu bilmiyorum, oturdum tekrar.

"Çekilmez birisin." dedim. "Suç bende ki, oturmuş seninle konuşmaya çalışıyorum."

"Bunu tahmin edebiliyorum." dedi…

Hayret ya! Çekilmez biri olduğunu bildiği hâlde tedirginlik duymamak. Bir tuvalde uyumsuz bir renk gibi sırıtmak. Ve bundan sanki gizli bir zevk almak. Çatlak bir ses… Ne bileyim, bir üretim hatası… Korkunç yaa.

Bütün bunları söyledim ona.

"Ama nedendir bilmem," dedim, "seni ilginç buluyorum."

Uzaklara salıverdiği bakışlarını bana çevirdi.

"Hayret!" dedi, "Oysa sen beni hiç ilgilendirmiyorsun."

Yine titremeye başladım. Ve bağırdım:

"İlginç buluyorum dedimse, müzelik biri olduğun içindir."

Döndü, gayet sakin, "Arkeoloji müzesine uygun biriyim bence" dedi.

Kızdım.

"Aklınca espri mi yaptığını sanıyorsun sen?" diye bağırdım.

Budalaca bir hoşgörüyle, "Espri olsun diye yapmadım ama" dedi, "öyle diyorsan öyle olsun."

Bir süre sustuk. Sakinleştim.

"Senin hammaddeni merak ediyorum" dedim.

"Ben de" dedi.

Tekrar sustuk.

Vakit geç olmuştu. Ve ben ona kendimi anlatıyordum. Bir ara baktım, peçeteye birşeyler karalıyor.

"Beni dinle!" dedim. Çektim peçeteyi önünden. Beni çizmiş güyâ… Yaa, seninkinin ressamlığı da varmış. Dişlerimi sıkıp güldüm.

"Sen" dedim, "buna resim mi diyorsun şimdi?"

"Ben bir şey demedim ki," dedi, "sen diyorsun."

"Hadi ordan Van Gogh müsvettesi," dedim, "bu düpedüz karikatür be!"

Gülümsedi.

"Üslûp meselesi" dedi.

"Seninle konuşulmaz" deyip kalktım.

Ertesi akşam kulübe uğradım. Arkadaşlar bir kart uzattılar. Şunlar yazılıydı:

"Farkı yok gözlerinle söyleşmenin
Taze bir ölümü benimsemekten"

İmza yerinde de bir gitar resmi vardı.

Sonra mı? Sonrası yok ki! hepsi bu kadar… Evet bitti işte. Kulübe gelmiyor artık…

Aa, lütfen. Yok öyle bir şey.

Peki canım. Görüşmek üzere. Hoşça kal.

2

Haylidir görmüyorum
gözlerimin gördüğünü
Ve kayıp bir yanımın
çâresiz bir yanımın
sana yürüdüğünü

İhtiyar "tâhâ" diyor usulca.

Genç adamın gözbebekleri büyüyor

"Daha" diyor.

Ve ince bir elif çekirdeği genç adamın gönül toprağına düşüyor.

*

"Zarf kıymetini mazruftan alır oğul. Sedefin kıymeti taşıdığı incidedir. kâinat işte böyle bir zarftır. Dünya öyle bir zarftır. Bedenin dahi bir zarftır. Mazrufu sen bul, oğul!"

*

Bütün kuşlar ve bütün bakışlar kristâl aynalardır.

Yörüngemizin sınırlarını çizerler.

Ama…

Kırılabilirler.

*

Fikret Bey, yumruğunu masaya vuruyor.

Bana "Sakin ol!" deyip durma hanım. Senin umrunda değil belki, ama ben bu saçmalığa daha fazla tahammül edemem…

Tanrım! bu çocuk…

*

Mantığımla yüreğimin kesiştiği noktadayım. Su boğmuyor artık. Ateş yakmıyor. İki kere iki dört etmiyor. Bir nokta, evet bir nokta üzerinde, bir ayağımı açıp eksenim etrafında dönüyor, kendime ufacık bir dünya çiziyorum. Karışma, baba!

*

İhtiyarın kayıp sesi:

Rahat bıraksanız çocuğu…

Fikret Bey'in dolu dizgin öfkesi:

Öff baba. Asıl sen rahat bırak O'nu.

Ve ihtiyarın kabuğuna çekiliş:

Ama ben… O'nun…

*

Istırapların asil bir yanı vardır. Kaçışların da, kavgaların da, ölümlerin de. Korkuturlar insanı, ama korurlar, büyütürler.

Hicret nedir dede?

*

Fikret Bey'in Bakanlık'ta önemli bir işi vardır. Müsteşar Bey'i o akşam yemeğe davet etmiş ve durumu kendilerine iletmiştir. İthal müsadesi garantidir artık.

Fikret Bey'in yayvan gülüşü kazandığı zaferden mi, yoksa fazla kaçırdığı şampanyadan mı, bilinmez.

*

İsmail Usta'nın küçük kızı, vitrinde naylon bir bebek görmüş ve babasına göstermiştir. İsmail Usta, kızını hızla çekip uzaklaştırırken eklemiştir:

"O bebekler çabuk bozuluyor kızım."

Fikret Bey, oğlunun yaşgününde ona son model bir BMW almayı, oğlunu böylece "yola getirme"yi düşünmektedir.

Âdem'in ortanca oğlu hastadır. Âdem, bir elinde kalabalık reçeteyle, bir eczacının soğuk yüzüne bakmakta, ezik ve bitkin, şunları söylemektedir:

"En yarayışlısı hangisi bunların âbi? Onu alayım bâri. Olmaz mı?"

*

Duman, ter ve yoğun parfüm kokusu.

Güley Hanım'ın porselen dişleri.

Üzgünüm hanımlar. Bugünlük bu kadar. Sizlerle oynamak büyük zevk. İnanın!

*

Fikret Bey, ticarî sahada gerçek bir dehâdır. Gülay Hanım, bu göz kamaştırıcı dehânın gölgesinde keyif çatmakla kalmaz. Kozmetik sanayiini bir ucundan tutmuş, götürmektedir.

Yine de değirmenle değil, suyu ile ilgilenir o.

Fikret Bey, rakamların adamıdır. Yıllık kazancının yüzde iki buçuğu kocaman bir servettir. Ama Fikret Bey cömert biri değildir.

Oysa genç adam, İsmail Usta'yı, Âdem'i ve çocukları düşünmektedir.

*

İtibarıma gölge düşürdüğünün farkında mısın?

Evet Baba. Üzgünüm. Elimde değil.

*

Bir imbikten süzülür gibi birikir insan yüreğinde. Acıların tortusu birikir. Melankoli sanırsınız. Oysa onlar bâkir bir hüznün negatifleridir.

Hüzün yükte ağır, pahada hafif bir imtiyazdır. Yalnızlığını körükler insanın; yalnızlığını ve yabancılığını.

*

Fikret Bey sigarasını eziyor dişlerinin arasında ve tükürüyor.

Ahh, bu çocuk!… Bu çocuk…

Genişletiyor hayıflanma sebeplerini:

Ahh, o kırılası gitar!.. Ahh, bu babam…

*

Sen, oğul, Zühre yıldızı ol! Zühre çiçeği şemsin ziyaından süzülmüş en has renkleri alır ve zinetli bir elbise giyer. Senin istidadın ona benziyor…"

"Madde bir kabuktur, oğul! Bir köpüktür, bir sûrettir. İnsanoğlu sûretlerin peşinde…"

*

Araştırdım efendim. Geçen hafta üç gün bir klüpte gitar çalmış. Sarışın bir kızla konuştuğunu görmüşler. Hatta yemeğe filan çıkmışlar. Sonra kulüpten ayrılmış. Sebebini bilmiyorlar. Ayrıca haftada bir, Topkapı Sarayı'nı geziyor.. Ve her gün ikindi suları, Sultanahmet Parkı'nda yaklaşık iki saat oturup etrafı seyrediyor. Ardından sahile inip…

Kâfi, gidebilirsin.

*

İnsanın bir bukalemun tarafı vardır. İçten pazarlıklı uyarlanışları vardır. Saldırganlığına perde yapar bunları.

*

Senin problemin ne, biliyor musun? Tepkiler geliştiriyorsun aklınca. Sen aslında kendine muhalifsin, bana değil.

*

Eşref-i Mâhlûkat…/… homo economicus.
Muhabbetin beşiği olan insanın kâlbi…/… homo homini lupus.

*

Karikatür bir dünya avuçlarımızda, parmak uçlarımızda.
İskelet, kan, safra, zehir, sabotaj, kadavra, düzen-dubara; aktüalite.
Skandal, şantaj, zıvana, küvet, şizofreni, paçavra; magazin.
Onuncu köy nerede dersiniz?
Sahi, dede, hicret nedir?

3

Hay çocuk!
Acılara prizma olmak
kaderin mi senin?
Öyleyse sev yalnızlığını
bütün sığlıklara inat
derinlikleri ara ve derinleş!
Ve yaşa, e mi?

"Hazer et!" derdi babam. "Dikkatli yürü! Batmaktan kork!"
Korkuyorum.
Otobüs biletleri… Ders notları… Arkadaş sohbetleri…
Hiçbiri korkularımı susturamıyor.
Çay içsem mi?
Rüzgâr.
Gecenin uğultusu.
Dedemin derin bakışları.
Gitar.
Notalarım olacaktı benim. Kanatlarım olacaktı. Ruhumun portresini çizecektim onlarla.
"Hazer et! Dikkatle yürü! Batmaktan kork!

*

Daha dün, dedemin yüreğiyle babamın kafası arasında salınan bir sarkaç gibiydim.

Bugün dedemin toprağı çekiyor beni. Babamdan uzaklaşıyorum.

*

Yâsinler, miraçlar, yorumlar…

Genel kurul toplantıları, ihracat bağlantıları, külfetli çilingir sofralar.

Gül reçeli, vişne şurubu, süt…

Havyar, şampanya viski…

Korktum hep; sevdim ve korktum.

*

Dedemin ölüsü götürülürken, namazı kılınırken, mezara bırakılırken, babam hep öyle sabırsız, ikide bir saatine bakıp durdu.

Orada gördüklerimin hiçbirini görmedi babam. İmamın gözlerinin dedemin gözlerine benzediğini. Ellerinin de tıpkı dedemin elleri gibi hafif titrediğini. Dedemi saran toprağın rengini. Hiçbirini görmedi.

Sonra imamın "inna ileyhi râciûn" dediğini duymadı babam. Duysa korkardı belki.

"Batmaktan kork!" diyordu dedem. Dedemin toprağı da aynı şeyi söylüyordu.

Babam onu da duymadı. Korkmadı. Korkmaz. Sevmez çünkü. Annem belki biraz korkar; sevmeyi tamamen unutmamışsa.

*

Hicret istiyor ruhum.

Et-kemik değilim ben. Zevklerim et-kemik zevkleri değil.

Burcu, et-kemik yığını olarak gelmek istedi bana.

Kaçtım.

*

Dün akşam niye her şeyin göründüğü gibi kalmasını istiyordum. Ve bu akşam niye böyle her şeyin yeni bir renge, şekle ve sese bürünmesinden yanayım? Bulansın istiyorum; bütün renkler, acemi bir ressamın tuvaline yansımış gibi ölçüsüz birer terkip hâline gelsinler. İsimlerini, hacimlerini kaybetsinler. Yeni isimlerle, yeni hacimlerle karşıma çıksınlar. Ve her şey yeni bir başlangıca, birleştiren bir başlangıca. Hayatın tâ kendisine.

*

Yüreğime düşünmeyi ve konuşmayı öğretmek isterdim. Eğitmek isterdim onu; dedemin kelimeleriyle, toprağıyla eğitmek; bakışlarıyla, terennümleriyle eğitmek.

*

Öff, kime çekmiş bu çocuk be?

*

Dedemin toprağı ile babamın bol sıfırlı rakamları arasında yalpalıyorum.

Çarşı, pazar, panayır, sirk…

İçimde rahvan atlar yürüyor.

Ürperiyorum.

Kürsüler, konferanslar, açıkoturumlar…

Sıvası dökülmüş yüzler, olay tüccarları…

Nefesim sıkışıyor, daralıyorum.

İçimi darağacına çekiyorlar. Bedenim saydam bir boşluktan aşağı kayıyor. Batma, kaybolma duygusuna benzer bir şey. Çırpınıyorum, ama içimi kurtaramıyorum.

Bir sirkin orta yerinde korkuyorum. Bir şekiller panayırı bu. Köşeli, sivri köşeli şekiler…

Doksan ve daha küçük dereceli açıların üzerine abanmış köşeler, bütün sivrilikler…

İnsanın sayısız köşesi vardır. O yüzden korkunçtur. Zaafları sevimlileştirir onu, ihtirasları değil.

Babamın zaafı yoktur.

İnsan bazan kayıtsızlıklarıyla sevimlidir. Hatta derbederlikleriyle.

Babamın katı kuralları vardır.

Zavallılıklarıyla güzeldir insan. Çaresizlikleriyle, çekingenlikleriyle, ihtiyaçlarıyla. Ve ölümleriyle.

Babam hep güçlüdür. İhtiyaç duymaz. Ölümü bilmez.

*

Hanım, bu çocuğa söyle, beni yargılamaktan vazgeçsin.

*

Etiketler, marketler, jelatin paketler…

Renk uzmanı olduğunu iddia eden adam, renk körüydü.

Gülünçtü.

"Batmaktan kork!" diyordu dedem.

Babam korkmuyor. Annem de. Ve hep kazanıyorlar. Şans değil bu. Şans bu kadar vefalı değildir çünkü. Umulmadık bir anda çıkagelir ve geldiği gibi yine umulmadık bir anda çeker gider.

*

Hicret istiyor ruhum. Susuyor ve susuyorum.

Susuyorum: Bütün gürültüler, kavgalar, öfkeler bir sükûtta gerçek ifadesini buluyor.

Susuyorum: Kan ve irin saltanatı ürkütüyor beni. Suya yürümek istiyorum. Salmıyorlar beni, vermiyorlar. Bana beni veriyorlar. Kimseye kimseyi vermiyorlar. Kimsenin kimse olmasına izin yok.

Bazen herkes oluyorum, ama bir türlü kendim olamıyorum. Dedemden, dedemin toprağından, kelimelerden uzaklaşıyorum. Öylesine uzaklaşıyorum ki, olabildiğim kadar uzağa gidiyorum.

Dedemden uzaklaştıkça kendimden uzaklaşıyorum sanki. Ve sanki babama yaklaşıyorum. Babam memnun, "ha şöyle" diyor.

Gitgide et-kemiğe dönüşüyor, homo economicus oluyorum. Herkes oluyorum. İşte o zaman, annemin iskambil kâğıtları gülümsüyor bana. Babamın banka çekleri de.

Dönüp bakıyorum ki, gereksiz bir ayrıntıyım bu evde. Bu evde ve bu şehirde. Yokluğum eksiklik değildir. Ama varlığın fazlalıktır. Dekoru tamamlayan sıradan bir eşya gibiyim.

Dedemi hatırlıyorum.

En uzak, bana en yakının hasretini getiriyor. Kaybettikçe, kayboldukça çoğalıyorum. Dedemin kelimelerini buluyorum. Onca uzaklık, dedemin kelimelerine engel değil. Pes ama zinde bir solukla yanıbaşımda duruyorlar. Ve beni geldikleri yere çağırıyorlar.

Ama kopamıyorum. Et-kemikten sıyrılamıyorum. Yığınlar bağlıyor beni. Et-kemik kaynaklı meyillerim bağlıyor. Donamıyor, kabuğumu parçalayamıyorum. Ölümlerden ölüm beğeniyorum.

*

İçimde inceden inceye bir günah işleme meyli.

Dedemin gözleri, kelimeleri ve toprağı dikiliyor karşıma.

Her şey susuyor.

"Bir lokmada batma!" diyor dedem.

Bende et-kemikten sıyrılma arzusu.

"Bir pırıltıda batma!"

"Ben" kelimesini lügatimden silme arzusu.

"Bir öpmekte batma!"

Dudaklarımı eşyadan uzaklaştırma, alnımı toprağa yaklaştırma arzusu.

*

Siz, ey dedemin gökçe kelimeleri, beyaz tebessümleri! Uzanıp tutun elimden. Beni yukarıya çekin. Kalbimi, kalbimi, kalbimi kurtarın.

Siz, ey babamın kurul toplantıları, kadehleri, rakamları, çekleri! Çekin ellerinizi üzerimden. Uzak durun benden.

Ve sen ey gitarım! Beni taşıyamazsın artık. Altmış tel olsaydın da taşıyamazdın. Acılarım için tercüman gerekmiyor.

*

Yarın Nesime, "Küçük Bey!" diye yutkunacak ve gitarımın parçalarını toplayacak.

ESVER ÖLÜÇ

SİYANÜR VE CENK

yine eylül
su ve silâh kaçakçısı ömrün
çarşılarda gizli bakır
sözlerin büründüğü tül
yine bu siyah çocukla
dilsiz bir ateş mi bölüştün

yine eylül
sesin loş avlusu akşam
gelir geyik dolu kandan
o siyah çocuk bilirsiniz
incirin sütüyle gelir
şiir yazar hayta biraz
ama mutlaka incinir

yine eylül
şimdi vurulmuş bir atın
böğründeki yıkık köprü
yağmurları nar basınca
tenha soluğuyla gelir
eyvah deniz ve temiz kızları
yakacak nehrindeki zehir

eylül ey
şarap yüzlü katilim
bana ölmek kadar kesin
bana sevmek kadar zalim
bir cevizin gölgesinde
susamış hançer mi getirdin

MEVLÜT CEYLAN

MEYDAN DAYAĞI

bir meydanda
dualar
daha hafif

ahlar
dan

GÖNÜL

ağzımda
altın kaşıkla
doğmadım ama

dilim

patlayıcı sözler
ustasıyım

dil

DEVLET

lu toprağı
sevdim ve sevdim

sonra da
kalplerin imparatorluğuna
dönüştürdüm

söğüt

NAZİR AKALIN

BİR BARDAK SUDA BOĞULAN ŞİİR

Umberto Eco, *Açık Yapıt*'ında bir şairin 'kusur' ve 'çelişki'lerini şu cümleleriyle özetler: *"Şairimiz tüm insanlığın paylaştığı somut bir durum bulduğunu düşünür. Bunda da haklı olabilir. Ama ayrıca, duruma büsbütün yabancı bir dil kullanarak onu betimleyebileceğini ve değerlendirebileceğini de düşünür; işte onun çift yanlı bir yanlış anlamanın kurbanı olduğu yer de burasıdır"* (Umberto Eco, *Açık Yapıt*, Çev: Yakup Şahan, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 1992, s. 185). Bu cümleleri, şimdi tenkid edeceğimiz şiir kitabını hükme bağlarken, bir 'leitmotif' hâlinde zihnimizde yankılanacağı için hafızamızın bir köşesinde tutalım.

Hanifi İspirli'nin *"Bir Bardak Suda Kurulan Hayal"* adlı kitabı, başat olarak 'kavga' ve 'aşk' temalarını işleyen bir duyuş tarzının mahsûlüdür. Tematik bakımdan kitapta dağınık duran 'kavga' ve 'aşk' şiirlerini, bizdeki intiba bütünlükleri içinde ve iki başlık hâlinde ele almak yerinde olur.

Kavga Şiirleri

Bir Bardak Suda Kurulan Hayal'in ilk şiiri olan "Miras", şairin 'kavga' şiirlerinin bir nevi girizgâhıdır ve söylenecek sözünün özünü en belirgin şekliyle yansıtmaktadır. Bu bakımdan "Miras" şiirini "Oğul Denemeleri" adını taşıyan iki şiirle birlikte şairin etrafında dolaştığı 'kavga' temasının epigrafı olarak değerlendirmek de mümkündür.

"Miras"ın kavram tablosunda 'zaman' 'yaşama'nın, 'ekmek' 'savaş'ın, 'özgürlük' ise 'tevhid'in açılımıdır. 'Kulluk' ve 'yoksulluk' kelimeleri şairin muhayyilesinde şuurlu bir şekilde kalıp değiştirmesi beklenen bu kavramlara dahil edilerek, sınırları hesaplaşma olarak tedai ettirilen ana muhtevaya yani 'kavga'ya alan açılır. Böyle bir problem yekûnunun şairin 'ben'indeki teşekkül cehdi, adı 'şehadet' olan ve şairin mirasçısının yani oğlunun başı pahasına koruyacağı bir vurguyla açıklanır.

"Oğul Denemeleri-1"de 'boğulmak', 'asılmak' ve 'ateşe atılmak' formelleri karşısında 'direnmeyi öğrenmek', 'aç kalmak', 'ağlamayı ve yaşamayı öğrenmek' aktiviteleri motive edilir.

"Oğul Denemeleri-2"de ise 'kırmızı ışık', 'metropol', 'harita' ve 'bulvar' kelimeleriyle iç yüzüne inilen 'korkunç küresel'in içinden 'cennet' ve 'araf' motiflerine atıflarda bulunulur ve temel adresler olarak 'seccade', 'alın', 'kalp' gibi kelimeler gösterilir.

Şairin, hayatın 'mebde' ve 'münteha'sı arasına yerleştirdiği ve bir kavga üzerine bina ederek gözümüzün önüne getirdiği temel varlık problemi, kendisini şiir söylemeye sevkeden en önemli hareket noktalarından biri olarak gözükür. Bu problemin tesbitiyle birlikte karşımıza tarihî bir hesaplaşma çıkar.

"Miras" şiirinde *"işte oğlum bu hesapta/babamın yazmadığı tevhid/benim hesaba kattığımdır"*; "Oğul Denemeleri-1"de *"bizi suda boğamadılar oğul/asmayı denedi asamadılar/ateşlerde yakamadılar/çığlıklarla gömüldük/hayatlarımıza"*; *"Oğul Denemeleri-2" de "biz hepimiz oğul/babalarının oğulları vurulmuş/oğullarız/bu yüzden işte aşamadık/oğullarını vuracak babaları/onları kabullenecek anaları"* mısralarıyla karşımıza çıkan bu tarihî hesaplaşma, şairin etrafında döndüğü temaların teşekkül ettiği vasatı net bir şekilde izlememize imkân verir.

Duyuş tarzı bakımından aşırı derecede şairin fikrî otobiyografisini kaynak olarak kullanan yani tahkiyeyi öne çıkaran; söyleyiş tarzı bakımından da 'savaş', 'özgürlük', 'tevhid', 'şehadet', 'kulluk', 'yoksulluk' gibi tedai güçleri oldukça sınırlı, siyasî ve ideolojik detayları belli olan kavramlara yaslanan "Miras" şiiri, bütün boyutlarını slogandan kotararak 'tebliğ'i merkeze alır, 'telkin'den faydalanamaz.

"Oğul Denemeleri" başlıklı şiirlerde de, 'tabut', 'tabur', 'karanlık', 'kan', 'gece', 'lamba', 'intihar', 'gizli servis', 'parmak izi', 'katil', 'şehir', 'dua' gibi yanyana dizildiklerinde hemen kendilerinden bilinen bir 'polisiye' görüntü elde edilen, atıfları çok açık ve detayları oldukça dar kelimeler, genel mahiyeti itibariyle şiirin fazla iltifat edemeyeceği bir bakış açısını ve üslûbu ortaya çıkarmaktadır. Bu durum bize, önümüze konan metnin derin bir bediî vecd terennümünün mahsûlü olmadığını; bu yüzden 'şiirsel' potansiyelden uzaklaştığını, sadece 'şiirsellik'i zorlayan bir 'text' seviyesinde kaldığını gösteriyor.

Öyleyse İspirli'nin 'kavga' temalı şiirlerine hem monotematik bakış açısıyla yaklaşmak; hem de bütün motivasyonunu böyle bir bakış açısına dayayan 'tebliğ'in şairin şiirini olumsuz yönde deşifre ettiğini söylemek yerinde olur.

"Görüntü" adlı şiirde şair, bizim ister istemez böyle bir kanaate ulaşmamıza yarayacak bir söyleyişi benimsemekte, 'ben'in dış dünyayla olan çatışmasını dikkatlere sunmaktadır: *"bu son filmim/rolümü iyi biliyorum/rejisör/kameraman istemem/oldukça otantik bir set/en iyi erkek oyuncu/ve yok yardımcı oyuncu/dublorsüz de oynayacağım/çünkü hep ben sandılar/yetti artık/dublörleri öldürün/makinaları kırın/son/karenin çekimi de/kendiniz yapın"*. Nazımdan çok, son iki mısranın bozuk sentaksıyla birlikte düpedüz nesri andıran bu ifadelerde, şair sinema sanatının terminolojisine sığınarak ortaya koyduğu "text"i, tedai

imkânları tek boyutlu ve bedîî tarafı çok zayıf bir söyleyiş tarzına mahkûm etmektedir.

"Şah ve Teba" şiirinde de sembolik gösterge tablosu olarak satranç oyununu kullanan şair, 'ben'in siyasî iktidarla olan ideolojik çatışmasına atıflarda bulunmaktadır. *"Bitecek diye başlanır her oyuna"* mısrası dışında fazla bir fikrî derinliği olmayan bu şiirdeki üslûp çatlaklıkları şu mısralarda daha net olarak gözümüze çarpmaktadır: *"aman canım canım şahım/o gün/sonraki her gün/oyun için kapını çalan benim/yalnızım belki yorgunum/ülkeme sırtımı dönmüşüm/oyunu vermiş tebasız kalmışım/olsun şahım/oyunu kaybeden benim/aman şahım/oyunlar değişiyor karışıyor aklım"*. Şair, 'sinema' ve 'satranç' formelleriyle kendi konuşmasına genel bir zemin bulmuş olsa da, objektif karşılıkları kendi muhayyilesinde şekillenen, okuyucudaysa herhangi bir intiba bırakmaya imkân vermeyen bu söyleyişi bulanık mısralarında; kendi zihniyetinin sosyalleşmeye meyyal arkaplanını, dış dünyada sürüp giden realitenin sloganik akislerine karşı örtmeye çalışmakta, ancak bir türlü bedîî ve edebî bir değerler bütünlüğü sağlayamamaktadır. Böylece yapmış olduğu bu muhatabı belirsiz diyalogda okuyucuyla kendisi arasındaki edebî anlaşma sisteminin ses tellerini iyi akord edemediği ortaya çıkmaktadır. (Eco'nun cümlelerini hatırlamanın tam zamanı!)

"Yangın Yerinde Feryat" adlı şiirde de, aynı zayıf sentaksla kurulu üslûbun derinliksiz ifadeleriyle karşılaşırız: *"kusmuğum bulaşmış kundağımı/saklamak nereden aklına düştü/oğul oğul büyüttüğün bu karanlık/şimdi senden uzağa düştü/sardım sarmaladım kendimi/ kalbim sığmadı bu kundağa da/kundağınla kan gölüne düştü"*. Sözkonusu ettiğimiz otobiyografinin çocukluk karelerine denk düşen kronolojisini gözümüzün önüne seren bu oldukça bulanık tabloda, şairin tezi kaybolup gitmekte, okuyucuya vermek istediği mesaj ise boğulmaktadır. (Eco'nun cümlelerini hatırlamanın yine zamanı!)

Kopkoyu bir 'tebliğ'in berrak olarak verildiği şiir, "Zekayi İçin"dir: *"çocuklar kocaman omuzlu oldular/yüklendiler babalarını/taşımak için bir çağ sonrasına"*. 'Çocuk' kelimesini 'gelecek' ve 'umut' mefhumlarının taşıyıcısı olarak kullanan şair, yalnızca bu kelimeye sığınarak kurduğu düş-ülkenin gerilimlerini dile getirme imkânı bulur. Ancak kullandığı dil oldukça pürüzlüdür: *"elifleyerek en onulmaz yerinde/hayatı/hayat sananları/sıraya soktular çocuklar/çocuklar konuşacağım/şahitlik edeceğim bu acılara/sizin katlandığınıza/yeter ki beni götürün"*. Burada çok keskin bir 'tebliğ'cilik göze çarpmakta, bedîî ve edebî değerler eksi derecede seyretmektedir.

"Çocuk Türküsü" şiirinde de aynı "text"in bir başka versiyonu karşımıza çıkmakta, ancak Yusuf ve Züleyha Kıssası gibi kullanıla kullanıla oldukça yıpratılmış tarihî bir arkaplan desteğinde, 'çağ', 'çerağ', 'toprak', 'hava', 'su',

'cemre', 'okyanus' gibi anahtar kelimelerle "Yunus" ve "Yusuf" motifleri başarısız bir tarzda yorumlanmaya çalışılmaktadır.

"Kış Resitali"nde ise "Musa ile Tevrat okumak", "Meryem ile hurma yemek" ve "Fatma suları içmek" deyimlerini referans olarak kullanan bir söyleyişin ortasında da sonunda da yine o tanıdık bildik "kendinden geçiren makam"larla, "dermanını bulmayan hastalık"larla karşılaşıyoruz. Burada ortaya konulan tarihî projeksiyonların şairin bizatihi kendi tarih yorumu olarak değil de "hastalığa dost adamım" dediği birinin argümanları ya da şairin şiiri yazdığı dönemin moda değerleri arasından seçilmesi ihtimali de hatırımıza geliyor. Böylece şair kendisini bir başkasıyla yorumlama tercihiyle kendisini yazmaya sevkeden temel gücün ve şahsî 'kavga'sının ötesine düşüyor ve bunun için kendi sanatının aktivitesini gösterebileceği edebî ve bedîî bir vasat bulamıyor.

Şairin kavga temalı şiirleri içerisinde "Varolmak Zamanı" ile "Bombalanmış Bir Yüreğin Senfonisi"ni duyuş ve söyleyiş bakımından nisbeten başarılı sayabiliriz. "Varolmak Zamanı"nda, halk şiir ve tahkiye geleğinden faydalanan şair, pürüzsüz ve lirik, ancak çok kullanılmış mısralar ortaya koyar: *"kana bulandım/gömleğimi sakladım/durmadan sayıkladım/tutun beni tutun beni/bir kuyuya atın beni/ölmezlere katın beni/beni beni ana beni/aşktan yana yanan beni/taştan kalbe konan beni/lav akıtıp donan beni/alın gidin didikleyin"*. Motif yapısını, 'kana bulanmak', 'gömleğini saklamak', 'bir kuyuya atılmak', 'ölmezlere katılmak', gibi ögeleriyle halk hikâyeleri ve masallarından alan şiirin, 'modern' tahkiyeye 'entegre' edilen tarafları duyuş ve söyleyişiyle de hemen farkedilir: *"şehirlerde kodlanmışım/sınırlardan geçişim yasak/ülkem yasak/kalplere kaydım yasak"*. "Bombalanmış Bir Yüreğin Senfonisi"nde ise *"göğsümü de unuttum bu kargaşada/yanlış yeri yumruklayıp dururum/sevgilisi hayalinde can vermiş/bir genç kız gibi içlerinim ya"* mısraları hem taşıdığı yoğun şiiriyet, hem de duyuş ve söyleyiş bakımından bizim orijinal olarak altını çizeceğimiz bir estetik değere haizdir. (Ne yazık ki, burada da Eco'nun cümlelerini hatırlamanın tam zamanı!)

Aşk Şiirleri

Hanifi İspirli'nin en iddialı şiiri, kitaba da adını veren "Bir Bardak Suda Kurulan Hayal Ya da Lizi"dir. Bu iddiayı teyid eden, en önemli gösterge de, aynı şiirin "Bir Bardak Suyu Taşıran Hayal Ya da Lizi" başlığını taşıyan ikinci bir şiirle devam ettirilmesidir. Altı bölümden oluşan "Bir Bardak Suda Kurulan Hayal Ya da Lizi"de şair kendini oldukça başarılı bulmuş olmalı ki, ikinci şiiri kurgulamaya ve kaleme almaya lüzum görmüştür. Ancak bizce bu

şiir fazla başarılı değildir. 'Aşk' temasının işlendiği şiire son derece başarısız bir söyleyiş ve pürüzlü bir ses hakimdir. Bağlı olduğu 'tema'nın himmetinden olsa gerek hafif bir lirizmi yansıtması bakımından kaale alınabilecek olan bu şiirde orijinal bir iki mısra bulmak için zorlanmak gerekir. Ancak birinci şiirin lirizmi, 'çevirmeseydi', 'kurtlanmasaydı', 'yakmasaydı' gibi yoğun şart kipi tekrarıyla, daha başlangıçta yara alır. *"Taşlar beni biliyorsa/lambalar da seni biliyor/senin şahitlerinin gözleri kapalı/benim şahitlerim ise duymuyor artık"* gibi tahkiyenin ağırlığını hissettirdiği monoton bir söyleyiş, şiirin sesini pürüzlü hâle getirir. *"Yine söndürüyorum seni/kül tablama basarak/önce külün/sonra ateşin/son olarak tütünün/bi iki duman çırpınışı/birkaç zerre ateş/söndün işte/başka sigaralarımla bir olamazsın"* mısralarıyla yoğunluğu artan tahkiyevî söyleyiş; basit bir teşbih ve benzetilenin sıradan eylem tezahürlerinin tekrarıyla bıkkınlık verecek derecede zevksizliği öne çıkarır.

Şiirin duyuş tarzı bakımından aşırı bir malihülyadan devşirilmiş romantizmi, görülen geçmiş zaman kipinin hakim olduğu sıradan söyleyişle, birbiriyle alakasız fenomenleri biraraya getirir ve tabiî olan her şey 'zorlama'ya dönüşür: *"toprakları çıkarttırdın/boşalttın bir şehrin mezarlığını/rutubet/kemik/ten/birleşti kiralık mezarlığında/üstüne geldi altı şehrin/göç etti insanlar/Lizi olmasın Lizi olmasın feryatlarıyla"*. Şiirin birinci bölümünde 'sigara'ya teşbih edilen, 'söndürülen', şairin başka sigaralarıyla bir olamadığını söylediği 'sevgili'; 'Filiz' kelimesinden çözülmüş ve garabetle malûl bir adlandırmaya sığınmış olan 'Lizi', üçüncü bölümde 'ıslanmış şeker' fenomeninin tercih tartışmasında yani şairin çaresizlik girdabında, 'saçma'nın tam ortasındadır: *"ıslanmış şekerleri kim seçer/evet Lizi/seçiyorum artık/ben seçiyorum/varıyorum tazeliğine/her şeye rağmen/kan/bebek/sen/bunlar varken ıslanmış şekerleri seçiyorum/daha anlatayım mı Lizi/orkidelerin mevsimsiz oluşunu/manolyaların hüznünü/kasımpatıların yanmış hevesini/anlatayım mı Lizi/benim hammaddem topraksa/bulutlarınki de gözyaşlarımdır/ağlasın mı gözlerim/ağlasın mı/konuş konuş artık/duydum kavak ağaçları bana küsmüş/istedi/vişne ağacı meyvelerini/kim diyebilir/dut ağacının intikam almayacağını"*. (Burada da Eco'nun cümlelerini hatırlayalım!)

Şair, şiirini kurar ya da kurgularken kafasında bir çok fenomeni bütün boyutlarıyla dillendirdiğini düşünmüş olmalı ki, *"bir bardak suya/neler yazılıyormuş bak/elim varmıyor/istemiyor artık yazmayı/faş etmeyi duygularını/ama bu hayal/bu bir bardak suda kurulan hayal/bazen okyanusların/bazen serçe göllerinin/bazen de işte/bir bardak suyun/senden kalan hatıraları/canlanıyor güzümde/o zaman/çivi çakamıyorum/beton görmüş ağaçlara"* demekte ve şiirden çok devrik bir nesir cümlesini andıran bu söyleyişin, derinliksiz bir 'mistifikasyon'dan ibaret olduğunu fark edememektedir. (Eco'nun cümlelerini hatırlamayalım mı!)

Öyle ki, bu durum şairi, şiirin altıncı bölümünde korkunç bir 'dağıtma'ya götürür. Şair bu bölümde Lizi için eşya ve hadiseden değişik elbiseler biçmeye başlar. Lizi artık 'ölüm', 'ayrılık', 'nefret', 'kitap', 'toprak', 'gül', 'abide', 'pencere', 'ay', 'hüzün', 'dert', 'sigara dumanı', 'izmarit', 'aykırılık', bunlardan önce de 'destan'dır. (Eco'nun cümleleri, tekrar!)

Şiirin son beş mısrası da, "Filiz" adına 'akrostiş'lenmiştir: *"fırtına dindi Lizi/izin çıktı ayrılığa/lamba döşendi sokağa/istersen artık git/zindanıma güneş doğdu"*. Sırf baş harflerinin ortaya çıkaracağı fenomen hatırına bir araya getirilmiş olan kelimelerle kurulu bir şiirden de, ancak bu kadar şiiriyet çıkar.

"Bir Bardak Suyu Taşıran Hayal Ya da Lizi" başlığını taşıyan beş bölümlük şiirinde de şair, *"hamdet Lizi/yaşatana yağdırana/aşkı/bir bardak suda anlattırana/bildim ki beni mecnun seni mecnune kılan o"; "gökten yağmur indirene/ölüyü diriltene/kaleme yemin edene/bizi bilene/dönüş var Lizi"* diyerek, Kur'ân-ı Kerim'den devşirilmiş bir söyleyiş tarzını taklid eder. 'Mecnun' karşısında 'Mecnune'yi de bütün dil kurallarını alt-üst ederek kendi icad eder. *"Yüreğin yok mu/kurbanlık bir koç kadar/dile gelen taş kadar/yüreğini soruyorum Lizi/ne oldu/ne yaptın söyle/bekletme beni"* arabeskini ortaya çıkarır, sonuçta da "saatlerin geri çevrilmesini" ister. (Eco'nun cümlelerini hatırlamanın zamanı!)

Şairin "Şimdi Aşk Gündemdedir" başlıklı şiirinde, "Bir Bardak Suda Kurulan Hayal Ya da Lizi" şiirindeki 'sigara dumanı' motifiyle tekrar karşılaşırız. Burada da 'sevgili', sigara dumanı gibi şairin ciğerlerini yakmaya devam etmektedir. Şair bu şiirinde "kurtlanmış kar yiyiyorum bazen" (Eco'nun cümlelerini son defa hatırlamanın zamanı!) gibi garabet mısralar karalamasına rağmen, *"üşüme/üşürsen rüzgârlar kibritimi söndürür/kaçar dağlara ürken ceylanlar/analar yaralarına sürecek/merhem bulamaz/üşüme/kabasanlar girer düşüme/üşürsen/başedemem"* gibi Ahmed Arif'in söyleyişini hatırlatan vasat mısralar da ortaya koyar.

Sonuç

Söyleyiş tarzı bakımından iyi bir şiir kurmayı başaramayan Hanifi İspirli'nin gerek kavga, gerekse aşk temalı şiirlerindeki duygu yoğunluğu ve lirizmin, fazla bir derinliği yoktur. Hatta aşk temalı şiirlerine yer yer kavgasının argümanlarını taşımaktan çekinmediği, bol bol tebligat yaptığı görülmektedir. Turan Karataş da "Taşrada Nefeslenen Şiir" başlıklı yazısında bu durumun altını çizmekte ve İspirli'nin tutumunu haklı olarak yadırgamaktadır: *"M. Hanifi İspirli, peşinen söylemek gerekirse ilk bakışta, şiirlerinin çoğunda duygu ve düşüncelerini yani söyleyeceklerini karamsar, umutsuz ve isyankâr bir atmosfer içinde dillendiriyor. Dünya görüşünü, inancını şiirinde 'haykırmak'tan, fikrin ağırlığının, keskinliğinin yazdıklarında apaçık görünmesinden tedirgin olmuyor. Daha*

açık bir anlatımla; çokluk, bir 'mesaj verme' peşindedir şair. (...) Bu asırda, isyan, şiirin doğasından sayılıyor kimilerince. Uyumlu şiir, pembe sabahlara uyanan bir dünyada söz konusu denmeye getiriliyor. Bu çağda, içten içe kaynayan, kabaran, taşan şiirlerin muteber olduğu söyleniyor. Ne var ki, şair eserini 'şiirin ilkeleri'ne sadık kalarak bu kıvama getirmek zorundadır. Aksi takdirde, kötü örnekler çıkar ortaya. M. Hanifi İspirli'nin bu meyanda başarılı olduğunu söyleyemiyorum" (Turan Karataş, *Şiir Vadilerinde*, Hece Yayınları, Ankara, 1998, s. 105-106). Bizce de İspirli'nin şiirleri cılız ve iyi işlenmemiş 'kaotik' malzemelerle örülüdür; kısa soluklu, basit, zamanı ve mekânı dağınık bir yapı arzetmektedir. İspirli'nin 'dil'i 'söz' seviyesine yükseltemeyen şiiri, kulağa hoş gelebilecek ve tedaî imkânları geniş yepyeni bir ritim ve âhenk ortaya koyamadığı gibi, olması gereken ritim ve âhenkten de mahrumdur. İmaj dünyası açısından kültüre fazla yaslanmayan, yaslandığı nisbette başarıyı yakalama şansı olan, fakat bu şansı değerlendiremeyen bir şiirdir.

Hükmümüzü -ilk alıntı cümlemize adapte ederek- toparlayacak olursak, şairimizin 'kavga' ve 'aşk' gibi bütün insanlığın paylaştığı durumu yakaladığını, ancak o durumu anlatmaya yetersiz ve elverişsiz bir dil kullandığını ve sesini duyuramamanın kurbanı olduğunu söylememiz mümkündür.

Ö Y K Ü

AHMET SAİT AKÇAY

YAŞAMAK GİBİ

Babamı bir banka kuyruğunda, maaş sırasını beklerken kaybettim. Ansızın fenalaştı, diline dolanan son sözcükleri söylemeye fırsat bile bulamadan oracıkta canverdi; şapkası bir yana lastiği bir yana fırlamıştı, iki uzvu gibiydiler. Babamı görmüş olsaydınız bana kesinlikle hak verirdiniz. Eprimiş, güneşten gittikçe beyazlamış, ben en az üç yıllık diyorum, siz iki yıllık deyin, bir ankara lastiğiydi ayaklarından fırlayan. Orada bulunanlardan biri, babam için şunları söylüyordu daha sonra; "Kriz tutar tutmaz önce sendeledi bir iki, solukları zorlaştı, beti benzi atınca elleri dolaştı, omzuma tutundu, bir süre başını dayadı omzuma, o sırada kalabalık ilerliyordu. Ayakkabısının tekinin ayağından çıktığını, 'ayağım' deyişinden çıkarıyorum. Su getireyim Emmi, der demez bir ceset gibi ayaklarımızın arasına yığılışını acıyla seyrettim. O kadar kişinin arasında olmasına rağmen kimse düşüşünü kafası kaldırımın taşına değinceye dek farketmedi. "Babamı anlatırken, "Bir kum torbası gibi yığıldı, can teninden öylesine tez uçtu ki kimsenin ruhu bile duymadı" diyordu yabancı. "Sabahın altısından beri sıradaydık, kuyruk eridikçe eridi; fakat sıramız yaklaşacakken mesai bitti, öğleden sonrayı beklemek zorunda kaldık, sıcaklık boğuyordu bizi. Güneş tam tepede, yakıyordu içimizi. Emmi, ikide bir şapkasını çıkarıp çıkarıp kaşıyordu kafasını, bir türlü başından indirmiyordu. Kalınca paltosunun içinde kaybolmuştu vücudu. Kirli beyaz gömleğinin tüm düğmeleri kapalıydı; boğazını sıkıyordu gömleğin yakası."

Sığırtmaçtı babam. Onun bunun verdiklerini giyerdi hep. Bir gün olsun onu yeni bir elbiseyle görmüş değilim. Zaten işinin gereği de bu pek mümkün değildi. Sabah akşam davar güden birinin giyecek adına kaygısı ne olabilir ki. Kir pas içindeydi giysileri hep. Tan ağarmadan yola çıkar, akşam alacasında sürüyü geri getirirdi. Kendimi bildim bileli onunla beraberdim. Okula yollamadı beni, 'Hayat okulun kendisidir' dedi ve kaderine beni de ortak etti. Tam yedi yıl beraber dağ bayır güttük davarı, elimizde azığımız, durmadan dolandık dere tepe. Bazı bir gölgelik bile bulamazdık oturacak. Yağmurlu günlerde parkelerimizi sırtımıza alıp koşuşturmaya başlardık hayvanları. Sürüyü ilk otlağa götürdüğümüzde babamla birlikte, arkadaşlarım üstlerinde siyah önlük, beyaz yaka, ellerinde kocaman çantalarla okulun yolunu tutmuşlardı. On yıl geçti aradan ve babamın o gün arkadaşlarımın ardından bakarken bana ettiği bir çift lafın ne demek olduğunu yüreğim yana yana kav-

ramaktayım.

Bir buçuk yıl oldu babamı yitireli, üç ayda bir altmışbeş maaşını almak için girdiği sırada bıraktı kendini, bizim içindi şüphesiz, biliyorum. Annem, o günün sabahını nasıl dört gözle beklediğini anlatırken gözlerinden yaşlar boşalıyordu. İster istemez bakkal hesabından kepek ununa değin kuruş kuruş hesap yapıyordu gitmeden.

Son yıllarında davarı tek başıma güdüyordum. Sığırtmaçlığı bıraktıktan sonra asabileşti, altmışından sonra birçok şeyi yapamamak ona zor geldi. En basitinden güçsüzleşmişti... Bir deri bir kemikti, ipince bir yüz ve kalınca kaşlar, çene kemiği neredeyse dümdüzdü, konuşurken takma dişleri oynuyordu ağzında, pek bir şey de anlaşılmıyordu ifadelerinden. Karşıdaki anlamayınca da kızmaya başlıyordu, sövüyordu. "Hey gidi günler" diyerek başlıyordu anlatmaya gençlik maceralarını; o günlerin çoğunu geçirdiği sık ağaçlı koruluğa gittiğimizde bana defalarca anlatmıştı. İnsanlarla pek alıp veremediği yoktu babamın. Bir kurdu nasıl vurduğunu, tilkiyi nasıl avladığını, ayıyı nasıl kaçırdığını bir soylu edasıyla anlatmayı severdi. Ve eklerdi sonra, "İnsan yaşıdığıyla vardır." Bunun gibi pek çok sözü aklımda yer etmiştir babamın. Kırışmış yüzüne baktıkça pek çok şey görüyordum. Keçilerin beğirtileri ve koyunların meleyişleri arasında yükselen babamın gür sesine kulak kabartan yolcuları... Kimi bir mola esnasında kimi bir yol almada... O gürleştikçe acılaşan sese hayvanlar öylesine alışmışlardı ki bir kez çığırsın, yanında bitiverirlerdi. Azığı, beyaz ama kirden rengi değişmiş bir mendile sarılmış, paltosunun delik olmayan cebindeydi; yiyeceği kuru soğan ve bir parça tandır ekmeği. Annem, kırk yıl boyunca bunun değişmediğini söylerdi.

O gün, babamın yere yüzükoyun yatırılarak üzerine gazetelerin serilmesi beni tarif edilmez bir acının içine sürükledi, onu o hâlde gördüğümde hayatın acımasızlığını bir kez daha kavradım, kaldırım taşlarına sıçrayan kan, yere düştükten sonra alnından fışkırmıştı. Etrafını saran yaşlı emeklilerden biri yanıma yaklaştı, şaşakaldığımı görünce;

"Rahmetli neyin olur delikanlı? "dedi.

Yanıtlamadım, dilim damağıma yapışmıştı sanki, başımı iki yana salladım bilmiyormuş gibi.

"Allah sabır versin, yavrum."

Kolumdan tuttu beni iki eliyle omzumdan kavradı. Bir dal gibi titriyordu. Beni kendime getiren, komşumuz Mahmut Amca'nın sesiydi.

"Hadin kaldıralım ağalar "dedi birisi ve babamı eve doğru götürdüler.

Kim olduğunu şimdi hatırlayamayacağım. İrice birisi olduğu sesinden anlaşılıyordu. Babamı son yolculuğunda görmeyi öylesine diledim ki... Sarı-

lıp öpmeyi… Ama, sadece uzaktan şöyle bir göz ucuyla bakabildim, yanakları içe göçmüş, göz oyukları daha da çukurlaşmıştı. O an, gözlerini açıp da etrafını süzmesini ne çok dilemiştim Tanrıdan. Toplam on kişiydik; bunların üçü ameleydi zaten. Cenaze namazını kıldıran imam, bir yasin bile okumamıştı.

"El fatiha" denildi ve hepimiz bir ânda sessizliğe terkettik gömütlüğü.

Son bir defa dönüp bakmak bana acı verecekti, o zaman bile inanmamıştım babamın öldüğüne. Eve vardığımda, annemle komşu kadınlar evin önünde oturmuşlardı sekiye. Bir zamanlar babamın uzandığı sekiye. Yokluğunu ilk orada farketmiştim. Evin tüm duvarlarına sinmişti ölü kokusu. Kasabanın en sapa en uzak denilecek bir sokağında idi bizim ev. Camiye bile götürülmeden eve kondu. Gömütlük yanı başımızda sayılırdı, her akşam uğrar bir fatiha okurdu babam. Acı verici bir şey de; babamı istediği yere gömemeyişimizdi. Oysa orasını seneler öncesinde mimlemişti. Şimdi bile onu her anışımda içimde bir eziklik duygusu başkaldırır. Bir başımaydım; o ân onu yitirmiş olmanın vermiş olduğu esriklikle nereden düşünebilirdim ki. Babamın ölümünden sonra davar gütmeyi bıraktım. O yıl ilk kez inşaatın yolunu tuttum. Üç ay geçmemişti daha annemin ölümüyle sarsıldım, hayatta bağlanacağım hiç kimsem kalmamıştı.

Kasabaya döndüğümde ilk işim anamın gömütüne varmaktı. Hayatımda belki de ilk defa orada o kadar içli boşanmıştım, babamın yanıbaşına gömülmüştü annem. Babam buna çok sevinmiştir, görür gibi emin konuşuyorum. İkisi de iki hücreli bir evde beni seyrediyorlardır şimdi. Başında düşürdüğü fesi aranıyor annem, babamın şapkası orada, yüz kemikleri dolmuş en az on yıl gençleşmiş görüyorum; anneciğim yaşlı gözlerini bana doğrultuyor, kalkıp gelmeye yelteniyor. Bana dua eder gibi el sallıyor durmadan.

Kalkıp öpüyorum başuçlarına yerleştirilen taşları.

MESUT GÜZELCE

UNUTUŞA

I
Birazdan herşeyi kaplayacak karanlık
unutuşun soğuk kapısı
paslımenteşelerin haykırışında
birkez daha kapanacak

Açılan çukurda
dumanı tüten bağırsaklarla yanyana
soluğu boğazlanan hayvanın
kesik başında parlayan ölü gözüne
dolunayın savurduğu soğuk ışık
son kez çarpıp
sonsuzluğa yansıyacak

Sabırsızlığın yürekleri kemirdiği yeraltı hayvanları
bir kürek toprakla başlayacak şölene birazdan

II
İhtiyar zaman
ince ve sabırlı parmaklarıyla
ufalayıp toprağı
ağır ağır üzerine serpiştiriyor şehrin
Ve şehir
batık harabelerin mermerleri arasından
kök salan beton direkleriyle
toprağın yumuşak karnı üstünde kıpırdanıyor
bilmeden göğe uzanan bir mezar taşı olduğunu
bilmeden,
bir gülün bir bataklıktan daha ağır olduğunu
kıpırdanıyor

III
Hazineleri yağmalanmış bir şehrin toprağında
Tanrılara adanan şölenlerde
eti kemiğinden sıyrılmış bir hayvanın artıkları önüne atılan
kör bir dilencinin kimse farkına varmıyor

Kimse hatırlamıyor
eski bir kralın yaşadığını
gözlerine mil çektiren
Toprak testiden sızan bir damlaşarabın kırmızısı
iz bırakıyor ipek elbiselerde

IIII
Ah! Aldanışın masum kum kalesi
Kraliçelerin bir gecelik
taçsız bekâreti

Kapanmadan unutuşun demir kilidi
Ey ruhum
Yetiş
kurtar kutsal hazinelerini

EDA ASLAN

GÜNEŞİN SORGUCU

Ey aşk çiçeklenmiş
Yangın açmış ülkene giriş
Ölümse ve tut
tut ve bırakma beni
Dolunaya serpildiğim an

Dolunaya serpildiğim an
Öp ey zehir
Kanımı inciterek öp
Bahar çürütüyor her şeyi
Sonsuz kalabalığı

Sonunda yalnız kaldın suyla
S

TURNALAR

Soluk tenli sunuyorsun aşkı
Gözlerinin ucundan sunuyorsun
Bir çiçekle baştan sona çocuk
Bir çocukta baştan sona armağan

Soluk tenli
Masum bir türkü değil aşk
Önce bütün incelikler adına varoluruz
Sonra bütün rengimizi kaybederiz
Ama ah işte bir kedi bu aşk
Yalanın bağdaş kurduğu hayat
Boşuna ararız ışığa tat veren
kelimelere kırılıp dökülmeyen meleği

ALİ ÇINAR

GÜVERCİN KANADIYLA

Sevgili Hüdai,

Bu mektubu ne zamandır beklediğini biliyorum. Biliyorum çünkü; ben de beklemiştim, şartlarımın şimdi seninkiler gibi olduğu zaman. Bir türlü yazmadı diyormuşsun, dergi gönderiyor sağ olsun iyi de diyesiymişsin, ben asıl mektup bekliyorum ondan. Haklısın, çok uzaklardan birbirimizin sesini duymamız bile mektubun yerini tutmuyor değil mi? Mektupta başka bir şeyler var. Belki, bin yılların geleneğinin o inkâr edilemez ağırlığı, belki nâme-i hümâyun taşıyan ulakların atlarının üzerlerine sinen ter kokusu, belki narin posta güvercinlerinin zarafetinden bir şeyler taşıyor olması... Bilemiyorum belki de sese bakarak kalıcı olduğundan, istendiğinde dönüp dönüp okunabildiğinden. Ben öyle yapardım biliyor musun, üzerime bir hüzün çökerdi o uzak illerdeyken, mektuplara sarılırdım hemen. Yeniden okurdum, birisinde kaçırdığım, okumayıp geçtiğim, anlayamadığım bir şeyler olması ümidiyle, ya da yeni anlamlar yükleyebileceğim cümleler bulurdum. Benim dünyamdı o, kapısını örttüğüm ve dostlarımı yanı başıma taşıdığım dünyam. Mektupları yazan dostlarım yazdıklarının benim için bu kadar anlamlı olabileceğinin farkında mıydılar bunu hiçbir zaman öğrenmek istemedim. Hayal kırıklığı yaşamamak için. Ama haklısın Hüdai, mektup yazmalıyız birbirimize, sıcak tutmalıyız dostluğumuzu, telefonun soğuk tellerinin insafına bırakmamalıyız.

Eh nasip şimdiymiş, oturdum şu senin 'öğrenmiş desinler' dediğin bilgisayarın başına. Bu 'soğuk' makinenin, el yazısının o kendine has tadını sana taşıyacağından şüpheliyim ya, yine de onunla yazıyorum. Sanmayasın ki bunu anmamda 'öğrenmiş' desinler endişesi vardır. Hani işte öylesine söyleyiverdim. Abdurrahim'in yeni aldığı bilgisayarı ile başının dertte olduğunu da eklemeden edemeyeceğim. Sanki makine onunla sürtüşüyor gibi, ya da zavallı âlet kendisinden hoşlanılmadığını, bir çalışmanın hatırına kerhen alındığını fark etmiş gibi.

Dergide senden gelen mektubu okudum arkadaşlara. O kadar

uzaklardan seslerine ses veren birinin varlığı çok hoşlarına gitti. Hüseyin Su'ya da "Gülşefdeli Yemeni" öyküsünün devamını beklediğinizi ilettim. Ne yapar, ne eder bilemiyorum. Son sayıda yayınlanan "Gömleği Yırtık Kırmızı Gül" öyküsü de aynı tatta bir öykü. "Gülşefdeli Yemeni"deki 'halakız' ile diğer öyküdeki 'babaanne', bir zamanlar hepimizin evlerinde baş köşeye oturtulan, hatırı gözetilen büyüklerimizdi. Artık o büyük evler ve aileler yok, Hüdai. 'Çekirdek aile' çekirdeğe döndürdü bizi. Şimdiki çocuklar dizlerinin dibinde masal dinleyeceği ak sakallı dedelerden, kar beyazı yemenileriyle nur yumağı gibi oturan babaannelerden mahrum büyüyorlar. Ne hazin ve ne doldurulamaz boşluk. Ancak şuna da dikkatini çekmek isterim öykülerle ilgili; Hüseyin Su'nun öyküleri hep bir medeniyetin omurgasını yeniden inşâya çalışıyor. Bir defa daha ve bu gözle okumalısın.

Çocuklar etrafımda dönüp duruyorlar. Nimet bir taraftan, Abdullah Selman bir taraftan, hah şimdi en ufakları da geldi, Ahmet Salih annesinin kucağından, ne olduğunu bilmese de, oynamaktan çok hoşlandığı bilgisayar klâvyesine uzanmaya çalışıyor. Teypte yeni çıkmış bir kaset çalıyor. Bir türkü var içinde, defalarca dinlediğim: "Hüseyin attan düştü sahra-yı Kerbelâ'ya/Cibril kurban, haber ver Sultân-ı Enbiyâ'ya." Hangi Hüseyin attan düştü? Kerbelâ neresi? Hüzün ve sorular...

Ayrılık zamanıdır, sevgili Hüdai. Bir günü daha tamamladık, nereye gittiği açıklanamayan deprem yardımlarıyla, dinlemeye tahammül edemediğim haber bültenleriyle, Hacı Bayram Velî'si olmasa, hatıraları olmasa tahammül edilemez, kravatlı, soğuk, beton yüzlü Ankara'da. Belki birazdan bir dosta telefon ederim. Sesini duyarım, rahatlarım. Birbirimizden başka sığınacağımız kalmadı çünkü. Kal sağlıcakla. Allah'a emanet ol.

K U M S A A T İ

KEMÂL KARABULUT

KİME NE SÖYLEYESİN

Bir depremin ardından replikler…

Evrenin özü olan insanın dünyaya gelişi ve dünyadan göçü hakkında Gazali, ölümsüz hayatı kazanmak için ölüme hazırlıklı olmak gerektiğini en diri biçimde anlatanlardan biridir. Akan hayat içinde öte dünyaya giden kaçınılmaz yolda bir durak olan ölümün bilincine varmadan, hayatın anlamını ve ölümün, hayatın geçici olduğunu vurgulayan yanı olduğunu kavramak kolay değil. İnsan bir yakınını yitirmedikçe, meyvenin çekirdeğini içinde taşıdığı gibi, ölümün hayatın öteki yüzü olduğu bilincine varamıyor.

17 Ağustos'ta, Marmara *kendine has* bir biçimde sallandı. Akan hayat içinde, gecenin kızıllaşan bir anında apansız meydana gelen zelzele, yüreklerimizi burktu. Mahzunlaştık. Bir sevinç izdüşümü olan ve mutlak kaçınılmaz bir şekilde tadılması mukadder olan acının, acıların girdabına giriverdik aniden.

MARMARA

şu üç günlük yalan dünyada yârim
sevgiden ama sevgiden yanayım

kesret âlemindeyim, uzlet rıhtımındayım
"sana olan hüznümü özlüyorum"
beni görmeyen sevgili âmâ
beni görmeyen sevgili munis değil artık
bu şiiri yazarken çok terliyorum

ne çok ağladım öyle birbaşına, sen de
kaderime terketip gittiğinde
semâya aktı nil, yer yerinden oynadı
marmara yerinden oynadı
gitti işte, vuslata erdi can kardeşim nurayım
ayım oy!
yavrum: alper
kuzum: elif
anneniz şimdi nerede, hangi küheylânın sırtında

söyle ablam be, kime ne söyleyesin
hiç düşmanımız yok ki, kime ilenesin

Yüreklerimiz bu acıyla yerinden söküldü. Dilimiz tutuldu: konuşamaz olduk.

Ben, bu depremde dört yakınımı öte dünyaya, Rahmet'in aydınlığına yolculadım. (Onlar için *öldü* demekten utanırım.) Karamürsel'de, uzun yıllardır orada yaşayan, bu güzel ve şirin beldeyi bir bakıma mesken-yurt edinen ablamların evi, gecenin o *kör* vaktinde yerle bir oldu. Bir iyilik timsâli olan eniştemi, henüz hayatlarının baharını yaşayan sevgili yeğenlerim; on dokuz yaşındaki Fatih ile yirmi iki yaşındaki Ay-

nur'umu yutuverdi enkaz. Ablam ise, on iki saat sonra enkazdan yaralı olarak çıkarılabildi: O şimdi yapayalnız ve gözü yaşlı. Herşeyini kırk beş saniyede kaybetti. Bu arada İnegöl'den ablamlara iki küçük çocuğuyla birlikte daha o gün ziyarete, özlem gidermeye gelen yirmi sekiz yaşındaki kardeşim Nuray da göçük altında kalarak Hakk'ın rahmetine kavuştu. Onu, *ölüm* çağırmıştı sanki. Geride, yaslı bir eş ve koca enkazdan akıllara durgunluk veren bir ilâhî sebeple sağ kurtulan çocukları Elif ile Alper kaldı. Elif henüz üç yaşında. Alper ise altı... Şimdi boyunları bükük öylece annelerini arar dururlar hep ağlayarak.

Depremin ikinci günü Karamürsel'deydim. O gün yaşanan o korkunç atmosferi, sıcağı sıcağına soludum: çöken binaların, arşa yükselen çığlıkların, feryatların, yankılanan siren seslerinin arasından geçerken... Ortalık kaynıyor ve toprak kanıyordu. O anları anlatmak, yazmak kolay değil. Ancak, *yaşamak* gerek.

Allah (c.c.) böyle günleri bir daha yaşatmasın.

Aslında, Marmara depremiyle ilgili böyle bir yazıyı, daha ayrıntılı bir biçimde yani gördüklerimi, bir anlamda tanık olduğum bu depremin bende asla silinmeyecek derecede iz bırakan yanlarının flûlaşmış görüntülerini *Hece*'nin önceki sayısında yazmak niyetindeydim. Sonra düşündüm: böyle bir yazının kime kârı olacaktı? Bence, hiçbir kârı olmayacaktı. Çünkü, o kadar çok şeyler yansıtıldı ki tv'lerden, gazetelerden falan... Ama bu gördüklerim ya da okuduklarım (deprem sonrasında) inanınız, benim o günler yaşadıklarımın, duyumsadıklarımın yanında çok hafif birer *aksesuar* olarak yerini aldı hep. Yansıtılanlar bir *röprodüksiyon*dan öteye geçmedi benim için.

Dedim ya: yaşamak gerekti o günleri...

Önceki sayıya yazamadım. Yazamazdım elbet. Elim kalem tutmaz olmuştu çünkü. Kendimi toparlayamamıştım daha. (ve hâlâ). Kimbilir, belki de benim yazıp-aktaracaklarım salt bireysel bir acıyı dile getirmiş olacaktı. Hem doğrusu, korktum ve irkildim biraz da. Çünkü, her şeyin sahibi olan Rabbimden utandım. Öyle ya, *Ondan gelmiş ve yine O'na dönecektik* önünde sonunda. *Her can ölümü tadacak* elbette. O'nun hikmetinden sual olunur mu? Bundan olacak, acıyı görkemli kılmanın gereksizliğine ya da anlamsızlığına veya *biri*lerine ilenip sorgulamanın artık pek çözüm getiremeyeceğine inanıyorum.

Problem olan bizleriz. Salyalı ağızlarda sakız edilen *yaraların sarılamayışı* bundandır. Hâlâ insanın *insanca* yaşayamadığı bir yer kabuğunda, insanın değeri ne ola ki? Bu denli *ucuz* yaşıyoruz işte. Tüm *sorumlulara* sitemimiz hiç bitmeyecek. Bu da anlayana *ikrâm* olur.

Fazla söz manidar olmaktan çıkar, biliyorum. Bu yüzden, böyle belâgattan uzak yalın bir dille bir şeyler karalamaya çabalıyorum. Bilmem, belki de acılarım azalsın diye, paylaşılsın istiyorum. Bu yazılanları da bir *replik* sayar mısınız? Lütfen...

Çok canlar yitirdik. Yüreğimiz sızladı. Sızlıyor. Bağrımız kor gibi. Ne diyordu Cahit Sıtkı: "*Neylersin ölüm herkesin başında/Uyudun, uyanamadın olacak/Kimbilir nerde, nasıl, kaç yaşında?/Bir namazlık saltanatın olacak/Taht misâli o musalla taşında.*"

Söyle ablam be, kime ne söyleyesin,

Hiç düşmanımız yok ki, kime ilenesin.

OSMAN ÖZBAHÇE

MEHMET ERDOĞAN'IN ŞİDDETİ GİDEREK ARTIYOR

Mehmet Erdoğan'ın şiddeti ikinci kitabı İkindi Vezninde Gelişler'le (Dergâh Yay., İstanbul 1999) artarak devam ediyor. İlk kitabında parçalı bulutlu bir görünüme sahipken ikinci kitabında şiddet aslolduğu yerden; varoluş dolayımlı bir sevgili kavramından doğuyor, doğuş merkezini netleştiriyor, ilk kitaptaki çeldiricileri bertaraf ediyor.

Bence Erdoğan'ın şiirinde çok baskın ve etkin bir şiddet ögesi var. Varoluş dolayımlı sevgili kavramı dedim ama varoluş kelimesini daha çok bir sınır ve böylelikle bir tanımlanabilecek alan elde etmek için telaffuz ettim. Çünkü Erdoğan'da varoluşunu gerçekleştirme meselesi gerçekte varoluşunun sağlamasını (sınanıp doğrulanması) yapmak uğraşı anlamında var. Gerçek mesele sevgili ve onun yaydığı şiddet ve şiddetin şair özneden yansımaları. Fakat yansıma kelimesini kullanacağız ama şair öznenin ayna yahut prizma olarak konumlanmadığını (bu ilişkide) da aklımızda tutacağız. Çünkü ilişki şiddetin dönüştürülmesi/ögelerine ayrıştırılması (prizma) veya bire bir yansıtma (ayna) biçiminde değil, ilişki şöyle bir bire birliğe benziyor: Erdoğan'ın şiirlerindeki şair özne bir merkezin atomları mesabesindeki parçacıklardan oluşuyor (veya şöyle tamamlamak daha doğru olur cümleyi: parçacıklardan oluşan bir bütün). Şiirel özne merkezin yaydığı şiddet oranında ya sonsuz küçük parçalara ayrılıyor ya da sayılabilir daha büyüklerine. Ve her atomdaki çekirdek şiirel (umarım bu kelime şiirsel olarak algılanmaz) öznenin bütününü/tamamını temsil eder, yani bölünme bir tür odalara ayrılma, şiirel benin bir yönünün/bir özelliğinin bir atomla simgelenmesi anlamına gelmez; ama atomlar çoğaltılmış (fotokopi) bir ben anlamına da gelmez; bir anlamına gelmez daha: Ya da bir atomun merkezin etrafında sonsuz bir hızla dönmesiyle oluşacak atom(lar)la çevrelenmiş merkez görüntüsü anlamına da gelmez. Peki ne: Dağılma, sadece dağılma, bölünme ve şiddeti olabildiğince güçlü bir biçimde duyumsama! Hem bir ve bölünmemiş bir bütün olarak şiirel özne yahut ondaki çekirdek, hem de dağılıp ama kendi kalarak sonsuz bölünen atomlar/parçalardaki çekirdek merkezle birleşmek, onunla tek/bir bütün olmak, bir tür bir vahdet-i vücudu gerçekleştirmek isteyen bir çekirdektir. Erdoğan'ın şiirindeki (ama özellikle bu kitabındaki) acının, hasretin, neşenin, murakabe ve hesaplaşmaların ve en önemlisi şiddetli gerilimin kaynağı ve kaynadığı yeri burasıdır; bu vuslat acısı, bu vuslat hasreti, bu vahdet-i vücud... Gerilim, trajedi, gülünçleşme, gurura kapılmak, birden kendini sonsuz bir sükuna kapılmış bulma... hepsi ve hepsinin dozları bu isteğin gerçekleşim aşamalarıyla ilgilidir.

Atomları, bir merkez kürenin etrafında dönüp duran sayısız tanecik, sayısız uğultu taneciği, sayısız aşk taneciği biçiminde algılamak bize bir güneş sistemi modeli sunar. Atomun güneş sistemi modeli Erdoğan'ın şiirinin geneline dair zihnimizde somut bir görüntü oluştursa da, özellikle sevgili/merkezle şair öznenin ilişkisi bağlamında bu adımla yetinmeyip bir adım daha atmak; atomun gezegen modelinden de bahis açmak gerekir. Atomun gezegen modelinde elekt-

ronlar enerji emerek, çekirdeklerine yakın düşük enerjili bir yörüngeden daha yüksek enerjili yörüngelere atlayabilirlermiş. Geri dönüşleri mor çizgili oklar... diye devam ediyor ansiklopedi. Etsin. Biz burda bu çekirdeği merkez/şair öznenin etrafında kah ölesiye, kah dirilesiye döndüğü öbür özne/merkez mesele/merkez küre olarak algılamalıyız ve şair öznenin elektronlar gibi merkeze yakınlaşıp uzaklaştığını düşüneceğiz (birleşme seçeneği yok ne yazık ki) şu somut dizeden dolayı: "Yakınlaştıran ve uzaklaştıran biricik sevgili". (Elbette bu yakınlaşıp uzaklaşmalara zahiren ve bâtınen öbür dizelerde de rastlanıyor.)

Fakat bu kitap için merkez oluşturan sevgili kavramını şair öznenin güç, varlık sebebi, hayat aldığı kaynak anlamında da okuyabilir ve bir elektrik, olumlu enerji yayan–(aklım takıldı; ne ilerliyor, ne dönüyor, yani cümle tamamlanamıyor. Enerji yayanın yanına yaklaşılmaz gibi yerleştirilecek basit bir kelimeyi bile dışa atmayan aklım her farklı işlemde aynı cümleyi uzatıyor ağzıma. Bu cümleyi yazmazsam kilit açılmayacak. Cümle: Cezbeden cezbettiğini cezm eder!

Fakat bu kitap için merkez oluşturan sevgili kavramının canlandıran bir ab-ı hayat (Karşıtını unutma!) oluş gerçeği da dahil, sadece sevgili olarak okunması sınırlayıcıdır; merkezin aşk anlamına geldiğini ileri sürmek ve açıyı şiire yakışır bir genişliğe taşımak gerekir ve aşk meselesini de ve sevgili meselesini de üçlü ve iç içe geçmiş daireler (aslında daire şart değil) ve bazen dairelerden birinin öbürlerine nazaran kabarması, bazen üçünden bir sentez, değil, fakat orda kalbi atmak, dairelerin sınır çizgilerinin silinip görünmezleşmesi olarak algılamak gerekir: Allah aşkı, Muhammed (s.a.v) aşkı, aşık olunan kız aşkı. Kitapta bazen Allah aşkı, bazen Peygamberimizin aşkı, bazen "sin"in aşkı öne çıkar. Bu aşkların aşka dönüşmesi, ayrı ayrı merkezlenip okuma yapılması uzun ve doğrusu uzaması gereken bir konu. Lakin, çerçeve bu kardeşim kısmıyla yetinip bu konuyu burda durduralım.

Bence bir şiir kitabı için en az üç kitap yazmak gerekir. Çünkü doğrusu bu. Bence her iyi şairin temel izleklerini ciddi incelemelere tâbi tutan seri yazılar yazmak gerekir. Çünkü doğrusu bu. Lakin ne edebiyat dergilerimizin sınırları, ne de Türkiye'mizin sınırları böyle işler için elverişli. İşbu ikiz nedenden dolayı İVG'in elektronlarını hızlı hareket ettireceğim:

1. İlk kitabında Erdoğan toplumsal olanla daha bir ilgiliydi. Bu kitap bir içe dönüş, iç âleme dalış (murakabe) kitabı.

2. Büyük, büyüklüğü insanı üzecek denli büyük bir sükunet hasreti...

3. Büyük, büyüklüğü insanı üzecek denli büyük bir vuslat hasreti...

4. "Avrupalı atlar"a mukabil Doğulu atlar...

5. Birtakım kelime oyunlarından yoksun ve dahi numarasız bir kitap.

6. Erdoğan'ın şiirlerinde düzenli bir yapı vardır. Dize esas ve elden geldiğince içi dolu. (Dize dize dizeleri sırayla) şiir ne yapacaksa onu yapar. Örneğin Erdoğan bir duvarı yıkacaksa tekmelemez, tuğlaları tek tek söker kırılmamalarına özen göstererek ve dahi tozlarını da üfleyerek yere yine tek tek bırakır. Bu anlamda sabırlı ve soğukkanlıdır. Bir dizenin nedeni bir önceki dize, işte bir sonraki dize: Şiir şiirdeki bütün nedenleri cevaplar.

7. Erdoğan'ın şiirinde damdan düşen dize yoktur. Mucizevi karşılaşmalara

rastlanmaz. Doğaçlama yapılmaz.

8. Erdoğan'ın şiirlerindeki final bölümlerinin ilk dizeleri (elbette hepsi değil, ama bir özellik olacak denli belirgindir bu tutum bazı şiirlerinde) "hiçbir nişane kalmadı", "vakit tamam"... gibi, şiirdeki süreci noktalayan (ki süreç çoğunlukla muhasebedir) ve artık ne yapılması gerekiyorsa yapılması gerekenin ilanına/kararına başlangıç ünlemi, sözün hesap tamam, artık... refleksidir.

9. Erdoğan'ın şiirleri izah edilebilir şiirlerdir. İzah kelimesiyle basiti kastetmiyorum ama tam da onu kastediyorum. O örneğin şöyle bir o: "Bir ben vardır bende benden içeri". Bu dize çok basit ama bu dizeden alan aldığı kadarlıktır. Dilin içsel arınmaya koşut yalınlaşmasıdır söz konusu olan. Benin sadeleşmesinin dilde tezahürüdür söz konusu olan.

10. Erdoğan'ın giderek Osmanlıca kelimelere meyli artıyor. Bu onda ayırt edici bir özellik olarak beliriyor. Lakin bu belirim bence "geleneğe bağlanmak" gibi yüzeysel ve hiçbir zaman hiçbir öze dokunmamış dokunmayacak da bir yönelimi değil, şairin yaşadığı atmosferi gösterir. Kelimeler "geleneğin" değil, atmosferinin veya içinde devindiği dünyanın. O atmosfer veya dünyayı tanımlamamızı sağlayacak işaretler. Ve Erdoğan klasik şiirimize eklenecek bir şiiri değil, modern bir şiiri yazıyor. Şiirdeki özne geleneksel dünyanın değil, şimdinin. Ve geleneğe eklenilecekse böyle (ki her eklenme eklendiğinden uzaklaşmadır) eklenilir; bağ kurulacaksa (ki her bağlanma bir bağa sahip olunamayacağının göstergesidir) böyle kurulur. Tarihin (geleneğin) derinlerinden akıp gelen bir yaşama biçimine sahip çıkmak bile bence geleneği orda, bizden uzak konumlamadır. Aslolan birşeyleri sürekli geride bırakarak ilerleyen ilerici bir akıl, zincirleme trafik kazaları değil, bir bütün olarak bir bütünü yaşamaktır. Şimdi ve kopmaz bir bütün olarak kendini algılamaktır. Bütünün farkında olmak ve onu sağlamak çabasıdır. Bunu şimdi, şimdiyi gözeterek ama gözetmeyi şimdiden geçip gitmek için olarak düşünmeyerek. Aslolan bir bütünü bir bütün olarak yaşamayanın ve algılamayanın ondan ve orda olamayacağıdır, sonsuza kadar onun kavramlarıyla konuşsa bile.

MUSTAFA ORCAN

GALATA'NIN SEMAZENLERİ

Merak, ilgi, gizem, yolculuk ve keşif…

Bir pazar günü İstanbul'da yaşamanın hem zevk hem de sorumluluğuyla üç arkadaş Galata Mevlevihanesi'ndeki sema gösterisine gittik. Giderken zihinlerinde hep -dedikleri kadar- 'acaba bu program ne kadar çağdaş (!) olacak' sorusu vardı. Ayrıca programın gerçekleştirilmesinin sebebi neydi? Bu bir ayin mi, yoksa, ibadet mi ya da gösteri miydi? Böyle bir otamda, gerçekten ötelerden ve derinden gelen, kendi tabiatına uygun bir tablonun karşımıza çıkmayacağını bilsek de, yine de bu yönde bazı beklentilerimizin varlığını inkâr edemezdik.

İki yıl önce, CRR salonunda 1997 Uluslararası İstanbul Mistik Müzik Festivali'ne de gitmiştim. Tuğrul İnançer şeyhliğinde (yönetiminde) gerçekleştirilen se-

ma gösterisini de izleşimtim. Orada yaşanan atmosfer, kendi mekânında icra edilmemiş olsa dahî buradakinden çok farklıydı. Beıki bunun bir nedeni, o zaman hayatımda ıik defa bir sema programına katılmış olmamdı. Ama bunun dışındaki nedenlere gelince, en başta bu mevlevî grubunun sema geleneğini sürdürmesi bakımından özgün yapısını korumaya çalışmış olmasıdır. Onlar için sema, ne bir ayin ne de bir folk gösterisidir. Sema, Allah'ı her şeyin merkezine alarak onun etrafında dönmek ve zikir etmekti. Sema anında şeyhin sukût ve durgunluk hâli, "Sen dağlara bakar da onları durgun görürsün. Oysaki onlar, bulutların dolaştığı gibi dolaşmaktadır. Her şeyi güzel ve mükemmel yapan Allah'ın SUN'udur (sanatıdır) bu." ayetini hatırlatacak bir kıvamdadır. (Neml Sûresi, 88. Ayet.) Bu sükût ve durgunluk (sahv; ağırbaşlılık) hâli, semanın beıki de en etkileyici özelliklerinden biridir. Galata Mevlevî semaında da en rivayet edilen safhalardan birisi de bu andır.

Galata Mevlevihanesi'nde sema, yaklaşık beş yüzyıldan beri devam etmektedir. Yakın zamana kadar kendi geleneğine bağlı kalmaya devam etmişse de daha sonra bazı kırılmalara uğrayarak icraatına devam etmiştir. Bu kırılmalar hem anlayış ve mânâda, hem de şekil ve musıki aletlerinde göze çarpmaktadır.

En başta, Mevlâna'nın "ne olursan ol yine gel" diyerek sınıfsız ve ayrımsız bir davetinin üstüne, "Çağdaş Mevlâna Sevenleri/Âşıkları" patentini koyarak bir sınıf ve ayrıma gidecek kadar garip ve çelişkili bir anlayışın yer alması… Günlük hayatı ve güncel olayları aşmaya çalışan Mevlâna'nın aksine, tam da bu merkezden günlük hayatın zerrelerine tutunmak!…

Merak edilen bir soru: Cüneyd-i Bağdadi'nin dediği gibi, sema yapmak için, uygun bir yer, uygun bir zaman ve en önemlisi uygun bir arkadaş (mürid) grubu sağlanmış mıydı?

Mevlevi geleneğinde ilk defa bayan semazenlerin kabul edildiği dergâh, Galata mevlevihanesi'dir. Altı semazen bayan, ikişerli olarak üç ayrı renkte elbise giymişler. Folklor oyun ekiplerindeki sırayı anımsatacak şekilde, bir erkek bir bayan arka arkaya dizilip yer aldılar. Bu şekliyle sema, şeklî olarak da özgün ve otantik yapısından kırılmalara uğrayarak, seküler bir sema merasimine dönüşmüş oluyor. Başka bir çağdaş yenilik de; ney, tambur gibi özgün ve sade sema mûsıki aletlerinin yanında klarnetin de kullanılmasıydı.

Evet bu hâliyle sema, ne turistlerin kendi diliyle söyledikleri bir ayin, ne de yüzyıllardan beri gelen gelenekteki gibi bir zikir hâlidir. Bu bir çağdaş (!) sema ve folklor gösterisiydi. Mevlevihane'den çok turizme hizmet eden bir kuruma, bir semazen grubundan çok bir mûsıki topluluğuna benziyordu. Burası bir ruh hâli, bir terbiye ve bir arınma yeri olmaktan çok, bir meslek icra etme yeri gibiydi. Onun için de semanın ruhdan çok göze ve kulağa hitap eden manzarası/ön plâna çıkarılmıştı. Siyah, beyaz, yeşil, kırmızı, turuncu, bordo, açık mavi ve pembe renkli elbiseleriyle semazenler, devamlı dönen bir çiçek bahçesini andırıyorlardı. Aslında, sema anında semazenlere tepeden bakıldığında, bir gül bahçesi demek daha doğru olur. Mûsıki daha kıvrak ritimleri olan enstrümanlarla takviye edilerek, da-

ha sesli ama sadeliği bozan bir tat katmıştı semaya. Görüntü çok renkli, alımlı ve güzel. Mûsıkinin sesi ve ritmi de güzel. Fakat hâl ve ruh ise, bir o kadar sönük ve solgun.

Sema nedir? Bir eylem mi, yoksa bir hâl midir? Bir ritim mi, yoksa bir vecd midir? Bir felsefe mi, yoksa bir idrak midir? Bir dünya mı, yoksa bir kainat mı? Bir sevgi mi, yoksa bir aşk mıdır? Şüphe mi, yoksa bir teslimiyet mi? Naz mı, yoksa içtenlik midir? Bir bitiş mi, yoksa zuhur mudur?

Nedir bu sema? Eylem, ritim, felsefe, dünya, sevgi, naz ve bitiş; bunlar Mevlâna için evet bir şeydir; ama her şey değil. Her zaman bunların tanımlayamadığı bir taraf, bir boşluk kalmıştır. Onun için bir şey olacaksa, son sınırına kadar o her şey olmalıdır. Harf, bütün harfleri kullanıp bir cümle olmalı; kelime tüm kelimeleri tüketip bir cümle olmalı; cümle diğer tüm cümleleri kullanıp bir paragraf; paragraf sayfa, tüm sayfalar bir kitap; tüm kitaplar kütüphane; tüm kütüphanelerden bir fikir; tüm fikirler bir idrak; tüm idrakler tek bir zikir (HU) olmalıdır.

Her sayfa, her bir hücre ve her bir nüve, sonuna kadar kendini tüketmeli, evet tüketmeli ve tavlanmalı. İşte tam bu ân, insanın ve kainatın vecd hâli, RABBiyle bir olma hâlidir. Zerrenin Kürreye kavuştuğu, cennetten kovulanın geri döndüğü andır. Bu bir yolculuktur, bir turdur, bir hafiflemedir, bir arınmadır, gezegenler gibi âhenk içinde bir savruluştur. Bir oluştur, bir yok oluştur. Bir muhabbettir ve bir AŞKtır.

Merak, ilgi, gizem, yolculuk, keşif ve SÜKÛT…

İSTANBUL'DA POSTMODERN BİR KÖY KURMAK

Böyle metropol bir kente, deprem korkusunun yaşanmakta olduğu bir dönemde, kim cesaret edip de kuracak bu köyü, diyebilirsiniz. Hem Taksim gibi, kentin ortasında köy kuracak kadar yeri nereden bulacaksın ve böyle bir uçuk fikri kim düşünebilir, diye içinizden geçirebilirsiniz. Fakat bu köy şimdi kuruldu ve meraklılarını bekliyor. Bu uçuk fikrin mimarı olsa olsa yine uçuk ve gerçek hayattan uzak Salvador Dali gibi biri olmalı.

Ünlü İspanyom ressam Dali'nin toplam 200 parçadan oluşan eserleri; orijinal bakır gravürleri, mücevherleri ve kadüseleri Taksim ATM'de 18 Eylül-1 Kasım 1999'a kadar sergiye açılmıştır. Sergi, Darülaceze Vakfı tarafından gelirleri depremzedelere verilmek üzere düzenlenmiştir.

1904'ten doğan Dali, 1921 yılında Madrid'te Güzel Sanatlar Akademisi'ne girdi. Henüz 18 yaşındayken hocalarından bile daha iyi çizmeye başlamıştı. Daha sonraları sanatını daha da geliştirerek New York gibi, zengin ve şaşalı yerlerde pahalı çizimler yaptı. Diğer bir çok meslektaşlarının aksine Dali, medyatik bir kişilik olarak ön plâna çıktı. Dali'nin başka bir özelliği, Luis Bunuel ve Alfred Hitckock gibi ünlü film yönetmenleriyle film çalışmalarına doğrudan katılmasıdır. Onun ünü o kadar yayıldı ki, Dali, ülkesinde Kral I. Juan Carlos tarafından 1660 yılından beri verilmeyen, Pubal Markizi ilân edilerek onurlandırıldı ve soyluluk ünvanı verildi. Çalkantılı ve sı-

radışı bir yaşamdan sonra 1989'da kendi adına açmış olduğu tiyatro müzesinde öldü.

Dali, çağımızda bizimle birlikte yaşamış olan bir ressam, ama onun resimlerinde günümüzden yani yaşadığımız çağdan ancak birkaç eser zor buluruz. Çünkü o hep ya geçmişin, ya da geleceğin resimlerini çizdi. O an'ı değil, maziyi ve âtiyi; kendi sanal âleminde yaşadı ve çizdi. Bunun için gerçeküstücülerin önemli temsilcileri arasında sayılır. Aslında böyle bir çizim anlayışının vuku bulacağı, özellikle 1960'larda çizdiği şahsa/biyografiye yönelik çalışmalardan anlaşılabilir. En fazla resimlediği sanatçı, W. Shakespeare'dir. Ayrıca maceraperest kahramanlarımız Don Kişot, içgüdünün çözümleyici babası S. Freud ve yine kendisi gibi ressam olan Van Gogh, Dali'nin (özellikle arap) sirkler(in)den hoşlandığı görülmektedir. Gruplara ayrılan resimlerin stand isimleri de ilgi çekicidir. En ilginç standlardan biri "Posmodern Köy" isimli bölümdü. Derinlemesine bir çölün ortasında bir insan figürü ve bir piyano.

Başka ilginç bir stand, çiçekli ve meyveli resimler bölümüydü. Şeftali, kayısı, kara-erik, kivi, limon, nar ve birkaç çiçek resmi; her bir meyve ve çiçek ağacının bir yerine insanın bir uzvunu yerleştirmesi ve o ağacı ve çiçeği bu şekilde sembolize etmesi dikket çekiciydi. Özellikle narı sadece kral tacına benzetmesi, meyvelerin kralı gibi izleyenlerde bir kanı uyandırıyor.

Aslında ülkemizde okuyan ve yazan bir çok kişi, Dali'nin bir resmi'ni, 80'li yıllardan beri tanımaktadır. İnsan Yayınları arasından çıkan Karl Popper'in ünlü eseri, "Tarihselciliğin Sefaleti" adlı kitabın ön kapağında yer alan, ağaç dallarına ve sağa sola serpilip asılı duran saatlı resim, Salvador Dali'nin çizdiği resimdir.

Dali'yi sürrealist bir resim anlayışının asıl esin kaynağı, Shakespeare'in müthiş kurgusu, Don Kişot'un maceraperestliği ve Freud'un insan psikolojisini içgüdüsel bir mantığa oturtmasıdır. Aslında Dali'yi en iyi tanımlayacak söz; içgüdü ve edimlerinin, çarpıcı ve doğrudan resmini çizen adam olmasıdır. İnsan içgüdüsünün bilimini Freud ne kadar açıklıkla ortaya koymuşsa; içgüdünün resmini de Dali, o kadar çıplak çizmiştir. Kısaca o, ahlâkî sınırları zorlayarak, resimlerin ve ressamların en Freudcu olanını temsil etmektedir.

İstanbul'da Dali'ye ilgi büyük; 18-27 Eylül arası sadece AKM'da satılan bilet sayısı şimdiden on dört binin üzerine çıktı bile.

K İ T A P L I K

BİNDÖRTYÜZONDOKUZ

NECAT ÇAVUŞ

Kaknüs Yayınları

"BAKTIM BÜTÜN
BİR KAR EVRENİ"

Bindörtyüzondokuz, Necat Çavuş'un daha önce kitaplaşmış şiirleriyle yeni şiirlerinin bir toplamı. Şairin özgeçmişine bakıyorum; ilk kitabı *Keşifler* 1983'de, ikinci kitabı *Ölümden Önceki Sözler* 1986'da ve üçüncü kitabı *Yolcunun Gözleri Parlıyor* 1989'da yayımlanmış. Necat Çavuş daha önce üç yılda bir kitap çıkarmışken, bu son kitabı on yıllık bir aradan sonra gelmiş. On yıl, bir şair için önemli bir susuş dönemi. Demek ki, Necat Çavuş için şiirden bir kopuş söz konusu.

Kendimce bir şiir değerlendirme yöntemim var benim; okuduğum şiirlerin üzerine çek (√) ve yıldız (*) işaretleri koyarım. Tek çek işaretiyle başlayan, üç çek işaretinden sonra tek yıldız işaretinin geldiği ve üç yıldız işaretine kadar giden altılı bir derecelendirmedir bu. Üç yıldızlı şiirler kendimce en mükemmel bulduğum şiirlerdir. *Bindörtyüzondokuz*'u okurken de, şiirleri aynı şekilde değerlendirdiğim için, geriye dönüp baktığımda şu sonuçlara vardım: Necat Çavuş, *Ölümden Önceki Sözler* adlı ikinci kitabıyla şiir hakkında umut uyandırmış bir şair. Ardından üçüncü kitap *Yolcunun Gözleri Parlıyor*, bu umudu pekiştirmiş. İlk kitabını iyi bir çıkış olarak değerlendirmek mümkün olmasa da, ikinci ve üçüncü kitaplarıyla şair, seviyesini yükseltmeyi başarmış.

Keşifler, çoğunlukla özlem şiirlerinden oluşuyor; ya geçmişte kalan günler, ya çocukluk, ya da ulaşılamayan bir sevgilidir özlenen. İçinde yaşanılan zaman ışığın karanlık sayıldığı bir çağdır; bir çöl ancak rüyalarda bir baharı büyütür; İstanbul uzak, İstanbul göğe çekilmiştir; insanlar şimdi öyle bir durumdadır ki, gözleri eski gözleri değildir ama yine de yalan söylemez, kalplerdeki niyetleri yansıtır. İkinci ve üçüncü kitaplarda şiirin teması çeşitlenir; özlemin yanısıra umut, tarih ve önemli şahsiyetler de girer şiire. Şair, "Tanrım! kurban kestim, birbuçuk kişi kaldı, Çadırım ocak olsun, Dostluğum devlet olsun/Ömür sen ben savaşıdır/Hani kılıcım nerde" (s.68) derken, Hacı Bayram-ı Velî konuşuyor gibidir. *Anıt Öpüşler* ve *Buket* adlı şiirlerde zihinsel yoğunlaşma, şiirsel ifade için çok iyi gerçekleştirilmiştir. Yani, zihinsel

yoğunlaşma imgelerini doğurmuştur: "Gülümse yeryüzü kuştüyü hafifliğinde (...) Gülümse mevsimlerimi bahar kanıyla tazele (...) Gülümse çoğalır ağzının hazineleri" (s.96).

Ancak, ulaşılan bu seviyenin, ilk kez kitaplaşan şiirlerde korunamadığını görüyoruz. Şairin, *Deniz Düşünceleri* dizi şiirinin XXIII.üncüsünde, "Yeni bir şiire erdim/Islandı bütün evren/Uzandı leylâ gibi/Son güneşi beklerken" diyerek belirttiği yeni şiir, maalesef eski şiirinin gerisinde. İddiayı somutlaştırmak için *Yolcunun Gözleri Parıldıyor*'dan bir şiirle, şairin yeni şiirlerinden birini karşılaştırmak sanırım yeter: "Geçmişin uykuları var bu telefonda/Geleceğin uykusuzlukları/Delik deşik bir resme yaslanmışlığım var/Kıvrılan ince belindeyim gözlerim kayıyor/Boynum yanlış yerde bu telefonda/Telefonun gözleri doluyor/Bir nehir geliyor aklına, nehir akıyor/Bırakmak istiyorum beni bırakmıyor/Bu... bu şiir ağlamak istiyor" (*Telefon*, s.98).

"Dünyayı dar edeceğim Hollanda'ya//Haber verin Lahey sitayişkârlarına/Beyler! Londra'nın nabzına baktım/Ölmek üzere//Ve tohum ayakta gül zamanıdır/Ve aşk mevsimlik lâleye karşıdır//Eğer fal güzel söylüyorsa/Güzeliz doğru çıkmasa da//Ben Ali Baba kırk adamımla/Dünyayı dar ettim Hollanda'ya" (*Ali Baba'nın Şiiri*, s. 116). İlk şiirde zekâ ve sezginin, ikinci şiirde ise söylemin ağır bastığı hemen göze çarpıyor. Oysa, bir şiir çalışması her zaman bir sürü kafa yormaları, zekice buluşları, çarpıcı söyleyişleri, seçme ve birbirine bağlama işlemlerini içerir. Söylemcilik, bütün bu çabaları hiçe sayan bir tavırdır; değerli maden ve taşların kuyumcu tezgâhında sanatkârsız kalmasından başka bir anlam ifade etmez.

Peki, bir şair için ilk çıkışın iyi ya da kötü, başarılı veya başarısız olması çok mu önemli? Kanımca değil, çünkü, yürünmesi gereken yolun uzunluğu karşısında, ilk çıkışlar bir yerde önemini kaybediyor. Örneğin, Sezai Karakoç'un *Monna Rosa*'sı, Cemal Süreya'nın *Üvercinka*'sı birer güçlü çıkıştır, ama Turgut Uyar'ın *Türkiyem*'i iyi bir başlangıç değildir; her ne kadar bu kitabı Nurullah Ataç gibi biri takdim etse de. Birçok yazarın da ifade ettiği gibi, Uyar'ın şairliği asıl *Dünyanın En Güzel Arabistanı* ile başlar.

Bir şair, iyi bir yetenek ve berrak bir zekâ ya da sıradan bir algılama ve yavaş işleyen bir zekâ gücüne de sahip olabilir. Bunların da bir yerde önemi kayboluyor, geriye emekten başka bir şey kalmıyor. Önemli olan ısrarla, inatla, dahası kendini kaybedercesine şiir yolunda yürümek. Necat Çavuş'ta benim üzüldüğüm nokta, işte bu ısrarın üçüncü kitabından sonra yitirilmiş olduğunu görmem oldu.

KORKUT SOYLU

BILDIR '99

Hazırlayan: Şeref Birsel

Ayışığı Kitapları

'Bıldır' bir şiir antolojisi; 1998 yılının kültür ve edebiyat dergilerinden derlenen şiirler ile oluşturulmuş bir antoloji.

Antoloji hazırlamak temelde seçme/dışarıda bırakma tavrıyla varolma imkânı bulduğu için netameli bir iş. Gerçi insan, kendini sürekli seçerek oluşturmuyor mu? Seçim yapabilmek insan ol-

manın bir gerçeğidir zira. Bu anlamda her insanı yaşadığı hayatın bir antolojisi olarak görmek de mümkün. Bir ürün antolojisi hazırlamanın bu zorunlu ve tabiî şartlarının dışında onu netameli hâle getiren özelliği, yapılan seçimin köşelerinin iyice belirgin olması ve kamuya belli bir beğeniyi dayatmak gibi gizli bir baskı potansiyelini de içinde taşımasıdır.

'Bıldır'ın önsözünde yapılan açıklamalar meselenin ele alınış yöntemiyle ilgili. Deniliyor ki: Bu antoloji benzerlerinden farklıdır. Bir kere daha çok dergi taranmış, daha çok imzaya yer verilmiştir. Herhangi bir etki altına girmeksizin, herhangi bir yörüngeye tabi olmaksızın bu derleme yapılmıştır.

Şiirleri derlemede başat tavrın 'estetik beğeni' olduğu şu cümle ile vurgulanmış: "Derlediğimiz bu ürünleri yanyana getirirken estetik beğenimizin avlusuna düşecek olgunluğa erişip erişmediklerini anlayabilmek için uzun süre şiirlerin başında dinlenmek zorunda kalırken şiire irtifa kaybettirecek metinlerden de uzak durmaya çalıştık." İddiasız hiçbir iş kotarılamayacağı için böyle irtifalı bir iddiaya da doğrusu bir antoloji hazırlayabilmek için gerek vardır, diye düşünüyoruz. Ama cümle yüklendiği iddiayı taşıyacak sıkılıkta kurulmalı değil miydi?

'Bıldır' toplam yetmişdört dergiden seçilen yüzsekiz şiir ile iddia ettiği gibi yelpazesini geniş tutmuş. Kanaatimizce derlemeyi vareden iddia tartışma başlatacak bir özelliğe sahip değil. Mesele şiirin düzeyi değil de yönü olarak ele alınmış olsaydı kitap kendi çevresinde bir tartışmayı ve dikkati üzerinde toplayabilirdi.

NUMAN EFKÂR

HİKÂYE VE ROMANLARIYLA MEHMET RAUF

MEHMET TÖRENEK

Kitabevi Yayınları

Osmanlı Devleti'nin siyasi ve sosyal olaylar bakımından en karışık döneminde yaşamış olan Mehmet Rauf (1875-1931) kadına, musikiye, zînete olan büyük tutkusuyla tanınmıştır. Hatta, bir kadına duyduğu aşk nedeniyle yataklara düşmüş; intihar teşebbüsünde bulunmuştur. Hayalperest, romantik, marazi olduğu söylenen Mehmet Rauf'un en büyük tutkularından biri de edebiyattır. Gerçek hayatındaki bu renklilik sanat hayatına da yansımıştır. Öyleki bugün edebiyat öğrenimi gören görmeyen herkesin bildiği, âşina olduğu bir isimdir. İlk psikolojik Türk romanı Eylül'ün yazarı, olarak da olsa…

Türk edebiyatının tanınmış bir ismi olan Mehmet Rauf hakkında Mehmet Törenek imzasıyla bir kitap yayımlandı: Roman ve Hikâyeleriyle Mehmet Rauf.

"Türk romanı gerçek temsilcisini Servet-i Fünûn edebî devresinde bulur. Ondan önceki dönemi dilde, konuda, üslûpta ve tekniktte bir arayış devresidir. Tercüme faaliyetleri bu arayışın şekillenmesinde önemli rol oynar. Avrupai anlamda ilk romancımız Halit Ziya olur. Bu çıkış, başta Mehmet Rauf olmak üzere, edebiyatla uğraşanların dikkatlerini Türk edebiyatına çevirir." Bu şekilde Mehmet Rauf'un edebiyat tarihindeki önemini vurgulayan Mehmet Törenek, Halit Ziya ve Hüseyin Cahit için biyografiler yazılırken, edebiyat tarihi açısından önemli bir isim olan Mehmet Rauf için bugüne kadar ciddi bir biyografik çalışma yapılmadığını söyleyerek, haklı olarak, titiz bir çalışmanın ürünü olan eserinin önemini de vurgulamış oluyor.

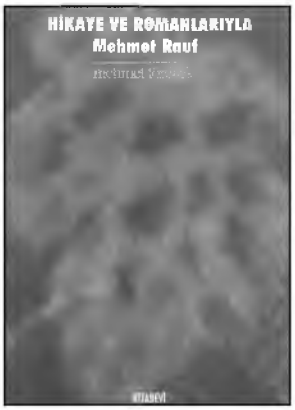

Yaşadığı dönemde Eylül romanıyla tanınan, şöhreti artan Mehmet Rauf, yıldızı parlayıp-sönenlerdendir. Öyle ki bu sönüş, şöhrete ve paraya da tutkun olan Rauf'un felç olmasında etkili olmuştur. Mehmet Rauf'un felçle ve nöbetlerle noktalanan hayat hikâyesini Mehmet Törenek bir ilim adamı titizliği ile, hakkında çıkan her yazıyı dikkate alıp, sistematik bir bütünlük içinde kaleme almak sûretiyle okurlarına sunmuştur.

Üç bölümden oluşan bu eserde bölüm başlıkları "Mehmet Rauf'un Hayatı", "Mehmet Rauf'un Hikâyeciliği", "Mehmet Rauf'un Romancılığı" şeklindedir.

Mehmet Rauf'un hayat hikâyesini içeren birinci bölümde ailesinden, özel yaşamından, memuriyetinden, mizacından ve ebedî hayatından bütün ayrıntılar dikkate alınarak bahsedilmektedir. İkinci bölümde ise, yazarın fırtınalı ömrüne sığdırmayı başardığı on altı romandan, bir romanın nirengi noktaları olan zaman, şahıs, mekân, tema, olay örgüsü gibi temel unsurlarına göre yapılan tahlillerle konu edilmiştir. Nihayet üçüncü bölümde ise Mehmet Rauf'un hikâyeciliği, bir önceki bölümde olduğu şekliyle sınıflandırılarak değerlendirilmiştir. Kanaatimce, II. ve III. bölümün en faydalı yanı "Romanlarda Ortak Yapı", "Hikâyelerde Ortak Yapı" başlıklarıyla yazılan makaleleri olsa gerek. Çünkü, bu iki makale, hikâyeci ve romancı Mehmet Rauf'un edebî kimliğinin zamanla nasıl biçimlendiğini gösteren son derece önemli yazılardır.

CEMİLE SÜMEYRA ÇELİK

GECİKMİŞ MODERNLİK VE ESTETİK KÜLTÜR: MİLLÎ EDEBİYAT'IN İCRA EDİLİŞİ

GREGORY JUSDANIS

Metis Yayınları

EDEBİYAT VE KİMLİK

Modernleşme pratiğini, bu pratiği oluşturan Avrupa'dan daha sonra gerek iradi gerekse mecburi bir yöntemle seçmek durumunda kalan toplumların modernleşme biçimini gecikmiş modernlik kavramıyla karşılayan Yunanlı yazar Gregory Jusdanis'in modern dönemde edebiyat kurumunun işlevi ve misyonunu Yunanistan tecrübesinden hareketle değerlendirdiği Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür: Milli Edebiyat'ın İcat Edilişi adlı çalışması, sanat ve edebiyat ile milli kültür, milli kimlik arasındaki diyaloğa daha bir yoğunlaşmamızın gerekli olduğunu gösterdi. Bir imparatorluktan ayrılıp kendisi için modernleş(tir)me girişimlerine koşut yeni bir kimlik ve kültür oluşturma çabasına girişen Yunanistan örneğinden yola çıkarak edebiyatın modern dönemde bir kurum olarak nasıl bir misyon üstlendiğini ortaya çıkarmaya çalışan Jusdanis, amacının "kültürel alandaki iradi modernleşmenin içerimlerini ve modernleştirme projesinin ona hazır olmayan bir toplumdaki yazgısının ne olduğunu bulmak.. egemenlik ile azınlık, çevre ile merkez, prototip ile kopya arasındaki gerilimleri içselleştirdikten sonra, taklit eden ama aynı zamanda da yaratan, takip eden ama aynı zamanda da direnen bir başka modernliği, uçlarda sürdürülen bir deneyi açığa çıkarmak" olduğunu belirtir. (s. 10) Avrupalı olmayan bir toplumun modernleşme tecrübesinin tamamlanmamış/eksik olduğunu, yerel özelliklerinin dikkate alınmadan bir modernleşme teklifi ve zorlamasıyla yüz yüze kalan toplumun son tahlilde bu konuda isteksiz olsa da bir takım merkezi planlamalara maruz kaldığını ifade eder. Burada "ertelenmiş modernleşme bir modelin özelliklerini elde etmek için telaşlı bir çaba içine girmeyi gerektirdiğinden merkezi planlamayı zorunlu kılar." (s. 13) İşte bu aşamada 'bir milletin günlüğü' olan edebiyatın milli kimlik ve kültürün oluşumunda kurucu öge olarak varlığına dikkatlerimiz çekilir.

Osmanlı hakimiyeti altındayken baskıdan uzak rahat bir yaşam süren ve Avrupa'yla temaslarından dolayı ekonomik açıdan güçlenen Yunanlılar, kendi entelektüel ve seçkinlerini çıkarmada geç kalmaz. Tüccar sınıfının desteğiyle Avrupa ve kendi ülkelerindeki özel okullarda eğitim alan öğrenciler söz konusu sınıf ile birlikte seçkin tabakayı oluşturur.

Seçkinler, Batıyı ve modernleşmeyi bir proje olarak kabul ederler. Seçkinlerin (özelde entelektüeller) temel amacı ilk olarak kilisenin kültür üzerindeki etkinliğini sınırlayıp ortadan kaldırmak, sonra da seküler bir kültür yaratmaktır. Ulus ve Ulus-devlet fikrinin geliştiği/yaygınlaştığı bu dönemde yeni bir ortak değer alanı oluşturulması söz konusu olmuştur. Burada 'insanların muhayyel dayanışmalarını yaşayabilecekleri bir alan olarak edebi-

yat' devreye girer: kendi başlarına bir halk/ulus oluşturduklarını anlatan yeni bir hikaye ve yeni bir anlatı kimliğiyle. (s. 45)

Seçkinler bir an önce Osmanlı yönetiminden ayrılıp Avrupa ile bütünleşme çabasına girer. Onlar için Osmanlı karanlık Avrupa ise aydınlıktır. Yunanlı modernleşmeciler, kendi milletlerini Batı'nın kurucu mitosuna dayandırarak Avrupalı olduklarını söyleme döker. Ortak bir kimlik mekânı ve ortak bir toplumsal deneyimi oluşturan milliyetçilik ile belli bir amaçla seçilmiş anlatılardan oluşan kanon, milli kültür ve kimliğin temel kurucu ögeleri olarak benimsenir. Bir de milli bilinci oluşturup güçlendirecek kurumların gerekliği tesbiti yapılır; genelde sanat özelde edebiyat bu tür kurumların başında yer alır. Yunanlılık bilinci bu kurumlar aracılığıyla topluma kazandırılmaya çalışılır. Bu süreçte 'edebiyat kolektif kimliğin aynası olarak hizmet verir ve aynı zamanda onun hikayesini anlatır.' (s. 68) 'Edebiyat, milletin, bir birliğin üyeleri olarak yaşayan insanların, kendini yansıttığı hayali aynası ve hem bir milletin tezahürü hem de millet oluşturma sürecinin bir parçasıdır. Edebiyat kanonu bir anlatılar toplamı olarak, bir cemaatin üyelerinin ortak bağlarını anlamalarını sağlayan hikayeleri kapsar. Edebiyat bir anlamda bir milletin günlüğüdür, onun geçmişinin, şimdisinin ve geleceğinin hikayesini anlatır.' (s. 76)

Türün en iyilerinin hiyerarşik bir ifadesi olan kanon, içinde bir milletin, sınıfın ya da bireyin kimliğinin karşılığını bulabileceği metinsel mekândır; kanon, bütün bir milletin kimliğinin oluşturulup korunmasına yardım eder, geçmişin ürünleriyle çağdaş izleyiciler arasında bağlantı kurar, geçmişi canlı tutmanın ve onun şimdiki zamanın üzerindeki otoritesini pekiştirmenin bir aracı olarak ortaya çıkar, milletin ortak duyarlılığı ve kimliğinin söyleme dökülmesidir.' (s. 94-95) Modern dönemde bir ulusun oluşturulma sürecinde bir kurum hâline getirilen edebiyat bu hâliyle büyük bir işlev üstlenmiş olur. Metinselleştirilen ve bir kitaba dönüştürülen modern dünyada yazının öne çıkmasıyla edebiyatın rolü de yeni bir biçim alır ve edebiyat en etkili toplumsallaştırma aracı misyonuna oturur. Edebiyat, bireylerin millet olma deneyimlerini yaşamasına imkan veren bir iletişim aracı/ortamı olarak hizmet vermeye başlar. Hikayeler anlatma yoluyla insanlara ortak bir kültür aşılama gibi kamusal bir işlevi üstlenir. (s. 220)

Böylece, Jusdanis'in ifadesiyle 'kitlesel olarak üretilip milliyetçiliğin hizmetine koşulan ilk sanat olarak edebiyat' milletin ve yurttaşların hayat ve tavırlarının temsil edildiği anlatılar toplamı hâliyle kimlik ve bilincin ana yatağını temsil etmektedir. Milli edebiyat ile milli kimlik arasındaki koşutluk da bu diyaloğun ve etkinin gerçek önemini göstermeye yetmektedir.

Judanis'in gecikmiş modernlik kavramından hareketle Yunanistan bağlamında edebiyatın milli kimlik ve kültürün oluşturulmasında gösterdiği rolü Türk modernleşmesi ve Türk edebiyatında tesbit etmeye çalışan önemli bir makaleyi burada anmakta yarar görüyorum. Söz konusu yazı Zeynep Uysal Elkatip'e ait: "Modernleşen Türk edebiyatına bakış", Toplum ve Bilim, Sayı 81, Yaz 1999.

KÖKSAL ALVER

TAVŞANIN RANDEVUSU

İSMET ÖZEL

Şule Yayınları

BİR KIRILGAN ADAM

'Şarkıya dönen adam' kırgın bir bakış atıyor yurduna. 'Felâket bağrını gezdim serseri/Feryad u zârımı duyan kalmamış' (Bayburtlu Zihni) diyen şaire nazire yaparcasına mersiyeler yazıyor. Tavşanın Randevusu adını verdiği son kitabında ironisi ve iflah olmaz muhalif yanıyla okuyucuyu neredeyse iğneli fıçıya sokuyor. Zulmetmek için değil; kan emici bir çağda damarı olan bir okuyucu bulmak için. 'Her gördüğünü Hızır, her geceyi Kadir gecesi' bellemek isteyen bir bakışı olan İsmet Özel; ne Hızır'ı görecek ne de her gecede Leyl-i Kadr'i yaşayacaktır. Ama yine de gözünü çölleşen topraklara dikecek Hızır'ı bekleyecektir. Zira 'altımızın sağlam, üstümüzün çürük' olduğunu bildiğinden; münbit toprakların yine bu topraklarda, çölleştirilmeye çalışılan topraklardan başka bir yerde olmadığını da bilmektedir.

"Avuçlarım gerçeklerle dolu olsaydı onu halka açmazdım." dermiş Fontenelle. İsmet Özel, avucundakini saklama lüksüne başvurmayan bir insan. Her ne kadar anlaşılmaz olduğu, fildişi kuleden seslendiği söylense de… "Çaldığı dişlerle ısıran hain yaratıklardan" olmak yerine paylaşmayı tercih eden bir derviş olmaktan yana. Bu yanda hüzne gark olacağını, umutsuzluğa düşeceğini, kaybedenler cenahında olacağını hissetse de yolundan dönecek gibi görünmüyor. 'Yok ülke'ye meyletmeyip acılar, yolsuzluklar, haksızlıklar, meçhule boğulmuş bir ülkeyi sahiplenmesi ve yine bu ülkede 'hakikâti paylaşacak' kulaklar aramasında hem Nietzche'ce, Zerdüşt'ce hem de Yusuf'ça bir yan vardır. Nietzche hakikâti paylaşmak istediğinde yanlış kulaklar bulmuştur. Yusuf, en yakınındakilere, kardeşlerine hakikâtin sesi olduğunu anlatamamıştır. Anlatana kadarsa köprünün altından çok sular akmıştır.

İsmet Özel'in söyledikleri kıymetli olsa da kimliğini değiştirmesi söylediklerinin önüne geçmiş, 'dinleyenler' kulaklarını tıkamışlardır. Pascal'ın söylediği gibi: "Gerçeğe hasretiz ama içimizde bilgisizlikten başka bir şey bulamıyoruz." Dürüst olmanın

gizli bir suç gibi algılandığı entelejansiya literatürümüzde elbette hakikât arayışındaki bir yolcunun anlattıkları koca-karı masalı gibi algılanacaktır. İçten dinleyenlerse avunacakları bir çocuk masalı bulmuş olacaklardır. Çinlilerin de dediği gibi hakikâte ulaşana kadar çok can telef olur. Simurg da ucuz bir hayata, kaliteli ve pahalı eşyalara ram olunarak elde edilecek bir kuş değildir.

"İşporta malı düşünceler rağbet buluyorsa, sarih ve fasih konuşmak önemini kaybetmişse, halkımızın olduğu kadar aydınlarımızın da ahenginin yozlaşmış olmaları yüzündendir." (Zor Zamanda Konuşmak, Çıdam Yay. s. 47.)

'Bir tel kopar ve âhenk ebediyyen bozulur.' diyordu, divan şairimiz Mahir. Âhengi bozanlar İsmet Özel'in konumunda olup; derdinde olmayanlardır. Zira, halka sunulacak olanların (siyasi, ekonomik, vs.) test edildiği tabaka entelijansiya diyebileceğimiz tabakadır. Bu kimseler amme tarafından daima önünde kasket çıkartılanlar arasında olmuştur. "Türkiye'de yaşayan insanları bayağı zevklere, âhengin aşağılık formlarına alıştırmak bu ülkede düşünce namus ve haysiyetini, şerefli bir hayatın dokunumazlığını kundaklamaktan başka bir anlam taşımaz."(Zor Zamanda Konuşmak, Çıdam Yay. s. 47.)

Burada da bahsedilen bayağılıktır ki yozlaşmayı ve hakikâte düşmanlığı doğurmaktadır. Âdeta bir millet (halklar topluluğu olarak!) propagandist aydınların popüler kültür dayatmasıyla çürümekte, içi boşaltılmaktadır. Bu durumda İsmet Özel'in de Tavşanın Randevusu'nda haklı olarak yakındığı gibi "Mutlaka söylenmesi gereken şeyler var; ancak, söylenirse mutlaka boşuna söylenmiş olacak. Çünkü bu karnavalda Azrail'in Azrail kılığına girdiğine hiç kimse inanmayacak…"(Tavşanın Randevusu, s. 48.) Gerçeklik çarpıtılmış, gören gözler köreltilmiştir. Ancak yazar yine de 'dışarının etkisi altında ezilemeyecek kadar güçlü olduğumuzu' vurgulamaktadır. Maskesiz konuşacak dürüst insanları özlemekte ve bunu görememekten utanmaktadır.

Bu noktada kırgınlık had safhaya ulaşmıştır. "Gönülden kopan bir söz insanı üç kış ısıtmaya yeter." diyen çin atasözünü hatırlatarak döndüncü kışı rehavetle geçirenlerin yüzüne haykırmaktan geri durmuyor: "Okuyucularımın damarına basamam, çünkü onlarda basılacak damar kalmadı… Televizyonlarda, gazetelerde öyle herzeler yenilirken kızmayan kimse, ben ona "damarsız" dedim diye mi kızacak?" (Tavşanın Randevusu, s. 26.) A. Turan Alkan da 'ar damarı çatlamıştır' demişti bir zamanlar… Valdo sen neden burada değilsin? sorusundan yıllar sonra, öfke ve sitem dolu bir 'damarsız' sözü ithamı birçoğumuzu rahatsız etse de namuslu ve tafekküre güvenen Türkiyeli okurların da var olduğuna inanıyorum. İşporta malı düşüncelere tamah etmeyen, Don Juanca sevmeyen, içine atan, usul usul acele eden, aynada -hâlâ- iskeletini görebilen nice Yakub namzedi okuyucunun (okuyucu çok anlamlıdır!) bu çoraklaştırılan ülkede varolduğunu biliyorum.

İsmet Özel'in Şems'i olacak tıynette olanların Tavşanın Randevusu'nu kaçırmayacakları kanaatindeyim. "Bakın yaklaşıyor yaklaşmakta olan…" dizeleriyle uyum hâlinde olan kitapta; 'Vahim olanın vuku bulmasının' çok da geç olmadığı satır aralarından uç veriyor

Vahim olan, şimdilik aymazlık ve rehavet! Sonra?

Hep birlikte göreceğiz.

ZEKİ BULDUK

HECE YAYINLARI

ŞİİR

• **Ateş Salâları**	Atıf Bedir
• **Ay Burcu**	İbrahim Demirci
• **Sır Gölgeleri**	Erdal Çakır
• **İsa'dan Önce Gül**	Mustafa Muharrem
• **Geniş Zaman Süvarileri**	Ömer Erinç
• **Sütdili**	Süleyman Sahra
• **Uzun Yürekli Nehir**	Osman Özbahçe
• **Bir Zenci Hattat**	Esver Ölüç
• **Aşka Yüzüm Var**	Mehmet Solak

ÖYKÜ

• **Afife Ablanın İncileri**	Ramazan Dikmen
• **Küller ve Uçurumlar**	Necip Tosun
• **Gülşefdeli Yemeni**	Hüseyin Su
• **Ana Üşümesi**	Hüseyin Su

DENEME

• **Ceylan Kovalamak**	Turan Koç
• **Şiir Vadilerinde**	Turan Karataş
• **Başkaldırının Boyutları**	Ali Göçer
• **Ben Beyrut**	Nizar Kabbânî
• **Bir Yağmur Türküsü**	Hüseyin Su
• **Hayat ve Öykü**	Necip Tosun

ANI

• **Yağmura Yakalanmış Günler**	Rahmi Kaya

Tel: (0 312) 419 69 13 • Fax: 419 69 14 • P.K. 79 Yenişehir/ANKARA

1999/2000 SEZONU KASIM AYI OYUN DÜZENİ

TARIH	SAAT	HARBMIYE M. ERTUGRUL SAHNESI TEL: 0.212. 240 77 20	FATIH REŞAT NURI SAHNESI TEL : 0.212. 526 53 80	ÜSKÜDAR M.CELAL SAHNESI TEL : 0.216. 333 03 97	KADIKOY HALDUN TANER SAHNESI TEL : 0.216. 349 04 53	GAZIOSMANPAŞA SAHNESI TEL : 0.212. 578 60 67	HARBIYE CEP TIYATROSU TEL : 0.212. 240 77 20
2 Kasım Salı	20.30	-	-	-	-	-	EVLILIK (SAAT: 15.00-20.30)
3 Kasım Carsamba	15.00	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIS	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	-
	20.30	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIS	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	-
4 Kasım Persembe	20.30	SOKAĞA CIKMA YASAĞII	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIŞ	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	EVLILIK (SAAT: 15.00)
5 Kasım Cuma	20.30	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIŞ	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	EVLILIK (SAAT: 15.00)
6 Kasım Cumartesi	11.00	-	-	-	-	-	-
	15.00	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIS	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	-
	20.30	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIŞ	YEMENIMIN UCLARI (D.T.)	-
7 Kasım Pazar	11.00	-	-	-	-	-	-
	15.30	SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIŞ	YEMENIMIN UÇLARI (D.T.)	-
	19.00	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	HURREM SULTAN	AHUDUDU	BARIŞ	YEMENIMIN UÇLARI (D.T.)	-
9 Kasım Salı	20.30	-	-	-	-	-	EVLILIK (SAAT: 15.00-20.30)
10 Kasım Carsamba	11.00	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	-
	15.00	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	-
11 Kasım Persembe	20.30	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	EVLILIK (SAAT: 15.00)
12 Kasım Cuma	20.30	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	EVLILIK (SAAT: 15.00)
13 Kasım Cumartesi	11.00	HOSU'NUN UTANCI (Ç.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	-	ALAADDIN'IN SIHIRLI LAMBASI (Ç.O.)	-	-
	15.00	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	-
	20.30	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	-
14 Kasım Pazar	11.00	HOSU'NUN UTANCI (Ç.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	-	ALAADDIN'IN SIHIRLI LAMBASI (Ç.O.)	-	-
	15.00	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	-
	19.00	KAFKAS TEBESIR DAIRESI	FOTOĞRAFCI (ORTAOYUNU)	DERYA GULU	KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	EVLILIK (15.00)
16 Kasım Salı	20.30	-	-	-	-	-	EVLILIK (15.00)
17 Kasım Carsamba	15.00	-	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	
	20.30	-	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	-
18 Kasım Persembe	20.30	-	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	-
19 Kasım cuma	20.30	-	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	-
20 Kasım Cumartesi	11.00	-	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	SIHIRLI FLUT (Ç.O.)	-	-	-
	15.00	ROMEO ILE JULIET	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	-
	20.30	ROMEO ILE JULIET	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	
21 Kasım Pazar	11.00	-	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	SIHIRLI FLUT (Ç.O.)	-	-	-
	15.30	ROMEO ILE JULIET	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	-
	19.00	ROMEO ILE JULIET	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	KADIN ILE MEMUR	
23 Kasım Salı	20.30	-	-	-	-	-	EVLILIK (SAAT: 15.00-20.30)
24 Kasım Çarşamba	15.00	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	-
	20.30	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	-
25 Kasım Perşembe	20.30	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	EVLILIK (SAAT: 15.00)
26 Kasım Cuma	20.30	ONCE INSAN	LÜKÜS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GÜLÜ	EVLILIK (SAAT: 15.00)
27 Kasım Cumartesi	11.00	HOSU'NUN UTANCI (Ç.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	SIHIRLI FLUT (Ç.O.)	-	-	-
	15.00	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	-
	20.30	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	-
28 Kasım Pazar	11.00	HOSU'NUN UTANCI (C.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (C.O.)	SIHIRLI FLUT (C.O.)	-	-	-
	15.00	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	-
	19.00	ONCE INSAN	LUKUS HAYAT (20.30)	KADIN ILE MEMUR	GÜZBITIMINDE MOLIER YA DA KIBARLIK BUDALASI	DERYA GULU	
30 Kasım Salı	20.30	-	-	-	-	-	KENDI GOK KUBBEMIZ(15.00-20.30)
1 Aralik Çarşamba	20.30	KADIN ILE MEMUR	-	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	-
	15.00	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	-
2 Aralik Persembe	20.30	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	KENDI GOK KUBBEMIZ(15.00)
3 Aralik Cuma	20.30	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	KENDI GOK KUBBEMIZ(15.00)
4 Aralik Cumartesi	11.00	HOSU'NUN UTANCI (C.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (C.O.)	SIHIRLI FLUT (C.O.)	ALAADDIN'IN SIHIRLI LAMBASI (C.O.)	-	-
	15.00	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA ÇIKMA YASAĞI	-
	20.30	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	
5 Aralik Pazar	11.00	HOSU'NUN UTANCI (Ç.O.)	OYUNCAKTAKI SIR (Ç.O.)	SIHIRLI FLUT (Ç.O.)	ALAADDIN'IN SIHIRLI LAMBASI (Ç.O.)	-	
	15.00	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	
	19.00	KADIN ILE MEMUR	SU BIZIM EVLIYA CELEBI	PEMBE KONAĞIN GELINLERI	AHUDUDU	SOKAĞA CIKMA YASAĞI	

HECE 33-34

ÇİZGİ
Hasan Aycın

YAZILAR
Süleyman Sahra/Yıkoluş • Necip Tosun/Ses Geldi • Esver Ölüç/Bir Yazıyı Yazamamak • Ferhan Sungur/Toplum ve Devlet • Necati Mert/Karani Dayı'nın Evi • Hüseyin Atlansoy/Rengârenk Yazılar • İsmail Kılıçarslan/Kupkuru Bembeyaz Bir Yaz • Emin Köroğlu/Juju • Necip Tosun/Fânilikten Ebediliğe • Mustafa Muharrem/Şiirin Fiilleri Hakkında • İbrahim Demirci/Abdulvahhab el-Bayatî'nin Ardından • Nazir Akalın/Âlimin Sanatkârı Göremediği Rüyâ •

ÖYKÜLER
Hüseyin Su/Gömleği Yırtık Kırmızı Gül • Mehmet Harmancı/Örtülü Öyküler • Hasanali Yıldırım/Beklenti • Dilek Aslaner/Erik Ağacı •

ŞİİRLER
Faruk Uysal/Yollar Kitabı • İsmail Kılıçarslan/Acı • Hüseyin Atlansoy/Ortodoks • İbrahim Demirci/Yaz Dersi • Mustafa Muharrem/İçrek Çeri-III • Osman Özbahçe/Issız Takvim • Mehmet Can Doğan/Attar • Mürsel Sönmez/Emirgân Gazeli • İsmail Karakurt/Türkü Anne • Halil Güney/Bir Kadın Gelir ve Geçmez Öylesine • Abdulvahhab el-Bayatî/Doğulu Metinler • Şefik Deniz/Nazargâh • Şahin Taş/Defter • Hüseyin Bektaş/İnce Bir Hasret - Güldestesiniz • Ethem Erdoğan/Silüet • Şaban Abak/Çocukluk •

DOSYA: MUSTAFA KUTLU
Hüseyin Su/'Hayatın Füsûn ve Şiiri'nin Öyküleri • Ömer Lekesiz/"Sır" • Söyleşi/Mustafa Kutlu ile Öykücülüğü Üzerine •

KUM SAATİ
Mustafa Muharrem/Bir Klip Çek Usta, Müzik Üstü Az Şiir • Cahit Uysal/Haberiniz Olsun • Ali K. Metin/Can Yücel'e Mektup • Cemil Çiftçi/Sükûtun Vakti Geçti •

KİTAPLIK
Köksal Alver/'Cemaatin dönüşümü' • Cahit Külekçi/'Düş Kurgusu' • Korkut Soylu/'Sürgün ve Atlas' •

HECE 35
M. CEYLAN /MEYDAN DAYAĞI-RESMİ SAĞLIK-POST-U FANİ-DEVLET- 2
F.ŞENGİLSÜZER /BİN ŞEBNEM -1
M. SOLAK /BOZKIR GİBİ -1
F.SUNGUR /BİREY VE TOPLUMSAL ROLLER-3
C.KÜLEKÇİ / YUSUFÇUK BÜYÜSÜ-2
O. ÖZBAHÇE / ISSIZ TAKVİM-3
" / ŞİİRDEN DÖNEN… -3
" / KAÇILMAZ BEN -4
M. ÜNAL / DÜŞ YORGUNU-1
L.MIGNON / GÜRCİSTAN ŞİİRİSTAN-6
A.SAİT AKÇAY / YAŞAMAK GİBİ -3
M. ORCAN / GALATANIN SEMAZENLERİ -2
" / İSTABULDA POSTMODERN BİR KÖY KURMAK -2
S. ERDOĞAN / FOTOĞRAFLAR -2
TAVŞANIN RANDEVUSU -2
KEMAL KARABULUT / MARMARA -1
M.MUHARREM / İÇREK ÇERİ -2
İ.KARAKURT / SON KARE/DAR PARANTEZ -1
M. GÜZELCE / UNUTUŞA -2
EDA ASLAN / GÜNEŞİN SORGUCU/TURNALAR -1
Ö. ERİNÇ / HÜZNÜNÜ KALBİNE GÖMEN IRMAK -2
M. MEHMET UÇAR / EN ÇOK ANNEMİ… -1
E. AYDIN / TANPINARDA HAYAT VE ŞİİR -2
HAŞİM IŞIK / BİR AYAĞA YERE … -3
E. ÇAKIR / DEPREM AMA NE! - 4
T. ŞİMŞEK / KIRILAN GİTAR - 10
N. AKALIN / BİR BARDAK SUDA… -7
E. ÖLÜÇ / SİYANÜR VE CENK -1
M. SÖNMEZ / DİRİM -1
G. SÜNGÜ / TİYATRO - 5
K. ALVER / KİTAPLIK -2
Ö.ERİNÇ / SEFERİ YAZILAR -3
S. SAHRA / ÇEVİRİ -3
N. EFKAR / KİTAPLIK -1
O. ÖZBAHÇE / MEHMET ERDOĞAN ŞİDDETİ GİTTİKÇE ARTIYOR
KUM SAATİ -3